

GANGYI

FERENC

ISTENÉRT HATÁÉRT

PÁL GYÖRGY

• KORDA • RT • KIADÁSA • BPEST •

ISTENÉRT — HAZÁÉRT

HAZAFIAS ÉS ALKALMI BESZÉDEK,
KATONABESZÉDEK

IRTA:

GANGYI FERENC

CSANÁDEGYHÁZMEGYEI ALDOZÓPAP,
TART. TÁBORI LELKÉSZ

BUDAPEST, 1941

K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nihil obstat. Ladislaus Inczédy censor ex offio. Nr. 2220/1941.
Imprimatur. Szegedini, die 2. Aug. 1941. Alexander Raskó vic. gen.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában. Bpest, VIII., Csepreghy-u. 2.

Előszó

Hit és hazafiság szorosan összefüggő fogalmak. Ellenségeink szeretnék úgy feltüntetni a dolgot, mintha a minden népek számára adott katolicizmus elnyomója lenne az izzó hazafiságnak, nemzeti érzésnek. A magyar katolicizmusnak nem kell e váddal szemben védenie magát. Ezeréves nemzeti történelmünk a legszebb bizonyítéka annak, mennyire összefügg az igazi hazafisággal a mélységes hit és katolikus gondolkodás. Hisz történelmünk nagy alakjai — Szent István, Szent László, Hunyadi, Rákóczi, Eszterházy, Apponyi, és a többiek — egyben mind alku-t nem ismerő, komoly katolikusok is voltak!

Mintha mi a katolicizmus és hazafiság összefüggésének kihangsúlyozására kevés figyelmet szenteltünk volna. Nemzeti ünnepeinken vagy más hazafias alkalmakkor hivatalos szentmisét tartottunk, melyen megjelentek az előkelőségek és hatóságok (kik sokszor csak hűvös közönnyel nézik az Egyház munkáját), s egyetlen gondolatot nem vihettek magukkal, mert alig hangzott el ily alkalmakkor szentbeszéd.

Ugyanakkor protestáns testvéreink ezeket az alkalmakat használták fel legékesebb beszédek elmondására, hangsúlyozva mindig a protestánsok igaz magyarságát. Csoda-e, ha lassan az a hangulat alakulhatott ki, — főként vegyes vallású vidéken — hogy a katolikusok csak másodrendű magyarok.

Allítsuk be a nemzeti ünnepeket a katolikus világnézet síkjába. Mutassuk meg, mennyire összefügg a mélységes katolikus élettel az izzó hazafiság. Egy-egy rövid alkalmi beszéd nem marad hatás nélkül. Ne legyen kenetes és jámborkodó, de legyen benne a hazafias érzés mellett a keresztény mag.

Kevés ily beszéd áll rendelkezésünkre. Mikor az I. rész beszédei készültek, Gampel Béla nagyszerű, de már nagyon felhasznált könyvén kívül nem is találtam mást. Azóta jelent meg egy-két kötet. Beszédeim talán kissé idejét múltak, mert a trianoni magyarságot tartották még szem előtt, de mégis adnak talán néhány gondolatot a felemelkedés útján álló magyarságnak is.

A II. részben kétszeri katonai szolgálatom alatt elmondott beszédeim egy részét adom. Úgy gondolom, szolgálatot teszek vele bevonuló paptestvéreimnek, mert hisz ily beszédeket egyáltalán nem találtam.

Azt hiszem, némi módosítással a levante-pasztorációban is hasznát veszik oltártestvéreim.

Végül azt jegyzem még meg, hogy ezek a beszédek nem kiadásra készültek. Annakidején leírtam őket, egyrészt, mert így akartam megbecsülni a szószéket és hallgatóimat, másrészt meg követni akartam Főpásztorom, dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök úr parancsszerű atyai figyelmeztetését, mellyel első állomáshelyemre küldött: „A prédikációkra készülj lelkiismeretesen. Jól teszed, ha szóról-szóra leírod azokat.” Hogy most mégis a nyilvánosság elé lépek vele, az az oka, hogy katonai szolgálatom Bodnár János vésztői lelkész, kurzustársamhoz juttatott, aki arra kért és buzdított, hogy beszédeimet befejezés előtt álló templomuk javára bocsássam rendelkezésére. Ezért állítottam össze ezt a kötetet.

Könyvemet a Szent Szív oltalmába s paptestvéreim szeretetébe ajánlom.

Szeged, 1941. Szent Péter és Pál apostolfejedelmek ünnepén.

Gangyi Ferenc

ELSŐ RÉSZ:

HAZAFIAS ÉS ALKALMI BESZÉDEK

*„Hiszek Magyarország feltámadásában!”
Hiszek a szebb, boldogabb magyar
életben!*

Ősi magyar tűz

(Ünnepi beszéd a mezőhegyesi leventakörzet 1940 márc. 15-i műsoros estélyén.)

Ünneplő magyar Testvéreim!

„Szól a kakas már, majd megvirrad már!”
A bujdosó és hontalanná lett, de a bujdosásban is reményt szító kuruc vitézeknek ez a mélabús nótája jut ma eszembe, mikor Európa nagy népeinek vértengert ígérő fegyverzőrejében, jelképes tábortűznél szabadság-ünnepet ülni jöttünk össze. És megemlékezni akarunk nemcsak arról az erőfeszítésről, mellyel 92 évvel ezelőtt egy élni, éspedig szabadon élni akaró lelkes nemzedék széttörte egy idegen szellem fojtogató rabbilincseit és megindította a magyar nemzeti élet új korszakát, hanem megemlékezünk a mai nemzedék, a ma élő lelkes ifjak, leventékből pár hetes katonákká cseperedett hős fiúknak március idusáról, akik most egy éve elindultak dübörgő léptekkel a Rákócziak munkácsi várából, az ungvári fészekből, a Tisza partjáról, hogy pár napra rá hófúváson, fergetegen, szicsgárdisták pergő tűzén áttörve, kitűzzék a Trianonban megtépett ősi zászlót az ezeréves magyar határra, a Kárpátok ormára, Vereckén . . . Uzsokon . . . Rahón . . . s mindenütt, ahol Árpád honszerző útja óta magyar szív dobogott és magyar élet volt: hirdelve, hogy a 48-as márciusi szellem él és élteti ezt a nemzetet.

•

„Szól a kakas már, majd megvirrad már!”
És a magyar virradat bíborsugarainak fényözönében eltűnnek a bűn lovagjai, a sötétség katonái, a rablóhordák az édes magyar földről, drága székhelyhonból,

mint ahogyan semmibe tűnnek hajnal hasadtával az éjszakának félelmes árnyai!

„*Majd megvirrad már!*” Mert — magyar Testvéreim! — gúzsba lehet kötni a magyar lelket, le lehet láncolni a magyar akaratot, meg lehet nyírítani a magyar szabadságot, meg lehet mételyezni a magyar gondolkodást, de megölni és örökre elnémitani nem lehet, mert élteti és ihleti egy tűz. Szent tűz, amelyet ott gyújtottak meg a végtelenbe nyúló ázsiai pusztán, mely ott világított a vándorló magyaroknak Lebédiában, mely ott izzott Etelközben és mutatta az utat a Kárpátok koszorúja felé. Ez a tűz a magyar fajszeretet, a magyar honszerelem szent tüze.

És ez a tűz, melyet Szent István megkeresztelt, azóta ott ég minden magyar lelkében. Ott izzik minden magyar szívben, takarja bár egyszerű daróc vagy selyem, munkáskabát vagy katonazubbony, ott izzik, ha néha — fájdalom — elfeledve, hamuval fedve, öntudatlanul is!

Engedjék meg ezért, — kedves Hallgatóim — hogy ma ne beszéljek a Szabadság, Egyenlőség, Testvériség márciusi eszméiről, hisz ezt már unalomig hallottuk (csak meg nem valósítottuk). Ne beszéljek az egymást átölelő szeretetnek nélkülözhetetlen szükségéről sem, hanem hadd beszéljek ma a magyar tűz szerelmeseként, erről a mindnyájunk lelkében ott égő vagy szunnyadó, talán elfelejtett tüzről, sokszor mellverő hangoskodással meghamisított tüzről, hadd fújjam le a tévedések füstjét vagy a közöny hamuját, hogy úgy égjen a lelkünkben, hogy boldogítson minden magyart és viruljon tőle a haza!

•

Magyar hazaszeretet . . . ősi magyar lélek . . . csodás magyar sors . . . szentelt magyar tűz. Valami csodás erő, valami lenyűgöző hatalom van benned! Tüzek a magyar éjszakában. Az úszó tutajokon . . . a tiszai füzesekben . . . pásztortüzek az alföldi rónán . . . őrtüzek a Kárpátok tisztásain . . . az erdélyi Havasoknak égbenéző bércein . . . a bácskai tájak rab éjsza-

káiban . . . hogy megfogjátok a lelkünket! Hogy felsír bennünk minden magyar érzés, minden magyar bánat, hogy felébred bennünk ősök emlékeként a bizó magyar remény, ha titeket látunk!

Mikor kigyúlnak nyári éjtszakákon a pusztában a pásztortüzek és vöröslő fényük belevilágít a kemény magyar arcokba s a tárogatónak vagy pásztorsípnak, tilinkónak vagy furulyának messzesíró hangja mellett fel-felhangzik a régi nóta: „Hej-haj gyöngyvirág, fejes szekfű, szarkaláb . . .” „Te vagy a legény, Tyukodi pajtás”, azután elbúsulnak a bujdokló szegény kurucokkal: „Bujdokolva járok bérce, rónaságot, vadon erdőséget . . . sír bennem a lélek . . .” és mesélni kezdenek a küzdelmes, de mégis dicső magyar multról, mintha azok a titokzatos lángok mesélnének régi dalt, régi dicsőségről . . . boldog jövődőről . . . ! Testvérek! Micsoda erő, micsoda elhatározásokat sugalló varázshatalom van ebben az ős emlékezésben!

S a magyar rónák pásztortüzét megértették és megszerették a városok cserkészei, a falvak leventéi s szerte az országban feleletül és vissztüzként Bükkben . . . Mátrában . . . Tisza partján és a Balaton mentén tábortüzek gyúlnak . . . s a tüzek mesélnek ifjú magyaroknak turáni ősök szabadságszerelméről . . . csillagoknak égi útján visszatérő Csaba vezérről . . . és a magasba csapó lángok rései között előjönnek a magyar mult hősei: Rákóczi . . . Bercsényi . . . Bezerédi . . . magyar vitézek nemes vezéri . . . s tanítják a magyar föld lakóit a hazaszeretetre!

És issza ezt a tanítást mindenki, aki a magyar földön él; aki magyar kenyeret eszik; magyar levegőt szív, issza és megrészegül tőle. A magyar puszták tüzeinek hívogató lángja nem hagyta nyugton a kolostor csendjében az ős magyart, Herczeg „Pogányok”-jának hősét. Ez a magyar tűz, a magyar honszeretet, a magyar lélek csodálatos vonzó varázsa megigézte azokat is, akik nem Árpád honszerző magyarjaival jöttek erre a földre, de örökre hű fiai lettek mégis ennek a hazának.

Ez a titokzatos magyar tűz formált a Petrovi-

csekből Petőfieket, a Lieb Miksákból Munkácsy Mihályokat, a német zsoldos vezér olasz honban született fiából magyar hőst: Kapisztrán Szent Jánost! A lengyel katonából Bem apót. A kárpáti tót legényekből branyiszközi hősöket. Herczog Ferencekből a magyar mult zengő hangú dalnokát, Herczeg Ferenceket. Becker Vendelekből magyar tanyai gyermekek számára vagyont jelentő alapítványt tevő mecénásokat! Igen. Mert rabul ejtette őket ez a titokzatos erő, a magyar lélek tüzének csodás ereje, melyet nem tudok másként megnevezni csak így: magyar multból, magyar hagyományból táplálkozó ősi magyar lélek!

•

És a magyar jövőnek ez az ősi magyar szellem a záloga. Ha mi ezen a földön Isten akarata szerint boldogan és magyarul akarunk élni, akkor ezt a magyar szellemet, melynek párja nincsen Európában, nincsen az egész világon, ezt kell táplálnunk, élesztgetnünk, az ősi magyar tűznél újra acéloznunk! Mert ha a tárogató messzesíró hangja helyett szaxofon fog nyekeregni Krasznahorka büszke várából, ha a kuruc ének helyett jazz-dal fog hangzani a magyar pusztaságban, ha a zengő magyar nóta helyett Dob-utcai versfaragók kintornás dalait éneklik a magyar fiúk és magyar lányok; ha az ősi toborzó és palotás helyett, multban gyökerező régi táncok helyett romlott vérű és dekadens népek rumbáját és ideges rángatódzását járják a magyar párok, ha a magyar mult dicső nagyjainak önzetlen nagylelkűsége helyett a haszonlesés lenne úrrá vezetőikben és vezetettekben, akkor . . . nem lennénk többé méltó hordozói 1000 év dicsőségének, akkor ki-aludna a magyar tűz, elsorvadna a magyar lélek és elhalna a magyar élet!

•

De égnek a pásztortüzek! Kigyúlnak a tábor-tüzek! Felhangzik a kuruc nóta! Nagy szívdobbanással megindul az új magyar élet! És hiszem, hogy ebben a most megindult új életet, új szellemiséget hirdető munkában, melynek jelszava: magyart a magyarnak, éspe-

dig keresztényt a keresztény magyarnak — ujságban, könyvekben, színházban, moziban, iparban, kereskedelemben és mindenütt; pusztuljon a mételyező, fertőző és idegen, hanem kapjon helyet az ősi, szentistváni magyar szellem — hiszem, hogy ebben a munkában mindnyájan önzetlenül vesszük ki részünket! És első szavunk nem az lesz, hogy mit ad nekem ezért a magyar haza, hogy mit kapok én a keresztény összefogástól, lesz-e mindjárt állásom, lesz-e ebből hasznom, hanem az lesz az első gondolatunk: nagyobb és boldogabb lesz-e a haza! Így láttuk ezt nagyjainknál, őseinknél! Nem jutottak előbbre rangos állásokba, méltóságokba, hanem amijük volt, azt is odaadták a hazának. Mit kapott Petőfi? Nyomorgást és fiatalon halált! Mit kapott Rákóczi? Milliós birtoka helyett egy házat Rodostóban, ahol megölte a honvágy! Mit kapott Széchenyi? Egy cellát az élőhalottak házában! Mit kapott Kossuth? A hontalanság keserű kenyerét . . . és mégis . . . mégis nagyok ők, hősök és dicsők, mert hogy ilyenek, áldozatok árán is a hazát szolgálók voltak, azért él most is a haza. És az ő lelkük, ősi magyar tüzüik él sok-sok millió magyar lelkében. Azért tudtuk küzdve-dolgozva, kivívni-kivárni az időt, hogy kitűzhettük a drága magyar zászlót a Kárpátok ormára, halljuk magyarul kongani Rákóczi harangját és kívárvuk és kiküzdjük azt az időt is — hisz nem sokáig kell már várunk, mert „majd megvirrad már” — amikor Petőfi jeltelen sírjára virágot tehetünk a segésvári síkon . . . Mátyás szobra előtt Kolozsvárott meghajthatjuk az örömkönnytől ázott nemzeti lobogót . . . Nagybányán . . . Désett, Szatmárott . . . Aradon . . . Temesvárott hálaimára kondulnak a harangok s az erdélyi bércek visszhangozzák a magyar imádságot, Bácska-Bánát földjén felzokog a hálaének és a kacagó magyar nőta . . . mert — kedves Hallgatóim — milliók szívében ég a magyar tűz, él a magyar láng, és én lelkem minden erejével, szívem utolsó dobbanásáig hiszek ennek a magyar tűznek, erő, akarás, szeretet

szent tüzésnek összefogó erejében és végső győzelmében, úgy mint a költő mondja:

Nagy magyar télben picike tüzek,
A lángotokban bízom,
Legyen bár messze pusztán rőzseláng.
Bár bolygófény a siron,
Szent házitűz vagy bujdosó zsarátnok:
Boldog vagyok, ha magyar lángot látok.

Nagy magyar télben picike tüzek.
Szikrák, mécsek, lidércek.
Mutassatok bár csontváz halmokat
Vagy rejtett aranyércet,
Csak égjetek, csak melegítsetek ma,
Soh'se volt ily szükség lángotokra!

Nagy magyar télben picike tüzek,
Jaj, be szétszórva égtek,
Királyhágón, Kárpátokon, mindenütt!
De mondok egyet néktek,
Szelíd fények és szilaj vándorlángok:
Mit gondoltok: ha összefognátok!

Nagy magyar télben picike tüzek,
Soh'se volt olyan máglya,
Míntha most ez a sok-sok titkos láng
Összefogna egy láncba . . .!
Az égig, a csillagos égig érne.
És minden idegen rongy benne égne.

(Végvári.)

Új márciusi üzenet

(1939 március 15. Hivatalos szentmisén.)

Magyar Testvéreim!

Az ünnepeknek *lelke* van. Minden ünnep valami üzenetet rejt magában, valami újat, valami mást, mint a hétköznapiak robotos, gépzúgásos, tintaszagú, ekecsengésű és ostopattogásos egyformasága.

Kiemel minden ünnep a megszokásnak kitaposott csapásaiból és új eszmei világba akar emelni, melyre nem nyújt módot a mindennapok gondgőzös és tülekedő rohanása.

Eszmei világba, egy szebb és kíváncsabb, több örömmel és boldogsággal, megnyugvással és békével kecsegtető világba emel, nem azért, hogy ott elmerengjünk és az édes merengés után annál kízóbban fájó legyen az élet realitásaira való ébredés, a rádöbbenés arra, hogy más az ünnep és más a hétköznapi — nem, hanem ellenkezőleg, indítást akar adni arra, hogyan tegyük a napi életet, minden küzdelmével együtt ünneppé, hogy az élet nem szükségképpen robot és keserűség, törődés és aggodás, hanem azt a nemes eszmék és örök gondolatok valóraváltásával *széppé*, boldoggá és *tartalommal telivé* lehet tenni.

Az ünnep csak akkor érték, ha számunkra nem csupán szünnapot, pihenést jelent, hanem ha megérezzük az ünnep lelkét, az ünnep üzenetét.

Mert — magyar Testvérek! — mit ér a karácsony, ha a mennyből az angyalos szent áhítatban nem döbbenünk rá az Istennek leereszkedő nagy szeretetére, irgalmas jóságára . . .

És mit ér a nagyapóntek drámai komorsága, ha bele nem vág a lelkünkbe a megrázó igazság: látod

ember, így meg tudod te bántani az Istent, hogy ilyen engesztelést kell érted adni . . .

És mit ér a húsvét virágillatos hangulata, ha az üres krisztusi sír meg nem győz minket a feltámadás és az örök élet nagy valóságairól . . .

És így vagyunk a nemzeti ünnepekkel is. Jelent-e valamit a zászlódísz, a Talpra magyar, az évről-évre visszatérő történelem-dícséret, ha nem érezzük meg benne az ünnep örök üzenetét, lelkét, mely annak tartalmát és létjogot ad.

Mi a mai márciusi magyar ünnep lelke és üzenete?

Magyar Testvéreim! Nem tartok itt történelmi visszapillantást, nem kezdem dicsérni a márciusi ifjak fellángoló hazaszeretetének történelmi jelentőségét; nem magasztalom a nyomukba jövő szabadsághősök dicső érdemét; nem fejtegetem a márciusi zászlóra írt — azóta milliószor hirdetett, de soha valóra nem váltott — szabadság-egyenlőség-testvériség szép, de fájdalmas, már üres közhellyé lett gondolatokat, hiszen mindezt hosszú évtizedek márciusi ünnepein megtették már annyian mások . . . Hanem megpróbálom fajtám és hazám jövő boldogságáért aggódó magyar lelkem egész melegével és szívem minden dobbanásával megsejtenni a mai szabadságünnepnek, 1939 márciusának, egymillió testvérrel több magyar márciusának, egy húszesztendő rabságból Isten irgalmából új reményre ébredt nép márciusának lelkét, üzenetét. Megpróbálom megsejtenni történelmi világfordulás vajúdó problémáiban küzdő, szebb jövő, igaz magyar élet, boldogabb magyar élet, nagyobb Magyarország sejtelmes hajnalán álló fajtám és hazám márciusának lelkét és üzenetét.

Megsejtenni a mai március üzenetét? Nem kell sokáig figyelni, nem kell gondolatainkat megerőltetni, hiszen ezt zúgják egyre erősödő zúgással az ezeréves fenyők a rutén föld felől, ezt hozza a szél viharszárnnyon a segesvári síkról Petőfi sírjáról, ezt susogják a bánáti földön tavaszi napsütés hívó szavára előbúvó

magvak, a kipattanó vetés, ezt dúdolja rab földön is magyar szívvel szántó-vető, de már szabad magyar hazában aratnivágyó sok-sok régi testvér — mind a ma márciusának üzenetét, lelkét sugározza felénk és ez az a hit, remény és meggyőződés, amit a költő szavával akarok kifejezni: „Ez itt magyar föld és az is marad. — Tiporhatják most idegen hadak — Csaba mondája új erőre kél — s ha ember nem, úgy majd segít a szél — a tűz, a víz, a csillagok, — (és a csillagok felett lakó hatalmas Isten) *de mi nem leszünk mások, csak magyarok!*”

•

Legyünk igazán magyarok a magyar földön. Boldogabb magyarok, nagyobb magyar földön; jobb magyarok, szabad magyar földön; krisztusibb, éppen ezért magyarabb magyarok Szent Istvánnak magyar földjén. Úgy érzem, ez a ma márciusának lelke és üzenete.

Krisztusibb magyarok Szent István Magyarorszá-gában. Csak ez lehet minden magyarnak az ideálja. Mert naggyá minket keresztény hitünk és életünk tett. Minden szenvedésünkön az igazságos Istenbe vetett erős bizodalmunk vezetett keresztül. Minden elesettségünkéből akkor tudtunk újra talpraállni, mikor a mély-séges meggyőződésből előtörő imádság és istenhezfor-dulás útján belekapaszkodtunk az Isten irgalmas kezébe!

Magyar Testvérem! Ha nincs szentistváni hited, akkor blazírtan, unottan húzod mosolyra a szádát. De ha igazi hited van, akkor megdöbbenve rogysz az Úr oltára elé, mikor a történelem csodálatos eseményeit nézed.

Gondolj csak vissza a mult esztendőre. A földre szállott Istent és megrendítően csodás módon az Oltári-szentségben közöttünk levő Krisztust ünnepelte — az Eucharisztikus Kongresszuson — olyan hódolattal ez a nép, hogy az áhítatra felfigyelt az egész hívő világ; megmozdult a szíve annak is, akiben ugyancsak aludta mélységes téli álmát a hit; legalább kíváncsian olvas-ták a beszámolókat a Kongresszus nagyszerű esemé-nyeiről.

Ugyanebben az évben egy másik országban ugyan-
csak kongresszust tartottak — a világ ateistái, a világ
istentelenjei. Itt egy másik nemzet előtt hajtották meg
az elismerés zászlaját. Dicsérettel ismerték el a prágai
kongresszuson, hogy aránylag a legtöbb istentelen nem
szovjet földön, hanem Csehországban van. És ugyan-
abban az évben Csehország széthullott, az imádkozó
Magyarországra pedig felvirradt az igazság napja. És
ugye, Testvér, tegnap és ma reggel is milyen izgatottan
ültél a rádió mellett és minden hírre nagyot dobban
a szíved, amint hallod hogyan indulnak a magyar kato-
nák Kárpátalja felé és látod szétforgácsolódni azt az
országot, és megnyugszik igazságérzeted és még na-
gyobbat dobban magyar szíved a gondolatra: ugyan-
akkor épül újra az én hazám.

Testvér! Mosolyogj hitetlenül, ha akarsz, ha
tudsz! Én pedig belekiáltom a magyar rónaságba az
új márciusi üzenetet: Testvérek, magyarok! Csizmában
és cilinderben, katonamundérban és kopott dolmány-
ban, élvezettől kiélten vagy éhségtől kopogó szemmel
— jertek, fogjuk meg egymás kezét és fogadjuk meg
most, hogy mi nem leszünk mások, csak magyarok.
Krisztusi magyarok, szentistváni magyarok, akikben van
hit, remény és szeretet!

Gyertek, Testvérek, magyarok! Gyertek, borul-
junk le itt az oltáriszentségi Jézus Krisztus előtt és
kérjünk bocsánatot mindazért, amit vétettünk az Isten
ellen, éppen ezért hazánk ellen is; egymás ellen, éppen
ezért az Isten ellen is. És fogadjuk meg:

Uram, mi jobbak akarunk lenni, mi szentebbek,
krisztusibbak, önzetlenebbek, gerincesebbek, istenfélőb-
bek akarunk lenni, mert mi boldog magyar földön,
szabad magyar földön, boldog magyarok akarunk lenni.
Amen.

Áz igazság szabadít meg titeket

(1938 március 15. Hivatalos szentmisén.)

Magyar Testvéreim!

A márciusi napsugár csalogató melegére megmozdult a föld méhe. Kidugta fejét az ibolya; szétrepesztette börtönföld falát a mélyre hullott mag és megpezsdül az élet. Jöhet még egy-egy hófergeteg, jöhet még egy-két fagyos éjszaka, de ez a pezsdülni készülő kibontakozást csak késleltetheti, de megakadályozni nem tudja.

Mintha a természet örök képe ismétlődnék meg a nemzetek életében is. A március a nemzetek történelmében nagy események hordozója — akár a jelenben, — éppúgy a múltban.

A magyar nemzet történelmébe elmoshatatlan nagy betűkkel van beírva március 15-e.

Nem azért, mintha ezeréves létünk nagy naptárában ennél ünnepibb nap nem lett volna; nem azért, mintha ős-eleink ennél dicsőbb tettet ki nem vívtak volna; nem is azért, mintha a március 15-i fellángolás örök időkre kitörölte volna a magyar nép sorskönyvéből a gyásznak, fájdalomnak, nyomorúságnak, veszteségnek, elvézésnek, pusztulásnak sötét-zord szavait; nem azért, mintha március 15-e valóban örök fényt, derűt, boldogságot, igaz szabadságot, szent testvériséget hozott volna, — dehogyan hozta meg, csak mindig reméltük — hanem azért igaz ünnepe ez minden magyarnak, mert — s most Hóman—Szekfű történelmét idézem — „március 15-ének emléke mint a szabadság-szeretetnek és nemzeti érzésnek akadályokkal nem törődő apokaliptikus szimboluma, mindörökké megmarad a magyarság lelkében”.

„Veritas liberabit vos. Az igazság szabadít meg titeket” cseng fülemben a Szentírás szava. És nem tudom miért, talán kevés életévemmel is sok igazságtalanság, hazug képmutatás, önérdék hajhászás látása, vagy inkább papi lelkem érzése diktálja bennem, de valahányszor nagy hangon tárgyaló vezérekről, utazgató politikusokról hallok vagy olvasok, egyre ez áll előttem: Veritas liberabit vos, az igazság szabadít meg titeket.

Mikor bukott minisztereknek, hirtelen és gyanús gyorsan nyugalomba vonult politikai vezéreknek újabb és újabb jól dotált pozícióiról — ezzel kapcsolatban az egyre növekvő elkeseredésről hallok: felsír bennem a magyar érzés: „Veritas liberabit vos”. Ha valami, hát csak az igazság hozhat nekünk, szegény magyaroknak boldogulást és szabadulást.

És amikor idegen eszmeáramlatokhoz, ismeretlen, új eszméket hirdető megmozdulásokhoz látom csatlakozni volt osztálytársaimat, kik akkor végezték el az egyetemet, mikor én a főiskolát s még mindig kenyér után futnak, pedig olyan egyszerűen kimutatják, honnan jutna még nekik is és minden magyarnak tisztességes életlehetőség és egy darab becsülettel megdolgozott kenyér, de elhallgattatják őket, megint fölsír bennem a lélek: Veritas liberabit vos.

És amikor panaszkodó, síró magyar emberekkel beszélek itt a rónaságon és hallgatom azoknak sokszor igaz, sokszor igaztalan kifakadásait, amiből kír a legmélyebb fájdalomuk, hogy papjukon kívül — aki pedig földi baján szinte semmit sem segíthet — senki sem hallgatja meg őket igazán, szeretném megkondítani a lélekharangot: Veritas liberabit vos.

Testvérek! Ugye ne soroljam ezt tovább. Ne. Talán mert könnyen félreértene, lázongónak tartanak, talán mert nagyon ünneprontónak látszanék. Pedig nem akarok az lenni. Én szeretném elsőnek ünnepelni a magyar feltámadást, én szeretném elsőnek köszönteni a szebb magyar hajnalt, én szeretném először elzen-

geni a Tedeumot, a hálaéneket, a boldog magyar élet örömnépén.

De — Testvéreim — ezt csak az igazság fogja meghozni nekünk. Nem a zászlódísz, nem a Talpra magyar, nem a haza boldogulására tartott bankettek. Mind ezt nem kárhoztatom, nagyon kell, mert az öntudatot fokozza bennünk és fűti a lelkesedést, ébren tartja a felbuzdulást, de e mellé kell az igazság: mert Veritas liberabit vos.

•

És hová menjünk az igazságért? Kúriához, Táblához, miniszterhez? Ide, magyar Testvéreim, ide, az Istenhez. Csak akiben a mélységes istenhit és istenszeretet él, csak az lehet igazán igazságos ember. Csak az tudja igazán becsülni felebarátját, csak az tudja megérteni testvére baját, csak az tudja igazán letörölni a szenvedés-kisajtolta könnyeket. Mert aki Istenben hisz, az tudja, hogy az élet két legfőbb parancsát Krisztus adta meg nekünk s ebben benne van az egész boldog, nyugodt, megértéssel teli földi élet: „Szeresd Uradat Istenedet teljes szivedből . . . és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” Csak akiben az igazi hit él, csak az igazán igazságos ember. Mert akiben nincs mélységes hit és szent meggyőződés, — hogy tétessem bár a legmagasabb pozícióba, legyek bár úr ezrek és tízezrek felett, minden tettemről, minden szavamról számot kell adnom egyszer Valakinek — nem fog maradék nélkül, bátran igazságos lenni. Az könnyen megalkuvó lesz.

Légy bár cseléd, kanász vagy földművelésügyi miniszter, lovásziú vagy tábornagy, tisztikocsis vagy jószágkormányzó, tanoncgyerek vagy művezető — felelted az Isten, és egyszer számonkér. Vár. Hallgat. De nem vonult nyugalomba. Egyszer majd megkérdezi: hogyan sáfárgodtál, mennyi jót tettél, mennyi szeretetet szórtál, milyen mértékkel mérted az igazságot, a szükséghez vagy a gúnyához szabta-e azt.

•

Kell mindnyájunknak az Isten. Igaz, hogy egyes

emberek élete nem ezt mutatja, de népek nyomora kiáltva hirdeti. Beszédes bizonyítékát adta ennek a napokban befejeződött misszió. Akik érezték, hogy nekik kell az Isten, olyan buzgón jöttek ide, hogy meghatározható volt látni; akiknek volt és van mit kérni, akik érezték az élet terhét és keresztyét, de buzgón jöttek az erő és remény forrásához; csak akiknek köszönetet kellett volna mondaniok, hogy az élet hozzájuk nem olyan mostoha, mint sok ezrekhez, hogy nekik meg kellett volna köszönniök azt, hogy biztos kenyerük és úri dolguk van, ezt elfelejtették és éppen ezek maradtak távol a lélektisztulástól, a szentgyónástól és az Élet kenyerétől, a szentáldozástól.

Kedves Testvérek! Talán fiatalos, meggondolatlan merészség ezt szóvá tenni, de kötelességem. Ez az igazság. És „Veritas liberabit vos”. Ez nem nekem tűnt fel. Figyelembe se vettem volna, ám intézzék el ügyüket az Istennél, templom, gyónás és áldozás nélkül, ha tudják, de ne feledjék el, hogy a példaadás is szent kötelesség.

Itt jut eszembe egy történet, mely az egyik vidéki városban játszódott le. Misszió volt ott is. A húsvéti gyónásról beszélgettek egyik hivatalban. Többen elvégezték már közülük, volt, aki nem. És ekkor egy valaki így szólt: Az urak nem mennek gyónni. — S tudjátok mit mondott, hogy miért? Mert istenfélők? Mert jószívűek? Mert azoknak nincs bűnük? Nem! Nem azt mondta. Hanem ezt mondta: „Az urak nem mennek gyónni, mert azoknak több bűnük van, mint a szegény embernek!”

Veszítetek észre, Testvérek, hogy a hitbeli kötelességek elhanyagolása által is hogyan nő a szakadék magyar és magyar között.

Akkor lesz igazi magyar egység, ha az Istenbe vetett mélységes hit kapcsol egybe mindenkit. Akkor lesz magyar feltámadás, — ha talán nem is szűnik meg rögtön Trianon minden átka — ha végre megérezzük,

hogy milyen felelősséggel tartozunk mi egymásért az Istennek.

Ha átéljük az igazi testvériséget; nemcsak a vér-, a fajtestvéri egységre gondolok, hanem arra, melylyel az Isten kapcsol egybe minket. A szeretet és egymás értékelés nagy közösségére. Ha az igazság jut diadalra közöttünk, akkor lesz nekünk igazi március 15-énk.

Bár nem vagyunk már egyedül az igazságért vívott harcban. Vannak politikai barátaink, de mégis azt mondom, Testvérek, igazi őszinte barátunk, ki a barátságánál nem nézi és keresi a maga előnyét, érdektelen barátunk és jóakarónk csak egy van nekünk és ez az igazságot szerető Isten.

Szeressük, szolgáljuk ezt a mi Istenünket. Általa szeressünk minden magyar testvért. Benne bízzunk egyedül. És életünkkel, imánkkal könyörögjük ki a szebb és boldogabb magyar márciust. Amen.

Szent István király üzenete

(1936 augusztus 20.)

Katolikus magyar Testvéreim!

Szent István királynak ünnepén, a vérző magyar földnek töredéknépe a csonka hazában és megtört millió szerte a nagyvilágban, ünnepi köntösben közeledik a szent Jobb felé és tiszteleg imára kulcsolt kezekkel az első apostoli szent király előtt. Felbúg mindannyiban a lelkek orgonája s mintha egy láthatatlan karmester egyetlen intése elég volna, a nemzet társadalmi rétegeinek vegyes kara elénekli a véres, küzdelmes, csupa gyász és nemzeti fájdalommal teli történelem szülte vágyat: „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga, ki voltál valaha országunk istápjá" (Hóka ünnepi harangszó).

Megkondul az ünnep reggelén a koronázó templom öreg harangja s a rádió sugarain át, a levegőnek vámvizsgálatot és trianoni határt nem ismerő rezgésén keresztül viszi a mélységes hittel, keresztény eszménységgel és megalkuvást nem ismerő krisztusi étellel teli múltból merített élni akarás himnuszát, a föltámadást váró magyar testvér-millióknak.

S az elszakított Kisalföldnek ősi kúriáiban, a felvidéki fenyvesek között zúgó hegyipatakok partján épült fakunyhócskákban, az erdélyi bércek között meghúzódó magyar házikókban és Bácska magyar tanyáiban eldugott rádió mellett hallgatják titkon: mit üzen nekik Szent István király.

Tudom, hogy ez így van és nem a magyar fájdalom álmodozása csupán, mert magam is a csonka hazán kívül töltöttem a múltévi Szent István-ünnepet.

Idehaza pedig, szegénységünket messze felülmúló fénnel és pompával, az ország első embereinek jelen-

létében, a bámuló idegenek ezrei között körülhordozák azt az áldott kezet, azt a kicsinyeskedésből megcsúfolt és meggyalázott kezet, amely ennek az országnak ezeréves határait megcövekelte; azt az erős kezet, mely nemzeti jövőt ígérő és adó kultúrközösségbe — kereszténységbe — szorította a pogányságával csak pusztulás elé néző nemzetet.

Körülhordozzák nagy nemzetté születésünk drága emlékét, azt a kezet, melyet Krisztusért, kereszténységért, igaz, nemes eszményekért végzett munkájáért — drága ereklüként — megőrzött nekünk a Gondviselés, hogy hirdesse szent királyunk nagyságát az első zsoltár szavaival: „Boldog ember, ki el nem indul a gonoszok tanácsán, meg nem áll a bűnösnek útján és le nem ül a pestises székjére, hanem az Úr törvényében leli kedvét s éjjel-nappal eszében forgatja törvényét.” Vagy mint a Szent Istvánról szóló mai zsolozsmában imádkozzuk: „boldog a gazdag, ki hiba nélkül vagyon és nem tévedt meg az arany miatt és nem bizakodott sem pénzben, sem kincsben”. Ez a boldog ember Szent István király, mert nem vakította el sem hatalom, sem dicsőség, sem rang és vagyon, fény és ragyogás, hanem mindezek között tudott nemesszívű ember maradni, tudta szeretni és segíteni, becsülni és tisztelni a legelesettebb embert is, mert mindegyikben a Krisztus vérén megváltott, az örök életre hivatott, nemes, halhatatlan lelket látta. Ezért tudott nemesen kormányozni is.

„Boldog ember, ki el nem indul a gonoszok tanácsán.” Ő nem indult el; nemcsak a maga, hanem a nemzet számára is megértette a hívó krisztusi szót: „Jöjjetek hozzám . . . én vagyok az Út, az Igazság és az Élet.” Ezért volt Ő nagy; ezért tudta naggyá tenni nemzetét, mert megértette, hogy naggyá csak az Istennel és az Istenben lehetünk. Igazán nagyot csak akkor alkothatunk, ha törvénykönyvünk és alkotmánylevelünk alapja a Szentírás és életünk irányítója nem a fantázia csapongó világa, nem a test és vér ösztöne csupán, hanem az Evangélium nemes tanítása, mely

Róma ormáról hangzik a világba. Es ezért tudott ez az ország szabad és független lenni alapításától fogva, mert az európai kultúrközösségbe bekapcsolódni akaró király nem a mindenkit hűbéres alattvalójává tenni törekvő német birodalomhoz, nem is a bizánci császárhoz, hanem a minden szabadságot, nemzeti fejlődést és kultúrtörekvést tiszteletben tartó és támogató római Szentszékhez fordult. Ő a megalkuvást nem ismerő katolicizmusban látta meg helyesen a nemzet jövődjének zálogát s tudott ehhez az egyszer megismert eszméhez ragaszkodni, küzdelmek, ellentmondások, sőt támadások ellenére is; s ettől a nemes céltól irányítva — népe jövődje — tudta elsősorban önmagát, azután nemzetét is, hogy úgy mondjam, beletörni Krisztusnak, a testi ember számára nehéz, a természetfölötti valóságok szerint gondolkozó ember előtt azonban könnyű és édes igájába. Ezért tudja őt dicsőítve magasztalni az Egyház is. Nem, mert magyar király volt. Nem, mert első király volt, hanem mert *szent magyar király volt*.

És áldva hangzik fel neve, nemcsak az ünnepi díszbe öltözött magyar templomokban, hanem a világ minden katolikus templomában. És az Egyház papjai szentmisében és zsolozsmában imádkozó tisztelettel ejtik ki a nevét.

Lehet, hogy az alaszakai jégmezők misszionáriusa vagy az afrikai őserdők bennszülött papja nem tudja, hogy ki volt az a Stefanus rex Hungarorum, lehet, hogy nem is sejti, merre van az a Regnum Hungariae, mégis kénytelen tisztelettel gondolni rá, kénytelen megismerni e helyet és nevet, mikor évről-évre imádkozza a szent király zsolozsmáját . . . mert az Egyház jobban megbecsüli a lelki élet égi koszorús olimpikeit, mint a világ a maga olimpiászának babérkoszorús, aranyérmes bajnokait . . . A tokiói olimpiász lehet, hogy elhomályosítja a 10 világbajnokságot szerzett, megérdemelten ünnepelt magyar hősöknek nevét; lehet, hogy újak jönnek majd helyükbe s csak a statisztika molyrágta lapjain marad meg nevük . . .

Szent István király nagyságát nem tudja elhomályosítani az évszázadoknak tovaszárguldása.

E napon méltóképen ünnepli meg őt a nemzet nagyrésze! De Testvérek! Nem tudom, nem vagyok-e ünneprontó, de az én lelkemen most is a fájdalomnak árnya suhan át. Tudjátok, mire gondolok?

Arra, hogy elnémul a harangzúgás az ősi koronázó templom öreg tornyában. Beteszik a megszentelt ereklyét egyévi pihenőre aranyos tartójába; hazavonul a körmenet főrangú és hatalmú népe s rendjelekkel teletüzdelte mentéjével együtt leteszi a szentistváni lelkületet is. Arra gondolok, hogy szétoszlik a nagy körmenetek színpompás népe, elvegyül a fővárosnak bűnpárás vásári zajában s elfelejti a nagy király üzenetét. Arra gondolok, hogy a vidéki templomok ünnepi közönsége is szétoszlik a hivatalos szentmise után s talán azzal a gondolattal sóhajt fel a templomajtóban: a vallásos hazafiságnak is eleget tettem most október hatodikáig.

Arra gondolok, Testvérek, hogy a holnapi ujságok öles betűkkel fogják hirdetni: Az eddiginél is nagyobb fénnel ülte meg a nemzet Szent István ünnepét; nem remélt számban látogattak el hozzánk az idegenek; rekord forgalma volt a budapesti vendéglőknek; elragadtatva beszélnek külföldiek az egyre fejlődő színpompás körmenetről . . . stb., stb.

Arra gondolok, Testvérek, hogy Szent István király ünnepe csak külsőséggé zsugorodik össze s kivész belőle a nemzetet nemesítő, emelő eszmei tartalom. Arra gondolok, hogy a színpompás lármában nem halljuk meg a nagy király üzenetét.

Pedig üzen nekünk Szent István király! Tudjátok, mit üzen? Azt, amit fiának üzent a hozzá intézett erkölcsi tanításban: „Az apostoli és katolikus hitet tartsd meg!” Igen. Tartsd meg az irodában és a műhelyben, kint a magyar rónán. Tartsd meg az otthonodban és szórakozásaidban. Mindenhol és mindenben.

Igen, de olyan távol áll a mai élet a megalkuvást és kényelmet nem ismerő, katolikus szentistváni lelkü-

lettől. Igaz. De ennek főképp az az oka, hogy a nyilvánosság szócsöveinek egész hangszínezetét évtizedek óta eltompították, áthangolták és meghamisították a kereszténység eszméjétől távol álló haszonélvezők . . .” Ne csodálkozzunk vagy botránkozzunk azon, hogy ma még vezető körökben sem tudnak maradék nélkül katolikus módon gondolkozni. Hiszen a materializmus és liberalizmus szellemében nevelkedtek fel. A középiskolás hittankönyvet letéve nem kerül kezükbe katolikus világnézetet lehelő könyv és ujság. Minden csak a természetfölötti gondolkodást akarta kitépni az intelligencia lelkéből.

Hogy az anyagelvűségen, liberalizmuson, az Est hasábjain és a többi, ha nem is nyíltan destruáló, de limonádés kereszténységet hirdető ujságok szellemi táplálékán nevelkedett vagy élő emberek nem tudnak Szent István szellemében gondolkozni, ne csodálkozzunk rajta, hanem tegyünk róla, hogy ha hiányos a mi katolikus keresztény gondolkodásunk, — és jaj, de sokunké hiányos — hát jóvátegyük évtizedek mulasztásait. Ismerjük meg hitünknek nemcsak az örök életre utaló, hanem földi boldogulásunk útjait is megjelölő tanításait. Ha ezt megismerjük és magunkévá tesszük, akkor nem fogunk a katolikus élettől, *katolikus közélettől* annyira húzódozni, hanem merünk bátran színtvallani, állást foglalni katolikus meggyőződésünk érvényesítése mellett, mert megértjük, hogy mi ilyenkor Szent Istvánnak végrendeletét teljesítjük:

„Az apostoli és katolikus hitet tartsd meg.”

Szent István király, könyörögi értünk, hogy jószándékunk mellé erőnk is legyen ezt megtenni.

Amen.

Az igazi hazafiság

(1935 október 6. Hivatalos szentmisén.)

Kedves Testvérek!

Ma nemcsak az Istennek 3. parancsa — mely kötelességünké teszi a vasárnapnak, mint az Úr napjának megszentelését — hozott össze minket, nemcsak azért gyűltünk ma egybe, hogy az Úristen előtt alázatos szívvel leboruljunk és komoly, gondolkodó, a legfőbb igazságokat és eszméket megértő és abból férfias határozottsággal a következményeket is levonni tudó emberekhez méltó módon hálát adjunk Istennek egy hét adományaiért, kegyelmeiért, lelki kincseiért, küzdelmeiért és vigaszaiért és azután az ő áldását kérjük a következő hét munkájára — mondom, ma nem csupán ez a gondolat, hogy úgy mondjam, nemcsak a vallásos érzés, nemcsak a mélységes hit, a katolikus keresztény kötelességtudás hozott össze minket itt az Úr házában, hanem egy másik, az Úristenre sajnós ritkán gondoló, pedig Tőle eredő szent érzés és kötelesség: a hazafiúi kötelesség hozott egybe bennünket. Oh, bár csak az Istennek őszintén hódolni akaró szívvel, akarással és elszántsággal, nem pedig csak üres külsőségből „reprezentálni” jöttünk volna egybe!

Kedves Testvérek! Ünnepelni vagy gyászolni akarunk most? Hősöknek hódolni vagy halottakért imádkozni és holtakat gyászolni jöttünk mi október 6-án össze?

A 13 aradi vértanúnak napján én nem tudok ünnepi beszédet mondani. Éspedig azért nem, mert hazafiúi érzésem azt mondja nekem: sokkal nagyobb a magyar nemzet gyásza és fájdalma, semhogy mi ünnepelni tudnánk.

De gyászbeszédet sem mondok. Nem lehet ne-

künk gyászolnunk sem, mert a gyászban van valami levert, lesújtott tehetetlenség, tétlenség; nekünk pedig tennünk kell, mert a haza tetteket, nem pedig szóáradatot vagy siránkozó gyászolást kíván tőlünk! Éppen ezért — úgy gondolom — akkor emlékezünk meg legméltóbban a 13 aradi vértanúról, ha miközben imádkozva kérjük Istent, adná meg lelküknek az örök üdvösség, istenlátás és istenbírási szent jutalmát — a közben komolyan elmélkedünk az igazi hazafiságról.

•

Széchenyinek komoly tanítása, hogy igazi hazafi csak az, aki életének minden körülményében, hivatásának minden pontján maradék nélkül megteszi *kötelességét*. — Tehát kötelességteljesítést kíván életünk minden vonatkozásában. És nem biztos, hogy jó hazafi az, aki soha fegyelmi büntetést nem kapott, mert nem biztos, hogy ez helytállott minden kötelességben. Az ilyen legfeljebb jól töltötte be állását, jó statisztika, jó csavar a társadalom gépezetében, jó — hogy úgy mondjam — szovjettípus (mert ott csak ennyi kell), de az ember több az egyszerű gépdarabnál, az ember szellemi mivolttal rendelkező, természetfölötti életigazságok és élethivatásoknak birtokában levő lény, tehát ennek megfelelően kell élnie is. Ha nemcsak hivatásbeli, hanem lelki kötelezettségeinek is eleget tesz, akkor végzi el teljesen kötelességét. Akkor egész ember.

Kedves Testvérek! Többféle kifejtését is adhatnám most az igazi hazafiságnak. Persze a végső következmény mindegyiknél ugyanaz. De mindennél jobban megragadta a lelkemet épp a mai szent evangéliumnak egyik szakasza. Benne látom az igazi hazafinak minden tennivalóját. „Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és teljes elmédből . . . szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” (Mt. 22, 36. 39.)

•

I. Szeresd Uradat Istenedet!

Csodálkozva vagy talán megütközve, néhányan ugyancsak kétkedve néznek rám! Isten . . . hit . . .

felebarát . . . szeretet . . . Mi köze ezeknek ma a XX. században a hazafisághoz?

Hogy mi köze Istennek és hitnek a hazafisághoz, sajnos nem fejthetem ki bőven, mert nekem ma nagyon röviden kell beszélnem. Ezért inkább csak utalok rá s ti majd gondolkodjatok róla egy keveset. Hogy mi köze Istennek, hitnek, szeretetnek a hazafisághoz, kérdeztétek meg Szent István királyt, aki egész udvarával naponként járta az Úr házát; aki alázattal tudott letérdelni a gyóntatószékhez és bizalommal tudta imára kulcsolni kezét és az Istenhez emelni a szívét . . . Pedig hát ő elég nagy úr volt és eléggé hazafi volt, ugye?

Kérdeztétek meg Szent Lászlót, aki kunokat verő nagy csatáiban sem felejtkezett meg az Istenről és keresztény kötelességeiről, pedig hát Szent László király elég gerinces, férfias egyéniség volt, ugye? Vagy kérdeztétek meg Nagy Lajost, aki uralkodásának kezdetén hittel és imádkozva zárándokolt el Szent László sírjához, pedig nála hatalmasabb király nem ült a magyar trónon, hiszen három tenger mosta akkor az ország határát.

Hogy minek a hit a hazafisághoz, kérdeztétek meg a törökverő Hunyadit, aki kardja markolatán rózsafüzért tartott és ezt imádkozva küzdött hazájáért. Vagy hogy a mi trianoni gyászunkhoz hasonló kor emberét említsem, kérdeztétek meg a bujdosó és száműzetésben élő, mindennap szentmisét hallgató, gyakorta gyónó, naponként az isteni igazságokról elmélkedő Rákóczit, hogy mi köze hitnek és Istennek a hazafisághoz.

És — kedves Testvérek — nincs igaza azoknak, akik erre azt felelik: oh, ezek a sötét középkornak, a vallásos fanatizmus korának gyermekei voltak . . . én már felvilágosodott vagyok . . . a modern kornak embere vagyok . . . aki túl van már ezeken a gyermekek, régi dolgokon . . . Igen! Te már túl vagy ezeken, de ez a veszted. És ez a haza átka is. Te új kor embere vagy, de új szenvedések, új nyomorúságok gyermeke is. És minden eszmei tartalom nélkül szűkölködő

kornak üreslelkű, tartalmatlan életű ösztönembere vagy, ha így beszélsz.

Kedves Testvérek! Mondhatnak nekem az igazi hazafiságról modern szószátyárok, mellüket verő, a haza dicsőségére nagyokat szónokló, a haza egészségére dupla adag bort ivó, a haza boldogulására dupla állásokat betöltő és háromszoros nagy fizetéseket felvevő hazafiak, amit akarnak, — mindezzel csak ürességüket árulják el — én mégis azt mondom: Istennek való szolgálat és meghódolás nélkül nincs igazi hazafiság. Erre tanítanak engem a magyar történelem nagy alakjai, erre tanít az aradi 13 is, mikor a fészületet szívükre szorítva álltak a bitófa alá, mert én *hiszek azok példájának, akik életüket adták meggyőződésükért!*

*

II. A másik: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.”

Az a haza átká, hogy a kevés maroknyi magyar sem szereti egymást, nem becsüli egymást. Nem törődik egymással. Legtöbben csak arra törekzenek, hogy nekik jó módjuk legyen; hogy a másik embertestvér nyomorog, alig van kenyere, rongyokban fetreng, olyan nehezen jut hozzá a tisztességes megélhetéshez — de kevesen törődnek ezzel.

Szeresd a szegényt, az elhagyottat, a nyomorultat, a rokkantat, az életért sokat küszködőt és azon légy, hogy állásodhoz mértén segíts rajtuk és küzdj te is az ő emberhez méltó életükért, ezt kívánja tőled a magyar haza, nem pedig a nemzetiszínű bankettezést.

Mert — kedves Testvérek — a társadalomban aknamunka folyik. Növekszik a nyomor most is. Nő az elégedetlenség és gyűl a robbanásra váró anyag a hamu alatt szunnyadó parázson . . . ha egyszer lángot vet . . . és az a sok éhező, vöröshagymán és kenyéren tengődő gyomor emberi eledelt kér . . . ha a sok ruhátlan ember tisztességes ruháért kiált . . . ha a sok semmibevert ember egyszer megbecsülést követel . . . ha a sok dologtalan kéz egyszer pusztító fegyvert ra-

gad . . . akkor már későn lesz az embertestvérek iránti kötelességre való ráébredés.

És segíteni csak egy törvény tud: a szeretet törvénye, melyet Krisztus adott. Mert ha a krisztusi szeretet nem él a szívekben, akkor az esetleges jó törvény is holt betű marad, mit könnyen kijátszik az emberi önzés.

Ime — kedves Testvérek — így függ össze az Isten szolgálata és a felebarát szeretete az igaz hazafisággal.

•

Egy szónok mondotta egyszer: ahány lépéssel távolodott el a magyar nép a Szent István letűzte keresztől, annyi lépéssel jött közelebb az ellenség és pusztult a nemzet. És ahány lépéssel megyünk vissza az elhagyott kereszthez és öntudatos keresztény élethez, annyi lépéssel haladunk a boldogabb magyar élet, a nagyobb haza felé.

Kedves Testvérek! Ha igazi hazafiak s nem a haza bérencei akarunk lenni, a 12. órában lépünk hát erre az útra, a gyakorlati keresztény élet útjára, egyéni életünkben úgy, hogy az éreztesse hatását a közéletben is. Hogy a mi javulásunkat látva, adja meg nekünk az Úristen a szebb és boldogabb keresztény magyar élet hajnalpirkadását. Amen.

Hősi példák

(1938 október 6. Hivatalos szentmisén.)

Kedves Testvérek!

Minden eszme diadala megkövetelte mindig a maga áldozatát. De egyetlen igazságért sem folyt annyi vér itt Európában, egyetlen győzelemért sem hullott annyi könny s nem szállott sírba annyi élet — mint a magyar igazság s a magyar szabadság diadaláért! Mert a magyar vértanúnépe az Istennek. És azért tudott élni ezer esztendőnek minden küzdelme, pusztító vihara között is, mert megértette ezt a vértanú-hivatást és a keresztény hitnek hősi erejével, elszántságával töltötte be azt!

Akármilyen csapás és pusztulás, veszteség és gyász szakadt erre a népre, soha el nem veszítette Istenbe vetett hitét és rendületlen bizalmát igazságának végső diadalában. Mert tudta, hogy minden gonoszság felett győz az Úr, győz az igazság.

És még egyet: hogy minden megpróbáltatás és szenvedés, akár egyéni életünkben, akár egy nemzet életében, eszköz az Isten kezében, hogy az ég felé irányítsa vagy ha úgy kell, visszavezesse a jólétben és nyugalomban Istenéről megfélemedezett egyént és nemzetet.

Mikor tud legforróbban imádkozni az ember? Mikor bajban van. Mikor jut eszünkbe az Isten? Talán csak mikor csapás ér. Szomorú, de igaz. És mikor tud egy nemzet együtt könyörögni, fohászkodni, remélni, bízni nemcsak földi, de égi hatalmak erejében: mikor gúzsbakötve a sír szélén áll s nincs más segítése, csak az igazságos Isten!

Oh hányszor állott már így a magyar! Muhi... Mohács... Világos... Trianon... Hányszor kon-

gatták meg felettünk a halálharangot, Batu khán . . . Soliman . . . Haynau . . . Clémanceau . . . De a nemzetemetés mindig Te Deum-mal, hálaénekekkel végződött. A Szentírás szava valóra vált: „Megszégyenülnek, Uram, akik örökségedre törnek!”

A harcosok kiömlő vére . . . új életet termett; milliók kicsordult könnye . . . új reményt fakasztott; a hősöknek besüppedt sírja . . . föltámadást hirdetett és példát nyújtott a nemzetnek!

•

13 tábornok. Bitófán. Gyalázatban. Mi példa van ebben? Hogy mi a példa és tanítás?! Az, hogy ezek önzetlenül az igazság védelmére keltek. Az a nagy tanítás a 13 aradi vértanú halálában, hogy nekik nem kellett volna ilymódon elpusztulniok; hogy ők élvezhették volna a karrier minden dicsőségét; a császári kegynek minden ragyogását; az anyagi jólétnek minden kényelmét; élvezhették volna a családi fészek melegét és később a nyugdíjnak csendes napjait . . . csak . . . nem kellett volna önzetlenül az igazság védelmére kelniök . . . csak nem kellett volna a császári szolgálatból a honvédseregbe lépniök . . . csak egy kicsit megalkuvóbbaknak és gerinctelennek kellett volna lenniök . . . csak olyan modern embernek kellett volna lenniök, aki önző érdekért felad elvet és hitet . . . felfelé törtet és lefelé tapos azért, hogy elismerést, előnyt arathasson.

A császári miniszterek kegye elvakíthatta volna szemüket, hogy ne lássák magyar milliók nyomorát . . . párnázott ajtók elzárhatták volna előlük a nép jajszávat . . . ülhettek volna főúri magaslaton — élvezve a földi kényelem és gazdagság gyönyörét — megvetve a szánalmas sereget . . . de nem ezt tették, hanem szembefordultak a hatalmasokkal az igazság védelmében egy nemzet életéért . . . lemondtak érvényesülési lehetőségről, mindenről, amit ez a földi élet adhat és választották azt az életet, melyről azt írja a Hóman—Szekfü történelem a 440. lapon: „A magyar sorsnak igazi mártírjai, akik halálukkal beigazolták, hogy ve-

szélys viszonyok közé helyezett hazánkban a kötelességteljesítés és hősiess hazafiasság is tragikus véghez juthat."

Igen, de ebben a tragikus végben van éppen az ő roppant dicsőségük, nagyságuk és diadaluk. Mert ezért egy nemzet örökre a szívébe zárta . . . mert azért az Isten is megjutalmazta őket; mert ezért a nagyszerű lemondásért egy nemzet örök hálája száll ma még rabföldben pihenő hamvaik felé, de száll az egek Urához is, hogy azért, amiről a földön lemondottak, száz-, ezerannyit kapjanak az örök hazában!

•

Aradi vértanúk! S mind, mind magyar hősök, kik karriert, vagyont, földi érvényesülést, életet áldoztatok ezért a hazáért és népért, csak világítsátok meg nekünk az igazi nagyság útját! Melyik ez az út? Glattfelder püspök úr mondta a minap: *"egyéni és nemzeti nagyság csak áldozatokból nő ki"*.

És mert ez a nemzet sokat áldozott, szenvedett, de bizott és remélt, hitt és imádkozott, felragyogott rá is az igazság napja s hogy most — bár még cseh rabságban szenvednek — Somorján, Gutoron és Komáromban magyar zászlót lenget már az októberi szél és sok, húsz éves rabságban élő magyar testvér ma már magyarul imádkozhat az aradi vértanúk lelki-üdvéért, köszönjük — Isten után — nektek magyar hősök, kik minket is túrni, várni, hinni, áldozatot hozni tanítottatok.

S ha majd, mint a költő mondja: „Pozsonyban magyarul énekelnek és Kassán magyarul zeng a nagyharang", ha majd összedőlnek az igazságtalan gúnyhatárfák és . . . és minden magyar templomban felcsendül a hálaimádság a nemzet feltámadásáért, nem feledünk el titeket, hősök, hanem a ti példátok nyomán: az új életre éledt hazában, Isten minket úgy segéljen, új, magyarabb, krisztusibb, hősibb, áldozatosabb, egymást megértőbb, önzetlenebb, éppen azért Istennek is tetszőbb életet élünk majd. Amen.

Az aradi hősök üzenete

(1939 október 6. Hivatalos szentmisén.)

Magyar Testvéreim!

Október 6-a a magyar történelemben gyásznapot jelent. Én ma mégsem öltöttem magamra gyászruhát. Ez a nap gyászol, és az orgona zengő hangja ma mégsem hallatja az elmúlás mélabús melódiáit. Fekete zászlók hirdetik ma mindenütt a halált és én mégsem tudok, nem akarok tudni gyászbeszédet mondani!

13 névszerint ismert hősnek és millió ismeretlen kuruc magyarnak koporsója és sápadt halott arca jelenik meg gondolataimban, mint elrettentő példája és emlékeztetője egy elhibázott, elmúlt politikai gondolatnak és én ma mégis halottak helyett halhatatlan hősöket, sápadt arcok helyett glóriás vitézeket látok és a múlt bűneinek ostromozása helyett arról akarok beszélni, ami most benne van minden magyar szívben, amivel tele van a lég, — mint titokzatos rádióleadók messze sugárzó hullámaival — amit az októberi hősök halálukban is hirdetnek nekünk: *magyarok, testvérek, magyarok legyetek, magyarul éljétek és hulló verejtékekkel, feszülő karotokkal, képzett agyatokkal és legfőképpen krisztusi szívetekkel építsétek a boldogabb, testvéribb, megértőbb és igazabb magyar életet.* Mi ezt akartuk. Ezért haltunk meg. S a mi síri nyugovásunk csak akkor lesz igazán boldog, hősiségünk csak akkor lesz gyümölcsöző, ha annak nyomán a testvéri, építő, boldogságtermő krisztusi magyar élet fog kibontakozni.

•

Magyar Testvérek! A hősök emléke él és beszél. Int és tanít. De jó, hogy néha van alkalmunk az életnek izzadság- és bünszagú forgatagából, egymást taposó

lármájából kiszakadni, hacsak arra az egy-egy órára is, melyet a templomban és emlékünnepeken töltünk és ilyenkor nemcsak reprezentálni, illemből megjelenni, unatkozni akarunk, hanem szomjazva mint a szaharai vándor, éhezve, mint az országút koldusa, epedve, mint a kórházak lázas betege magunkba szívjuk azokat a mázsás igazságokat, amelyek olyan idegenek a ma üreslelkű emberének, de amelyekért a mi hőseink, ezek az aradi hősök, 48-as hősök, jövőt, vagyont és életet áldoztak fel.

Bekapcsolom magyar lelkem rádióját az aradi sírok hullámhosszára és hallgatom a hősök leadását. Arról közvetítenek, miben is rejlik az igazi nagyság és a boldog magyar élet. És azt hirdetik ezek a jeltelen sírok, hogy az igazi nagyság és a zavartalan boldog élet

nem a bűnös, vérszagú arany . . . hanem az önzetlen becsület,

nem az áruló, hitvány élet . . . hanem az alkunélküli hűség,

nem a másokon átgázoló önérdék . . . hanem a közös nagy jövő,

nem az irígy önzés . . . hanem a testvéri összefogás,

nem a földi vagyon . . . hanem a tiszta, nemes szív,

nem a léha élvezet csupán . . . hanem a nemzetépítő munka,

nem a vérrontás és becsülettíprás . . . hanem a tiszta erkölcs,

nem a kétesértékű földi siker . . . hanem az örök élet,

nem a bársonyszékes kényelem . . . hanem a nemes emberszeretet,

nem a hősködő beszéd . . . hanem az áldozatos élet,

nem az embertestvér leszidása, . . . hanem annak fel-emelése, megnemesítése,

nem a dzsentrí gőg . . . hanem a keresztény szeretet, mely tűrni, lemondani tanít; az az evangélium-szeretet, mely le tud hajolni az életszagú testvérhez, mellé ülni, vele szóbaállni, gondját megosztani — és így építeni

az igazi magyar életet. Lefaragni az ellentéteket, betömni az elválasztó árkokat; a szeretet melegével kioltani a gyűlölet lángját és a segítség gyógyító olajával kezelgetni az élet igazságtalansága ütötte vérző sebeket.

Ezekben van az igazi nagyság, ezekben rejlik a boldogabb, szebb magyar élet titka.

•

De magyar Testvéreim, ehhez lélek kell! Mélységesen magyar és keresztény, krisztusi lélek. Másként ez nem megy! Mert a testi és ösztönember mindezeknek az ellenkezőjét diktálja bennünk. És ha mi nem élünk százszázalékosan keresztény életet az evangéliumból, a hit tanítása szerint, — Testvérek! — akkor mi soha nem fogunk boldog magyar életet teremteni, *mert minden jószándék csak akkor marandó érték és építő erő, ha lélekből fakad.* Ez pedig nem lehet a keresztény életigazságok átélése nélkül, vagyis mélységes hit nélkül.

S ha mi mégis lélek nélkül akarnánk az októberi hősök előtt tisztelni, könnyen megszégyenülnénk. A hódolatból alapos lecke lehetne. A hősök könnyen ránk piríthatnának. Ők, akik feszülettel a kezükben mentek a halálba, ezt jogosan megtehetnék.

Könnyen úgy járhatnánk, mint az az úriember, aki névleg katolikus volt ugyan, a gyakorlatban pedig szabadgondolkodó és nagyon is egyéni elvek szerint élő. — Egy alkalommal IX. Pius pápánál volt kihallgatáson. Hogy bebizonyítsa a Szentatya előtt egyházas érzését, felajánlotta szolgálatait: „Szentséges atyám! Vagyonos ember vagyok. Kitűnő összeköttetésem vannak. Micsoda szolgálatot tehetnék az Egyháznak? Parancsoljon velem!” — A Szentatya jól ismerte korának lazahitű és hitben járatlan embereit, azért finom mosollyal csak ennyit mondott: „Ha igazán nagy szolgálatot akar tenni az Egyháznak, akkor vegyen magának egy katekizmust . . . és tanulja meg.” — Nos, ez a figyelmeztetés az egész világnak szól. Kössünk barátságot a katekizmus-sal. Tegyük oda a lexikonok mellé, ahová könnyen elér a kéz és frissítsük fel magunkban a szent és örök

igazságokat, melyekkel Szent István ezeréves birodalmat alkotott, de amelyeket egy bűnös és kereszténytelen liberális kor kitörölni vágyott az emberek szívéből, hogy a hit kötelekeitől megfosztott embert szabadban vigye bomlasztó céljai felé, abba a lelki, erkölcsi és társadalmi zűrzavarba, ahová a XX. században Krisztust mellőzve jutottunk.

Azt mondhatnák a hősök: ha minket ünnepelni akartok, ha nekünk hódolni akartok, előbb alakítsátok át a szíveteket és tanuljátok meg imádni és félni az Istent és így hinni az igazság diadalában; dolgozni a hazáért önzetlenül és szeretni minden magyart.

•

Ma egy éve, mint titokzatos álmaink valóráválása röppent szárnyra a hír: Komáromban, Somorján és Gutoron magyar zászlót lenget már az októberi szél és magyarul imádkoznak az aradi hősök lelkiüdvéért. És azóta megértük a magyar feltámadás első felvonását.

De mi hiszünk és bízunk abban, hogy szabadságunk vértanúinak tanítását követve, üzenetét megtartva, érünk mi még nagyobb magyar ünnepet is. Mi tudunk várni, dolgozni és imádkozni. S mi hisszük, lesz még nemcsak szabad Komárom, Kassa és Munkács, hanem hogy fog még magyar nótát vinni a Késmárk felett vihar-szárnynon süvítő őszi szél és köszöntjük még magyar rózsáival a löcsei fehér asszonyt; igen, teszünk mi még nemzetiszínű koszorút Váradon Szent László sírjára, és elénekeljük az októberi hősök tiszteletére a magyar himnuszt az aradi várban, harsan még magyar vezényszó a segesvári síkon és Petőfi porladó csontjai felett nem idegen bocskorok csoszogása fog hallatszani, hanem magyar katonák száguldanak dübörögve diadalra, hogy visszavigyék az elrabolt székelly nótát és új életre fakasszák a letarolt gyöngyvirágot a csíki hegyekben s megtanulják újra az elfelejtett boldog kacagást a csíkszékelyi székelly lányok s a brassói, fogarasi, háromszéki harangok hívó kongására hálaimára gyülekszik egyszer a havasok népe . . . a somlyói búcsúra . . . Bácska, Bánát gyönyörű rónáin magyar búzát ringat a fújdogáló

szél . . . és addig . . . addig várunk . . . dolgozunk és imádkozunk és szeretjük egymást, hogy méltók legyünk hozzátok, aradi hősök, most nem a halálban, hanem az építő, összefogó, keresztény, krisztusi magyar életben. Amen.

A nagy ravatalnál

(XI. Pius pápa halálakor.)

Kedves Testvérek!

A pápakoronázásnak van egy fenségesen meg-
rázó jelenete. Az új pápát testőrök, püspökök, bíbo-
rosok kíséretében magasra emelt gyönyörű hordszéken,
a hívők ezreinek daloló örömujjongása között viszik a
Szent Péter-templomba. Csupa fény és ragyogás. Ott
ragyog az évezredes multnak minden pompája, nagy-
sága és dicsősége.

De hogy mindez el ne vakíthassa és meg ne szé-
dítse az alázatos Krisztusnak új helytartóját, a szertar-
tásmester egy csomó kenderkócot éget el a pápa előtt
és ezt mondja neki: „Beatissime Pater, sic transit glo-
ria mundi — Szentséges Atya, így múlik el a világ
dicsősége!”

Nagy ravatal állott a mult hét folyamán az örök-
városban és az egész katolikus világ kegyelettel vette
körül a legnagyobb embernek, a minden katolikusok
atyjának gyertyafényben úszó koporsóját, hogy elbű-
csúzzék attól, aki 17 évig viselte aggódva a lelkén az
egész katolikusság örök sorsát, az egész emberiség
békésebb jövőjét és az egyetemes világ minden kultúr-
kincsét. Aggódva és sok gyötrelem között. Igen! Mert
XI. Pius pápának nem volt szüksége a szertartásbeli
figyelmeztetésre. Nem, mert sohasem kereste a világ
dicsőségét, hanem egészen a krisztusi igazságot. Szóval
és példával, minden körülményekben az alázatos és
keresztrefeszített Krisztusnak volt szent helytartója.

Mert a háború utáni és mostani időben inkább
kereszt pápának lenni, mint dicsőség. És nagyon talá-
lóan mondotta XI. Pius megválasztásakor Csernoch
János az akkori esztergomi primás, mikor a konkláve

5. napján a 14. szavazásnál Ratti bíboros megkapta a pápasághoz szükséges szavazatszámokat: „Megjártuk a keresztút 14. stációját s a 14. stáció végén keresztre feszítettük Ratti bíborost, Milánó érsekét, akit pápává választottunk. Mert manapság pápának lenni tisztára keresztrefeszítés.”

Ezt érezte maga az új Szentatya is, mert mikor a bíboros-dékán a szertartás szerint megkérdezte: elfogadja-e a pápai méltóságot — ezeket mondotta: „Ne mondja senki, hogy nem nyugszom meg fenntartás nélkül az isteni akaratban, ne mondja senki, hogy visszautasítom azt a terhet, amelyet vállaimra rótt, ne mondja senki, hogy nem becsültem értékük szerint testvéreim szavazatát, azért mélyen átértzett méltatlanságom ellenére is — elfogadom.”

Keresztet viselt a pápa, nemcsak a mellén az ékköves aranykeresztet, hanem a vállán az Egyház ezernyi gondját, mint Szent Pál apostol mondja: „Sollicitudo Ecclesiarum . . . minden Egyház gondja.” „Ki szenved, hogy én ne szenvednék, ki botráncozik meg, hogy én ne égnék.” (II Kor. 11, 29.) A spanyol egyház, a német egyház, a mexikói katolikusok, az orosz katolikusok sorsa; a magyarok szenvedése, a pogányok lelki nyomora és a népek lassú elpogányosodása, az igazságtalanság szemérmetlen előretörése az igazsággal szemben, az erőszak győzelme a joggal szemben, a testkultusz a lélekápolással szemben, a fegyvert kovácsoló gyűlölet a megértő szeretettel szemben — mind-mind annak a vállait nyomja először és annak szívét gyötri legjobban, aki a legmélyebben érzi át az isteni igazságok életet szebbétevő erejét, akihez a krisztusi parancs szólt: „Legeltesd bárányaimat és legeltesd juhaimat.”

És Urához költözött szentséges Atyánk ezt tette. Rátapintott az emberiség fájó sebére, „és amikor minden megintott és a legszentebb elveket is elalkudták vagy politikai cserekereskedés tárgyává alacsonyították, egyetlen volt a vélemények és érdekek kavargásában a szent aggastyán, aki védtelenül és fegyvertelenül

szállt szembe téves szellemi áramlatokkal és gyűlölködő földi hatalmasságokkal és az ő szent papi meggyőződésének fönséges nyugalmaival hirdette a viharban az apostolok legkomolyabb örökségeként: *non possumus, nem lehet feladni egyetlen jottát sem a kinyilatkoztatott igazságból, ha száz ellenség kiált is dühös pereat-ot*". (Csanádi körlevélből.) És azért adta ki egymásután világraszóló nagy körleveleit az emberiség legégetőbb kérdéseiről, és ezért lesz az ő neve aranybetűkkel beírva a történelem könyvébe, mert XI. Pius a legnagyobb pápák közé tartozott, aki felismerte azt a hivatást mely rá, nemcsak mint az Egyház fejére, hanem mint a világ legnagyobb tekintélyének emberére is várt.

•

Most már nem gyötri gond. Nem kínozza az aggodalom, mert letette a keresztet és Urához, Krisztusához hazatért. Az Egyházban még gyász van, de nincs döbbenet. Mély emberi részvét szorít meg mindenkit, de nincs félelem, mely bizonytalankodva vagy tamaskodva nézne a jövő elé. Gyász borult az örök Rómára, de homályos és kínzó érzések, hogy vajjon mi lesz ezután, nem gyötörnek senkit. Talán éppen ez a legnagyobb különbség a pápai trón és minden más hatalmasság között. XI. Pius meghalt s vele együtt meghal mindaz, ami az ő személyes és egyéni világát jelentette. A Vatikánban sok minden kicserélődik, új emberek, új hangok, talán új irányzat következik, csak az Egyház és a benne lévő, rábízott igazság marad a régi. Töretlen és elpusztíthatatlan.

De megmarad az Egyház és a lelkek ügyének intézésében egy dolog, mely egészen összeforrt XI. Pius nevével és elgondolásával. Hogy csak azt említsem meg, amelynek nagy hordereje csak ezután fog még kibontakozni, de amelynek üdvös eredményeit már most is látjuk: az Actio Catholica gondolata; az az elgondolás, hogy a keresztény katolikus igazságok minél szélesebb rétegekben történő elterjesztésére és a lelkeknek minél mélyebben való átgyúrására egyre több

teret kapjanak a buzgó, hithű és százszázalékosan keresztény módon gondolkodó és élő világiak is.

Az elv mindig meg is volt az Egyházban. De a gyakorlati megvalósítás hiányzott. És ennek adott nagy lendületet XI. Pius. A világ bármely részéről, ha zarándokok mentek hozzá, ha a püspökök a törvényelőírta ötéves jelentést tették, mindig ide jutott a beszélgetés iránya: mi van az A. C.-val? Hogyan kapcsolódnak be egyre jobban a hívek az Egyház életébe, ügyeibe, gondjaiba és lesznek távoli szemlélők helyett annak segítői, tanácsadói és egész erejüket, tekintélyüket latbavető munkásai a krisztusi igazságok diadalmas előretöréséért. Az Egyház ügye, a lelkek ügye, a keresztény közélet, a keresztény erkölcs, a mélyen vallásos élet, mint minden becsületes és jellemes élet legfőbb fundamentuma, nemcsak a papok ügye, hanem mindnyájunk ügye és igaz, hogy a papnak kell irányt mutatnia az örök valóságok síkjában, de a buzgó világi híveknek kell ebben munkatársaknak lenniök, ez az A. C., ez XI. Pius legfőbb szellemi öröksége. Mert üdvözülni, örök boldogságot elnyerni nemcsak a papoknak, hanem mindnyájunknak kell; ez a hivatásunk, ez az életcélunk: hogy örök életet nyerjünk. És ebben a munkában kell tevékeny, segítő részt vállalni azoknak, akiket az egyházközség bizalma annak élére, vezetésére, tanácsába állított.

Amikor kegyeletünk adóját lerójuk a nagy pápa áldott emléke előtt és érette imádkozunk, ígérjük, hogy annak az igazságnak, melynek ő mindig rettenthetetlen bajnoka volt, mi is dolgos napszamosai leszünk. Amen.

Húsz év az örhegyen

(Horthy Miklós kormányzó úr megválasztásának 20 éves jubileumán. Hivatalos szentmisén.)

Kedves Hallgatóim!

„A magyar szabadság hagyományos hónapjának első napján eljöttünk ide Főméltóságodhoz, hogy elhozzuk a magyar nemzetgyűlés és ezzel a magyar nép nevében az ország bizalmát.”

Ezekkel a szavakkal köszöntötte Prohászka Ottokár fehérvári püspök, a nemzetgyűlési küldöttség elnöke Horthy Miklóst, Magyarország kormányzóját a megválasztás napján.

És ma, 20 év múlva eljöttünk az istenházába, hogy megköszönjük az Úrnak gondviselő jóságát, mellyel olyan férfiút állított az ország élére, aki fel tudta rázni az alvó nemzetet; öntudatra tudta ébreszteni az országozlás súlya alatt elkábult magyarokat; bizalomra tudta gerjeszteni a küzdelmekben elfáradt, félrevezetett és csalódott népet; kiragadta a meggyalázott magyar zászlót az idegen csőcselék kezéből, újra magasra emelte és meglobogtatta úgy, hogy ma 20 év múltán büszkén nézhet rá minden magyar és tisztelettel hajol meg előtte minden idegen.

Megköszönjük ma a gondviselő Istennek azt a hitet, melyet Kormányzónknak adott. Mert Ő adta. Hogy a lángban álló, szétdarabolt és meggyalázott ország láttán kétségbe nem esett, mint annyian mások, hanem hitt abban, hogy ennek az országnak föl kell támadnia, élnie kell és szerepet kell játszania Európa történelmében. Ki hitte ezt 1919 és 1920-ban addig, míg Horthy Miklós nem állott a nemzet élére, hogy romokat takarítva, holtakat temetve, üszkös csóvakat

kihordva építeni kezdje az új magyar jövőt, az új ezer évet.

Romokban hevert nemcsak a magyar élet, hanem a magyar lélek is. Megmételyezte a világban bolygó, Krisztus-gyilkos, hazátlan fajnak minden erkölcsi nagyságot, értéket és erőt rombolni akaró szelleme. És a nemzet új vezérének volt ereje kimondani a minden jövőt magában rejtő súlyos szavakat, melyeket „A magyar nemzethez” címzett kiáltványában üzent az országnak: „A keresztény világnézet erkölcsi felsőbbségével igyekszünk a romokon új életet teremteni.”

Ezt a mélységes keresztény hitét köszönjük első sorban az Úristennek. Hogy Horthy Miklós nem magában bízott, hanem megérezte ennek a krisztusi világnézetnek erejét, mely ezer évig éltette és erősítette a nemzetet. És az új ezer évet is erre az alapra építette. Nem futóhomokra; nem hetyke önmagabizásra, hanem a keresztény erkölcsi erőkre, mert megsejtette a Zsol-táros szavát: „Hacsak az Úr nem építi a házat, hiába fáradsz azok, akik építik.”

Ahol a legnagyobb a veszély, — mondja mély hitet elárulva ezzel a magyar — ott a legközelebb az Isten.

Nagy volt a veszély 20 évvel ezelőtt, hogy bele-süllyedünk a történelem feneketlen gyomrába, mely elnyelt már keltákat és gepidákat, gótokat és longobárdokat, húnokat és avarokat. De az Isten meg akarta tartani ezt az érette és a keresztény hitéért annyit vér-zett magyar népet. Ezt a nappal káromkodó, de este imád-kozó; jó sorsban eltespedő, de sorssujtásban felsejkenő; békében torzsalkodó, de harcban összefogó csodálatos magyar népet.

És amikor pogány hódító hordák, szép hazánkra éhes szomszédok hiénahada vagy pártütők luciferi serege tört a magyar haza vagy a magyar egység ellen, min-díg voltak Szent Istvánok vagy Szent Lászlók, Hunya-diak vagy Kapisztrán Jánosok, Zrínyiek és Rákócziak, Széchenyik és Horthyk, akik belekiáltották a világba,

hogy *ne bánts*d a magyart, mert a magyarnak élnie kell és élni fog!

Honnan jöttek ezek a férfiak és hősök? A magyar rónák szülték? Az erdélyi bércek adták vagy a kárpáti fenyvesek ringatták? Jöttek mint délceg daliák fehér paripán; jöttek mint ősi küldöttek a pusztulás nyomán; jöttek mint fergeteges vitézek és szavukra, intésükre felsek Kent a nép, megindult az élet a rommá lett országban.

Ki mer kételkedni abban, hogy ezeket a hősöket az Isten küldötte. Ki meri kétségbe vonni, hogy ezeknek lelkében az istenhit dolgozott, ki meri mondani, hogy hit nélkül, Isten nélkül, mélységes keresztény lelkület nélkül, az isteni küldetésben és Gondviselés-adta elhivatottságban rejlő kegyelmi erők nélkül is azt tették volna, amit tettek és úgy tettek volna, amint tettek.

Az Isten vezeti a magyar történelem útját, és ahányszor a nemzet elesettségében is megérdemli, elküldi a gondviselésszerű küldötteket és vezéreket.

•

Ma megkondultak szerte az országban az ünnepi harangok. Felhangzott az oltároknál a hálaének: Te Deum . . . Téged Isten dicsérünk . . . igen, Téged Isten. Ó, mert mi nem embert dicsérünk és magasztalunk, mert az a krisztusi világnézettől igen távol áll, mi az Istennek mondunk köszönetet azért, amit tett. Azért, hogy gyászos elesettségünkben is így gondoskodott rólunk s küldött valakit, aki az Ő gondviselő terveinek végrehajtójává vált. *Köszönjük Neked Urunk, hogy így gondoskodtál rólunk.*

És ha ma kérhetünk valamit, csak azt kérjük: éltesd és erősítsd, világosítsd és vezérelj, óvjad és segítsd Kormányzó Urunkat, hogy amint visszarántotta ezt a hazát a pusztulás mélységéről, úgy vezesse el a végső diadalra, az igazi feltámadásra, ami hisszük, benne van a Te gondviselő terveidben: hogy Kormányzó Urunkkal együtt zenghessünk Neked hálaéneket a szabad hazának ezeréves határain. Amen.

Fordul az óra

(1940. Szilveszter-éjféli.)

Állj meg egy pillanatra, te titokzatosan tovasuhanó örök vándor. Ne ijedj meg a téged temető éjféli harang kongásától. Állj meg egy pillanatra, hogy megfoghassuk búcsúzóul reszkető öreg kezedet. Hallgasd meg a végső istenhozzádót, mielőtt a harang tizenkettedik kondítása koporsódra dobna az utolsó göröngyöt.

Bármilyen voltál, csak a mienk voltál.

Mégis csak te kísértél bennünket tizenkét hónap minden örömében és minden szenvedésében. S ha hoztál is sok könnyet, amit az egyének szenvedése sajtolt az arcokra, ha hoztál is sok szegénységet, amit az árvíz pusztítása zúdított az országra, ha hoztál is sok-sok aggódást, amit a körülöttünk tomboló háború hírei rajzoltak a lelkünkbe, mégis csak a mi hűséges kísérlők voltál háromszázhatvanöt napon keresztül.

És nem is voltál te olyan rossz, mint amilyennek látszol. Hisz minden szenvedésünk ellenére rég volt olyan öröm ebben az országban, mint mikor Várad kövén megdobbant a magyar katona bakancsa, mint mikor Kolozsváron magyarul kondult meg az öreg harang s a kincses város népe falai közt köszönthette szabadító Hadurát! Rég volt olyan öröm, mint amikor a Hargitán felhangzott a magyar pásztor sípja s a csíki hegyekben a székely lányok ajkán felkacagott a régi, eltiltott magyar nóta!

Öreg esztendő! Elmégy. Vissza nem térsz többé. De mi hátatelt szívvel búcsúzunk el tőled. Mégis csak jó voltál hozzánk.

S most, hogy átadod helyedet ennek az erőtlő duzzadó, kacagó és csupa ígéret, virgonc jövevénynek, az 1941-es esztendőnek, mikor csupa remény- és biza-

lommalteli szívvel fogjuk meg ennek az új vándornak a kezét, átdobban szívünkön egy nagy fohászkodás: Újesztendő! Nem tudjuk, mi van a markodban. Öröm-e vagy bánat, boldogság-e vagy fájdalom, de kérünk téged, légy jó hozzánk! Hogy ne kelljen csalódnunk benned, hogy valóra váljanak a vágyak, mik végigfutnak bennünk most, mikor megfogjuk ismeretlen kezedet.

1941. Hozd el nekünk a magyar szabadság teljes kivirradtát! Hadd tehessünk végre virágot az aradi hősök sírjára. Hogy zengjen már a hálaének a temesvári domban, zúgjon a himnusz a szabadkai határban, hallják meg végre a magyar baka nótáját a bácskai lányok, dübörgő lépteiknek hadd örvendjen Zenta, Zombor újra szabad magyar népe, hadd egyen fehér kenyeret minden szegény ember s legyen már boldog végre minden magyar! Hozd el nekünk, te titokzatos vándor, a szabad, szép, összefogó testvéri magyar életet.

Magyar Testvéreim! Az Isten küldöttje ez az év. Minden előre nem sejtett eseményével együtt. Az Isten ajándéka minden nap. Hogy milyen lesz számodra ez az esztendő, attól függ, hogyan használod fel ezeket a napokat.

Álljunk keményen a kötelesség és becsület örhégyén, az istenhűség és emberszeretet mezején, akkor boldog esztendeje lesz mindenkinek, mert — magyar Testvéreim — a boldogság titka nem a tovasuhanó napokban, hanem bennünk van. Mi tesszük boldoggá vagy boldogtalanná az évet.

Azért hirdetem és kiáltom bele az újesztendei magyar éjszakába a költő szavát:

„Kiáltsuk a világba szertesztét:
Fogjátok meg a jó Isten kezét.”

Akkor mindnyájunk számára áldást hozó, boldog lesz az év!

Uram, irgalmazz nekünk!

(Könyörgő ájtatosságon. Szeged, 1940 nov.)

Kedves Testvérek!

Mintha a keresztény ős- és középkornak mélységes hittől áradó szelleme térne vissza ebbe a bomlott világba, olyan a mai napon a világ képe.

Kongva-bongva, hívón szólnak a római harangok s Krisztus helytartója, a pápa imádkozni megy. *Imádkozni ezért a felfordult világért.*

És meghallják a római harangkongást Berlin . . . London . . . Párizs . . . New-York . . . Budapest harangjai is, s hívogató hangjukra megindul a nép: püspökök, papok, egyszerű emberek és főurak mennek a templom felé, könyörögni a sors-sujtottakért, nyomorultakért, szenvedő katonákért, foglyokért, árvákért, özvegyekért és mindenkiért, akit a ma nyomorúsága sujt!

Igen! Mintha az őskeresztény élet térne vissza. Hisz így volt régen is. Háború és dögvész, pestis és éhínség, tűzvész és földrengés de sokszor szakadtak erre a világra. S ilyenkor észre tért az Istenről megfeledkezett emberiség!

Szőrruhába öltözött a nép, a pápa könyörgött, a püspökök körmeneteket vezettek s felsírt az emberek ajkán bízón, várón és rimázkodva az ég felé törő fohász: dögvéstől, éhínségtől és háborúktól, ments meg, Uram, minket!

S ma, Testvérek, megint időszerű a fohászkodás. Bukarestben megrendült a föld s többszázan haltak meg a romok alatt. Kínában éhínség dühöng s ezerszám fekszenek az éhenhaltak az utak mentén. Londont fokozódó erővel bombázzák s romokban hevernek a híres paloták! Berlin felett éjjelenként megjelen-

nek az angol repülők és a német falvakban kicsi gyermekek várják haza imádkozva és sírva apukát! És az angol partok mentén menyasszonyok néznek reménytelenül a messzeségbe . . . és a virágos, napsütéses olasz földön édesanyák sírnak fiaik után . . .

Teremtő Istenem! Mennyi, mennyi bánat és szenvedés itt ezen a földön. S mindezeknek a megszűnéseért és örömmé változásáért imádkozunk! Mert fáj nekünk az ő fájdalmuk. Fáj, miként a szentséges Szívnek is fáj.

Hát — kiáltunk fel — ugye Neked is fáj, Urunk? Igazán? Hát akkor miért, miért ez a sok nyomorúság?

Most nem megyek idegen országok szenvedését nézni, hanem felsír bennem a magyar fájdalom. Van itt is elég. Istenem! tele van az ország szerencsétlen menekültekkel, akik akkor jöttek közénk, amikor mi legjobban akartunk örülni Erdély felszabadulásának. S az ő hontalanságuk elrontotta a mi ünneplésünket. Hát *miért, Uram, miért?*

Aigner-telepen 50 ház áll az összedülés veszélye előtt . . . Somogyi-telepen alig lehet az utcákon járni . . . Móravárosban sok lakásból ki kellett jönni, annyi benne a víz . . . *Hát miért, Uram, miért?* . . . Kisgyermekek s édesanyák dideregnek s kapnak tüdőbajt, mert becsepeg a víz még az ágyakba is . . . A földek ott állnak bevetetlenül, mert áll rajta a víz. A gazda kezét tördelve kétségbeesetten gondol a holnapra, a jövő esztendőre . . . *Hát miért, Uram, miért?*

Szerencsétlen emberek csöngetnek nap-nap után a plébánián, nem alamizsnáért, munkát szeretnének és én nem tudok segíteni rajtuk. Fáj a szívem, mikor elküldöm őket s ők szegények — talán magukban szidva a szívtelen papot — mennek tovább. *Hát miért, Uram, miért?*

És minek soroljam tovább a gondoknak és bajoknak egész seregét, hiszen Te, Urunk, mindentudó Isten vagy.

És azt mondják, azt hirdetik a papok, hogy Te jó Isten vagy, könyörülsz, irgalmazol és szeretsz! Hát

így szeretsz minket? Hogy mindig gond és aggodás közt kell élnünk, sokat szenvednünk és keveset örülnünk?

Szeress már minket másként is, Uram!

Testvérek! Ahogy így lázadozik bennem az ember-szív, végigsiklik a tekintetem a sötétbe burkolódzó, vízcso bogásos, szegényszagú külvárosi utcákon . . . s falusi házsorokon . . . Azután a fényes paloták . . . A fényben úszó főutcan . . . korzón . . . És látom gondolatban a szegényes odokban meghúzódo sötét-lelkű embereket, akik Istenre csak daccal és károm-lással gondolnak. Azután látom a fényes utcán hullámozó tömeget, elegáns bundájú hölgyeket . . . Udvarló fiatal-embereket, akiknek eszébe se jut az Isten. Előnti papi lelkemet a fájdalom, s azt kérdezem nyíltan, őszintén töletek, de szeretném megkérdezni az egész felfordult világtól: *van-e jogunk az Isten segítségét várni?*

A püspök úr ma ott könyörög a fogadalmi templomban . . . És minden templomban könyörögnek papok és buzgó hívek . . . De ugyancsak most mennyivel többen sétálnak az utcákon vagy ülnek a rádió mellett . . . Mennyivel többen voltak délután a futball-meccsen . . . Mennyivel többen mennek a moziba és lesznek a színházban, mint a világért könyörögő ájtatos-ságokon. *Hát ezeken segítsen az Isten?*

Lakik e helységben vagy 5—6 ezer lélek s most, amikor mindnyájunk sorsáért kellene dühörgő imád-sággal ostromolni az eget, amikor a világra szakadó nyomorúság közepette az Istenhez könyörögők tömegé-nek szét kellene repeszteni a templomfalakat . . . Van-nak itt pár százan! *Hát ezen a népen segítsen az Isten?*

Hány száz család él itt ebben a helységben? És a mult esztendőben kereszteltünk ebben a templomban 80 gyermeket. De még mindig hol van a többi? . . . Akiknek a természet rendje és Isten akarata szerint meg kellett volna születniök!? *Testvérek, hát ezeken az embereken segítsen az Isten?*

Tombol a háború a világban! S november 21-én

azt olvasom az ujságban, hogy a Windsori herceg orchidea-gyűjteményét különleges tartályokba csomagolva a floridai miami fürdőhelyre szállították. Ugyancsak Amerikában helyezték biztonságba az angliai milliomosok versenylovait és luxus kutyaikat! De hogy mi van a szenvedő gyermekekkel, asszonyokkal, katonákkal, arról nincs szó!

Testvérek, hát ennek a világnak irgalmazzon az Isten?

És amint ezen elmerengek és őszintén gondolkozom, azt kell mondanom: nem lehet másként, mint ahogyan most van, hiszen nem is érdemel a világ mást! Hát akkor mit akarunk mi mostan? Miért akarunk könnyörögni? Van-e jogunk könnyörögni és van-e reményünk arra, hogy meghallgat az Isten ennyi bűn láttára is?

Igen! És itt eszembe jut Ábrahám története. Ahogy valamikor az iskolában tanultam.

Szodomát és Gomorrát, mert nagyon erkölcstelen volt a két város, el akarta pusztítani az Úr. De a jámbor Ábrahám könnyörögni kezdett. Az Isten megígérte, hogy ha 50 igaz lesz a városban, nem pusztítja el azt. De Ábrahám tovább alkudott, lealkudta egészen 10-ig. S az Úr megígérte, hogy 10 igaz kedvéért nem pusztítja el a várost. De nem akadt 10 igaz ember Szodomában és Gomorrában.

Mi most ne számoljuk, hány tisztaszívű, istenfélő emberért irgalmazna meg Isten a világnak, hanem azzal a szentpáli hittel, mely a hegyeket is képes elmozdítani, ezzel a hittel boruljunk le az oltáriszentségi Úr Jézus előtt. S legyünk meggyőződve, hogy egyetlen fohászuk sem hangzik el hiába és a mi — Isten nevében, zúgolódás nélkül elviselt — szenvedésünk nem lesz hiabavaló. Megtermi gyümölcsét úgy, mint Krisztus szenvedése a keresztfán.

Mert az Isten útjai titokzatos utak. És ha nem is látjuk imádságunknak és szenvedésünknek eredményt és boldogságot hozó gyümölcsét azonnal, nem tudjuk, hogy épp a mi imánk és áldozatunk jutalmaként valahol a nagyvilágban melyik küszködő és szenvedő ember-

testvérünknek adott új erőt, új kegyelmet, új segítséget az Isten. Ezért van a közös könyörgés, közös fohászkodás az egész világon. S ha kevesen is ostromoljuk ma az eget, azért mégsem hiába, mert irgalmas az Úr.

Ezzel a hittel eltelve és minden másról megfelekezve boruljunk le most az Oltáriszentség előtt és bízva, rimánkodva, mint a kétségbeesett koldus, könyörögjünk az eget Urához: Uram, irgalmazz nekünk és irgalmazz ennek a Rólad megfélekezett, vesztébe rohanó világnak. Ne nézd sokak bűnét és hűtlenségét, hanem a Hozzád forduló korszámú híveidnek biztosan bízó hitét.

Tebenned van, Uram, reményünk, ne hagyj most se szegényt érnünk. Amen.

Az áldozatos és megbocsátó szív

(Sarkad, 1933. Anyák-napja.)

Mélyen tisztelt Vendégeink!
Kedves Szülők!
Kedves Édesanyák!

A gyermek erőihez mérten fáradságos, az ő gondolat- és lelki világukhoz viszonyítva komoly és nehéz munkában eltöltött tíz hónap tevékenységének zárókövéhez érkeztünk.

A vizsgák végetértek. A vakáció — milyen örömmel csillan ki e szavak hallatára az ártatlan gyermekszemekből — már megkezdődött. Hiszen az Istennek kijáró hálaadás és a bizonyítványosztás még gyermekésszel sem nevezhető munkának. Az iskola munkapadjai két hónapra üresen maradnak s a gyermek visszatér a családi körbe.

A nevelők nehéz munkája — egyidőre — megszakad, hogy folytassa az, aki megkezdte, hogy folytassa az, akinek csókja fogadott a földön, hogy folytassa az, aki az első szóra tanított, hogy folytassa az, aki először kulcsolta imára az ártatlan, hófehér gyermekkacsókat, hogy folytassa ezt a munkát: az édesanya.

És éppen ez a gondolat, hogy az édesanya jószágos lelke és szerető szíve az a forrás, ahonnan a nevelő munka kiindul és később az iskola támogatásával folytatódik, — mert hiszen az édesapa inkább a tekintélyt képviseli — mondom, ez a gondolat készítette az iskola lelkes vezetőit arra, hogy az évzáró ünnepélyt az anyák napjával kössék össze.

Igaza volt annak az írónak, aki mikor az anyai

szív rejtelseit ecsetelni próbálta, örvényhez hasonlította azt, amelynek legmélyén — mint ő írta — két dolog hánytorog állandóan: az áldozat és a megbocsátás.

Első az áldozat. És valóban, hoz-e valaki nagyobb áldozatot, mint az édesanya. Nem akarok szólni az édesanya életet adó első nagy áldozatáról, minek említsem az átvirrasztott éjszakák sorozatát, minek szólnak a lázálomban vergődő gyermek betegágyánál könnytől harmos szemű édesanyáról. Vagy miért ecseteljem a gyermek sorsáért aggódó — önmagával már alig törődő — édesanya nagy áldozatát.

És mégis meg kell említenem ezt elsősorban azért, ami ezen ünnepélynek is célja, hogy lássák és hallják az édesanyák, hogy ez áldozat nemcsak az ő nagy titkuk, hanem ezen nagy áldozatról mi is tudunk, azt megbecsüljük és amiről az édesanya áldozatos szerénysége hallgat, arról a gyermekek is tudomást szereznek és így odaadásuk és hálájuk nemcsak a lélek szinte ösztönszerű tevékenységéből fakad, hanem azt a nevelők munkája tudatosan fokozza.

A másik ok — csak futólag említtem — az, hogy az édesanyai méltóság ellen merénylet folyik. Több is van e merényletekből. Itt csak egyre szeretnék rámutatni: arra, amelyik Oroszországban már diadalra jutott s Európa többi országaiban és hazánk nagyobb városaiban is szedi már áldozatait. Ide talán még nem jutott el. És ez a szülői s ezzel együtt az édesanyai tekintély lerombolása.

Hogy miben nyilvánul ez meg, hallgassák e történetet: A bécsi gyermekbarátok nyaraltatására elkerült egy jól nevelt, illedelmes kisfiú is. Mikor egy hónap múlva beállít a szülői házba, köszön, de a szülőknek feltűnt, hogy elmarad az addig szokásos kézcsoók. Megkérdezik: „Fiacskám, miért nem csókolsz kezet?” „Azért, veti oda fennhéjázva a már kitanított gyermek — mert ez nektek nem jár. Mert ha ti az én szüleim vagytok, kötelességtek engem felnevelni!”

Hogy milyen veszedelem rejlik e szavakban, azt ugye mindnyájan érezzük. A szovjet nevelési rendszer-

ben már csak gyermek kell, ha az megvan, még az édesanya is örökre ismeretlen maradhat. Mi pedig nem akarunk ide jutni; nekünk kellenek az édesanyák. Kicsinynek, nagynak; szegénynek, gazdagnak kellenek az áldozatos édesanyák, mert az édesanya áldozatos szeretete a mi legdrágább földi kincsünk.

*

A második legjellemzőbb tulajdonság az örvényhez hasonlított anyai szívben: a *megbocsátás*. Napról-napra, óráról-órára gyakorolja az édesanya ezt a megbocsátó szeretetet.

A kisgyermek csínytevése, a nagyobb engedetlensége, az ifjú kicsapongása vagy a felnőtt gyermeknek hálátlan durvasága hányszor váltják ki az édesanya megbántott lelkéből a fájdalom könnyeit és íme: a gyermek egyetlen bocsánatkérő szava vagy legkisebb szenvedése elég ahhoz, hogy minden megbántás az anyai megbocsátás nagy temetőjének soha fel nem támadó halottjává váljék.

Egy költeményben olvastam azt, hogy egy ifjú, kegyetlen szerelmesének megölte édesanyját s a kivett anyai szívvel futott hozzá. Az ifjú megbottlott egy kőben, elesett s az anyai szív elgurult a porban. De e percben megszólalt s azt kérdezte a gyilkos fiútól: „Jaj, nem ütötted meg magadat, fiam?”

Ez persze csak mese: a csapongó költői képzelet szülöttje, de legjobb kifejezője az anyai szív megbocsátó szeretetének.

*

Kellenek nekünk ezek az édesanyák. Mert az ilyen édesanyák nevelik a nagy jellemeket s ezek útján ők alakítják a világot, ők irányítják még a történelmet is.

Mikor egy-egy kiváló ember élettörténetét olvasom vagy talpig becsületes embert látok, mindig arra gondolok, hogy milyen gazdaglelkű és tisztaszívű lehetett az az édesanya, aki ezt a nagy embert nevelte. Ilyenkor eszembe jut az az igaz mondás, hogy *tíz derék ember közül kilenc anyjának köszönheti, hogy azzá lett.*

De — kedves Hallgatóim — nem volna teljes és tárgyilagos ez a beszéd, ha nem szólnék ezen áldozatos és megbocsátó szeretet nyomán fakadó háláról.

A sok beszéd helyett inkább egy-két igaz történetet mondok el.

I. A gyermeki szív apró hála megnyilvánulásairól minek szóljak, hiszen arról inkább Önök beszélhetnének nekem. Önök, akik ezt nap-nap után érzik és tapasztalják. De a gyermeknél teljesen tudatossá akkor válik inkább a hála és az édesanyai szeretet nagy értékelése, amikor nem élvezi többé az anya nagy szeretetét.

Egyik gimnázium alsó osztályában történt. Magyar dolgozatírás, fogalmazás volt. A tanár úr felírta a címet a táblára: „Miért szeretem az édesanyámat?” És a gyermekek írtak. Örömmel írtak sok mindent. Persze a legjelentősebb indítóokot a gyermekek még nem tudták eltalálni.

Csak egy fiúcska szomorodott el. Az, aki az osztályban a legrakoncátlanabb volt. Beírta a címet a füzetébe, aztán ráhajtotta szőke kis bozontos fejét és csillogó könnyeinek csorgó árával töltötte tele a füzet fehér lapjait. Pár nappal előbb temették el az édesanyját. Most tudta csak igazán, milyen óriási kincs a gyermek ajkán e szó: édesanyám.

II. A felnőtt szív hálája már másképp nyilvánul. Az tudatos. De szavakba önteni ő sem tudja, csak tetteit irányítja az a gondolat: öröme legyen az édesanyámnak.

Pár évvel ezelőtt nagy szenzációja volt a művészvilágnak. Egyszerű magyar földműves — Benedek Péternek hívják — kiváló festői tehetségét fedezték fel. Képeiből nagy kiállítást rendeztek s a festőnek sokan biztatva, mások meg irigykedve mondták: „Ott lesz a Kormányzó úr is és megnézi képeit.” A festő nem nagyon hatódott meg s a kitüntetés hallatára csak ezt válaszolta: „Ott lesz az édesanyám is!” Ez volt az egyszerű, romlatlan szívű falusi festőnek legnagyobb boldogsága.

És én szeretem hinni, hogy még sok-sok ilyen hálásszívű Benedek Péterje van ennek a sokat ostromozott világnak.

De nem tárgyalom ezt tovább, hiszen Önök, mélyen tisztelt Hallgatóim — kedves Édesanyák, akik nap-nap után tapasztalják, sokkal jobban tudják és érzik, hogy miben is nyilvánul meg a gyermeki szív odaadása a szerető édesanya iránt, mint én, akinek ezt nyújtani szintén gyermeki kötelességem.

Befejezésül csak annyit, hogy ne sajnálják hát azt az áldozatot, melyet az Isten egyszülött Fia által is megszentelt anyai méltóság jelent, mert szeretetnek szeretet lesz a jutalma.

Örömben, bánatukban forduljanak az isteni Szívhez és az édesanyák Édesanyjához. Ott mindenkor megtalálják, amit keresnek.

Egy romlott korszak közepette élő nagy szent, a sokat emlegetett Szent Ágoston mondta: adjatok jobb anyákat és én jobb világot teremtek nektek.

Én nem érzem magamat feljogosítva arra, hogy ezt mondhassam, de igenis azt szabad mondanom és kell is mondanom, hogy csak a tisztaszívű és hitből élő édesanyák tudnak és fognak olyan embereket nevelni, akik majd megalkotják az oly epedve és nehéz könnyekkel várt békét, azt a békét és boldogságot, amelyet nem tud meghozni sem a népek szövetsége, sem a leszerelési konferenciák, sem a hosszú és pusztító háborúk.

Azt a békét, amelynek jelszava: „Pax Christi in regno Christi — Krisztus békéje, Krisztus országában!”

Hogy az édesanyák közreműködésével minél előbb meglegyen ez a béke: adja Isten!

Édesanyánk, drága kincsünk

(Ünnepi beszéd Anyák-napján, iskolai évváró ünnepélyen.)

Mélyen tisztelt Vendégeink! Kedves Szülők!

Kedves Édesanyák!

Mindig valami különös vágyakozással siettem iskolánk vizsgáira és évváróira. Siettem azért, mert így hálás jelét adhattam ezen iskolához, az iskola vezetőihez és ezen iskolában mindig féltő gonddal ápolt, emelkedett krisztusi szellemhez való ragaszkodásomnak és e ragaszkodással némiképp leróhattam hálámat az iskola iránt.

És mikor szeretettel köszöntöm Önöket, akik itt megjelenésükkkel ezen ünnepélyes évvárót megtisztelték és érdeklődésükkkel az iskola lelkes vezetőinek csak újabb biztatást nyújtanak, — mert hiszen az érdeklődés mindenkor serkentést is jelent — szeretettel kérem, hogy e rövidke beszédemet hallgassák megértő szeretettel.

Különös félelem vesz erőt rajtam, mikor most beszélni akarok. Hisz nekem most anyáknapi beszédet kellene mondanom. De mert a múlt évvárón — ami nem is volt olyan régen, csak egy röpké év suhant el felettünk — ugyancsak erről beszéltem, félek, hogy az édesapák majd ellenem támadnak és azt fogják mondani: hát velünk mi lesz? Mindig csak az édesanyák, hát mi már nem számítunk? Sietek megnyugtani Önöket. Az igazságosság és méltányosság kedvéért én is jobban szeretnék most az édesapákról beszélni, hiszen az ő küzdelmüket sem szabad elfelejtenünk. Szeretnék én most beszélni a családért sokszor szenvedve dolgozó édesapákról; szeretnék beszélni a kergeskezü és verejtékes homlokú édesapák-

ról; az aggodástól és tengernyi gondtól szinte roskadozó apákról; szeretnék beszélni a szántóföldeken és műhelyekben sorvadó apákról; szeretnék én most beszélni a hivatalszobákban — a sok gondtól szinte szétpattanni akaró és szédülő fejjel — dolgozó édesapákról... A sok-sok munkáról, melyet minden igazi édesapa végez, a munkáról, melynek egyetlen célja már nem is az, hogy önmaguknak jó dolguk legyen, hanem egyedül az, hogy boldog legyen a család, s hogy a nélkülözéseknek sorvasztó hidege és rettentessége ki ne hűthesse a családi tűzhelynek életet teremtő melegét.

De kedves édesapák, majd ennek is meglesz az ideje. És a tanító úr gondoskodni fog majd arról, hogy necsak anyák-napját, hanem apák-napját is tartanak és bizonyára gondoskodni fog majd szónokról is, aki nálam sokkal ékeesebb szavakkal fogja az édesapák erényeit méltatni.

Azért kérem Önöket, ne tekintsék magukat mellőzve vagy ellelejtve. — És mikor én most az édesanyákról beszélek, gondoljanak vissza talán még élő vagy már az örök hazába költözött édesanyjukra; lélekben fogják meg annak a jóságos lelkű asszonynak, szerető szívű öregasszonynak reszkető, ráncos kezét és gondolatban hálásan csókolják meg azt az Önökért annyit dolgozott és épp az Önök miatt végzett munkában reszketővé vált kezét és imádságos lélekkel adózzanak az édesanyák emlékének.

•

Kedves Hallgatóim! A tavalyi beszédemben az édesanyáknak áldozatos és megbocsátó szeretetéről és az annak nyomán megnyilvánuló háláról beszéltem.

Ma másról szeretnék szólni. Arról, ami ennél sokkal fájdalmasabb és jóval szomorúbb. Hisz amaz csupa öröm és boldogság volt.

Tavaly láttuk az éremnek örvendetes oldalát: milyen boldog lehet az a gyermek, akinek nemcsak anyja, hanem édesanyja van. Ugye érzi, hogy milyen különbség van a két szó között: anya és édesanya.

Valahol azt olvastam, hogy anya — még a mai annyit ostorozott korunkban is — csak akad, de *édes-anya* nagyon kevés. Hiszem, hogy miránk nem áll ez a mondás. Hogy milyen az igazi édesanya, azt most nem fejtegethetem, mert a tavaly mondottak ismétlésébe esnék. Hanem ma arról szeretnék pár szót szólni, hogy milyen fájdalmas és rettenetes, milyen szívettépő és reménytelen, milyen üres és rettentően kiábrándító annak az ártatlan gyermeknek élete, sorsa és jövője, aki nem élvezheti az igazi édesanyai szívnek életet és boldogságot teremtő szeretetét.

Egy tanárom a teológián nagyon sokszor szokott a szülők iránti nagy háláról és az édesanyákról beszélni. Még most is nem egyszer figyelmeztet arra, hogy soha-soha ne feledkezzünk meg az édesanyák iránti hálás szeretetről. Valahányszor az édesanyákról szól, mindig könnytől csillan meg a szeme. Ez a tanárom mondotta egy alkalommal, hogy a világon a két legszebb dolog: a virág és az édesanyáknak ragyogó — sokszor a könnyektől harmatosan csillogó — két szeme. És én is csak azt mondhatom, hogy ennek a professzoromnak nagyon igaza van.

•

De — kedves Hallgatóim — tekintsünk most mélyebbre. És én most azt kérdezem Önöktől, mi van a gyermek szívében akkor, ha ezek a szemek nem a gyermekre és nem egyedül a családi fészekre ragyognak? Mi van akkor, ha az anya szívesebben néz kifelé a családi tűzhelyből, mint befelé? Mi van akkor, ha a nő lelke, vágya, szeretete messze jár a családtól? Mi van akkor, ha a nő csak anya a családban — vagy talán még az sem — és nem ÉDES-anya? Mi van a gyermek lelkében akkor? Hogy mi van akkor? Oh, akkor valami nagyon, nagyon rettenetes dolog történik abban a harmatosan finom lélekben! Akkor összeomlik egy nagy kép a gyermek szívében, amelyre addig oly különös áhítattal tekintett; mely úgy hozzáforrt ártatlan szívéhez; akkor gyászházzá változik egy boldogságfészek, akkor nagy kálváriajárás és rettenetes tragédia kezdő-

dik, melyet szívfacsaró fájdalommal, reménytelenül és szinte biztos pusztulásnak indulva kell megjárnia és megküzdenie a több szeretetre érdemes ártatlan gyermekeknek!

Igen! Akkor megkezdődnek a Bognár Pisták és Zemplén Dénések tragédiái. Akkor megindulnak sajnálatos útjukra a társadalom elesettjei, a társadalom kizsákmányzottjai, börtönökhöz és toloncházakhoz szomorú lakói. Hát persze, persze, hisz ezeknek volt anyjuk, de nem volt ÉDES-anyjuk.

S hogy mindezeket nem én találtam ki, hanem az élet mutatja, — kedves Hallgatóim — Önök is bizonyíthatják. Nézzenek csak egy kissé körül . . . azután olvassák az újságokat . . . persze nem azokat, amelyek tapsolnak a bűnnek és rothadásnak, hanem azokat, melyek féltő gonddal óvnák a családok tisztaságát és békéjét. Mondom, nézzék meg ezeket és igazat fognak nekem adni.

Magam csak egy példával akarok a fájdalmas romlásra rávilágítani. Egy szegedi újságban olvastam e hírt.

Egy elemi iskolában történt. Az egyik harmadik osztályos tanuló feltűnő hanyatlást mutatott tanulmányi előmenetelében. Az osztály tanítója jelentést tett az igazgatónak. Az igazgató magához hívatta a különben igen értelmes fiút. Szeretettel igyekezett a gyermeket kikérdezni a hanyatlás okáról.

- Nehéz a feladat?
- Nem!
- Nem akarsz tanulni?
- De igen!
- Nincs talán meleg szoba otthon?
- De van!
- Nincs időd tanulni?
- Nincs!
- Miért nincs időd a tanulásra?
- Mert . . . és itt fájdalmas szemekkel nézett fel a gyermek . . . mert engem délután anyu elküld

az utcára játszani és nem szabad hazamennem, csak estefelél!

És ez a 8—9 éves gyermek szemrebbenés nélkül, leplezetlenül mondotta el, miért nem lehet délután odahaza . . . Mondott olyan dolgokat, mikről még felnőtteknek sem szabadna beszélniök . . . oly dolgokat, melyből elénk tárul egy beszennyezett családi fészeknek minden bűne és nyomorultsága . . . És elénk tárul ártatlan gyermekeknek megrázó tragédiája, lélekhasadása. — De én már nem mondom tovább a gyermek szavait. Nem mondom azért, mert körülöttem sok-sok édesanyját áhítatos szeretettel szerető, tiszta szemű, ártatlan lelkű gyermek áll. De nem szólok erről leginkább azért, mert erre itt, hiszem és vallom, nincs szükség, éppen azért beszélnem erről nem is szabad.

Nekem vakációm alkalmával több család belső életébe volt alkalmam bepillantanom és ott a családi harmóniának, szeretetnek és a gyermek nagyrabecsülésének oly szép példáit láttam, hogy az egészen megnyugtatót. Hiszem, hogy ez általános, kivételnélküli jelenség körünkben.

•

Ezért már csak egy, sokkal vigasztalóbb dolgot szeretnék mondani: csak azt, hogy a gyermeki szív mennyire igényli és mennyire nem tudja nélkülözni az igazi édesanyját, a melengető anyai szeretetet.

Meg lehet azt a gyermeket vigasztalni minden bánatában. Lehet pótolni minden veszteségét, csak egyet nem. Ha az édesanyját veszítette el, és pedig ha úgy veszítette el, ahogyan nem lett volna szabad. Ha elhagyja az édesanya a családi fészket. Hűtlenül . . . árulón . . .

Mert ha az isteni Gondviselés szólítja el, azt megérti és valahogy felfogja a gyermek s azt mondja: Anyuka a Jézuskához ment. És ha szerető gondviselője akad, akkor még a fájdalom sebe is beheged lassan . . . De ha másként veszítette el a gyermek az édesanyját, akkor pótolhatatlan a vesztesége.

Egy finoman érző, melegszívű papköltő — Harsányi

Lajos — gyönyörűen írta meg ezt egyik költeményében. Hallgassák meg szeretettel:

A gyermek felsikolt.

A kisfiú játékpuskája valahogy elromlott.
Nem játszhatik vele pandúrt, zsványt a kertben.
Könnyezve nézi. Forgatja. Keresi a hibáját.
Dobog ijedt szívecskéje, mindegyre hevesebben.
S már egy világ kezd összeomlani előtte,
Mikor az apa szava balzsama szívére lebbent:

Ne sírj, fiam, ne sírj!
Ma Pestre megyek el
És új puskát hozok.
Másikat. Ugye, kell?
A fiú felragyog:
Oh kell, apuka, kell!

A kisfiú piros csónakját tolvajok ellopták.
Nem bolyghat többé rajt a nyári kék vízen.
Pedig úgy hívja őt a táj, az apró szigetek.
A drága Rába füzes partja naponta izen.
Ő ott zokog a parton, árva, elsős kisdíák,
Míg apja meg nem szánja és szólal imígyen:

Ne sírj, fiam, ne sírj!
Ma Pestre megyek el.
Új csónakot hozok.
Másikat. Ugye, kell?
A fiú felragyog:
Oh kell, apuka, kell!

A kisfiúnak ifjú anyja valakivel elment.
Az apa néha a sarkon dühöngve leste.
A hült fészekben megdermedve állt a kisfiú,
Anyja után sírt minden íze, lelke, teste.
Míg egyszer — ó villám, ne sujtsd agyon szívé! —
Azt mondta az apa egy szörnyű őszi este:

Ne sírj, fiam, ne sírj!
Ma Pestre megyek el.
Új anyukát hozok.
Másikat. Ugye, kell?
A gyermek felsikolt:
Nem, apuka, nem kell!

Kedves Hallgatóim! Nem akarok e költeményhez semmi fejtegetést és magyarázatot fűzni. Úgy gondo-

lom, megértették annak mély tartalmát és megrendítő jelentőségét. Azért csak arra kérem kedves hallgatóimat, gondolkozzanak egy kicsit. Gondolkozzanak imádságos lélekkel az Úr Isten színe előtt, vajjon megadták-e a gyermeknek mindig azt, amire azok ártatlan lelkének szüksége van . . . Vajjon kielégítették-e szívüknek jogos igényeit? Nem a gyermeki szeszélyek kielégítésére gondolok én, hiszen azokat kielégíteni nemcsak hogy nem lehet, de nem is szabad! Hanem azokra a lelki kincsekre, lelki igényekre gondolok, melyekre a gyermekeknek szükségük lesz, hogy az életben igazán boldogok lehessenek . . .

Oltoztatják-e a gyermek lelkébe a *hit* csíráit? Ó, ha hitük lenne a népeknek, igazi hitük — nem volna ily boldogtalan a világ.

Azután ültetgetik-e a szeretetet . . . az egymás megbecsülését . . . az igazi istenfélelmet. Ugye, mennyivel boldogabbak lennénk, ha több lenne a szeretet és az összetartás!

Kedves Édesanyák! Lelki kincseket adjanak gyermekeiknek és ezeket a lelki kincseket imádságos lélekkel kérjék is Istentől gyermekeik számára. Az édesanyák édesanyja, a Boldogságos Szűz Mária legyen a példaképük. Az ő pártfogását kérjük. Akkor boldogok lesznek Önök és boldogok lesznek gyermekeik.

•

Kedves Édesanyák! Végezetül legyen szabad — amint egyik tanáromtól tanultam ezt el — egy jutalmat kérnem. S ez az, hogy hacsak egy édesanya lesz, aki ma este, mikor lefekteti gyermekét puha selyembe vagy durva darócba, az mindegy, — hiszen az anyai szív, takarja azt selyem vagy daróc, egyformán édesanyai szív — mondom, hogy hacsak egy édesanya lesz, aki ma a hallottak nyomán nagyobb szeretettel öleli magához és csókolja álomra gyermekét s csak egy édesanya is lesz, aki ma imádkozva fordul Istenhez gyermekéért, akkor már megkaptam a jutalmamat, olyan jutalmat, melyre mindenkor méltatlannak érzem magamat.

Az édesanya a haza és egyén legdrágább kincse

(Anyák-napján. Sarkad, 1939 június 14.)

Kedves Vendégeink!

Ne vegyék tolakodásnak, hogy engem ez ünnepély pódiumán látnak s néhány percre kedves türelmüket és figyelmüket igénybe veszem. De úgy látszik, ez már lassan szabály lesz, hogy valahányszor régi iskolám vizsgáin jelen lehetek, nemcsak a gyermekek szép feleletében gyönyörködhetem, hanem a kedves Tanító néni és Tanító úr engem is megféleltetnek. Hiába tiltakoztam: én már nem akarok felelni, én levizsgáztam és a bizonyítványt is megkaptam, azzal fenyegettek meg, hogy visszakérik a bizonyítványomat és kitagadnak az iskola növendékei közül. Ennyi fenyegetésnek engednem kellett.

Igy hát, kedves Vendégek, hallgassák meg most az én feleletemet.

•

A lecke, mit nekem feladtak, sokkal nehezebb volt, mint amit a vizsgákon kérdeztek. Egyesre nem is tudok rá megfelelni. Ez volt a feladat: beszélj nekünk az édesanyákról.

Kedves Vendégek! Hát lehet-e ünnepi beszédet mondani erről, lehet-e szavakba önteni azokat az érzéseket, miket a teremtető Isten a szív legmélyén helyezett el? Bizony nemigen.

Amikor úgy komolyan kimondjuk az Édesanya nevét, mély érzések hullámozása indul meg bennünk. Képek jelennek meg lelki szemeink előtt. Egyik már csak egy süppedő sírt lát; a másik egy őszbecsavadott, fátyolosszemű öregasszonyt, aki valahol messze,

aggódva imádkozik az élet nehéz útját járó gyermekéért és minden ajtónyílásra gyermekét vagy legalább a levelét várja. A harmadik előtt egy kedves, vidám, szorgos asszony jelenik meg s az illető büszkén gondol rá, ez az én édesanyám.

De — kedves Vendégek — mindnyájunk lelkében, legyünk bár öregek vagy fiatalok, a világ legszebb, legkedvesebb és legjobb asszonyának a képe jelenik meg, ha az édesanyánkra gondolunk, mert mindenki előtt a világ legszebb, legjobb asszonya, legdrágább kincse és legnagyobb hőse: az *Édesanyja*.

•

Azért nagyon üdvös és nem lehet eléggé dicsérni azt a törekvést, mely oda irányul, hogy esztendőnként ünnepeljék meg az édesanyákat és tartsanak anyáknapiját. Hogy ezt a bolond világot felrázzák abból a rothadt gondolkodásból, melybe a Színházi Élet és kereszténytelen gondolkodás erkölcsstelen irányzata juttatta, hogy megértse a világ és megértse minden nő, hogy a legszebb női hivatás az anyaság és ez elől kitérni mesterkedéssel, ravaszkodással, szörnyű bűn és hogy megértse a világ, hogy az *igazi hősök* nem a birkózó, bokszozó, távfutó és távtáncoló nők, nem a pezsgőző és éjszakázó nők, hanem az *édesanyák*. Azok az édesanyák, akik lassan elhervadnak, mert gond, nehéz gond minden percük az életben. Gond, hogy mi lesz az Isten küldötte gyerekkel. A legnagyobb hősök azok az édesanyák, akikről lassan lekopnak a divatos selyemruhák és nem jön helyébe másik — mert a gyermeknek könyvre és cipőre kell; azok az édesanyák, akiknek nem lakkozottan ápolta a körmük, hanem kiázott a kezük, mert a gyermekek ruhácskáját gyakran kell mosni, hiszen kevésre telik. Ezek az édesanyák az *igazi hősök*.

Értse meg a világ, hogy a legszebb nő nem a kitépett szemöldökű, tartósan ondolált, rúzsosszájú, darázsderekéú és párizsi divat szerint öltözködő, kutyáját vezető, de a gyermeknek még a nevétől is idegesen vonagló modern nő — hanem a gyermekét karján tartó

vagy vezető édesanya. Az az édesanya, aki megértette és áldozatosan, kényelemről, sok előnyről és szórakozásról lemondva teljesíti azt a hivatást, amire az Isten teremtette és meghívta akkor, amikor egy családi fészekbe állította: szívnek, melegségnek, őrangyalnak, — mit is mondjak nagyon szépet — *Édesanyának!*

•

Hisz az édesanya a föld legdrágább kincse. Kincse í. a hazának és kincse 2. a gyermeknek és felnőttnek is.

1. Az édesanya a haza legnagyobb kincse. Hisz ő szenved legtöbbet a hazáért is. Szenved, amikor a hazáért elküldi a fiát, szenved, mikor a fiát szenvedni tudja, szenved, amikor temeti hősi halált halt fiát! Világháború hős édesanyái, új magyar feltámadás és szabadság hős édesanyái, ti vagytok a haza kincse!

Amikor a márciusi hidegben magyar katonák bakancsa ropogtatta a Kárpátok havát, havasesőben, fagyban, hófúvásban, törhetetlen erővel mentek minden akadályon át a lengyel határ felé, hogy szabaddá tegyenek egy 20 éve rab földet, hány magyar édesanya sírt és imádkozott a hazáért szenvedő fiáért. De jó, hogy vannak még nemcsak modern nők, hanem *magyar édesanyák*, Hunyadinék, Zrínyi Ilonák és a többi magyar nagyasszonyok méltó utódai s még ilyenek vannak, addig mi bízunk és hiszünk abban, hogy lesz még nemcsak szabad Kassa, Komárom és Munkács, hanem fog még magyar nótát vinni viharszárnyon a Késmárk felett süvítő szél és köszöntjük rózsacsokorral a lőcsei fehérasszonyt; hisszük, igen, hogy teszünk mi még magyar virágot Váradon Szent László sírjára, harsan még magyar vezényszó a segesvári síkon és Petőfi porladó csontjai felett nem oláh bocskorok csoszogása fog hallatszani, hanem magyar katonák száguldanak dübörögve diadalra, hogy visszavigyék a székely nótát és a gyöngyvirágot a csíki hegyekbe és újra megtanuljanak boldogan kacagni a csíkszágai székely lányok. Hiszük és várjuk, hogy Mátyás szobrán Kolozsvárott leng még a magyar zászló és az aradi 13 sírján elénekeljük még az „Isten, áldd meg a magyart“

— csak legyenek ne modern nőink, hanem igazi, magyar édesanyáink!

Mert az édesanya a haza legnagyobb kincse!

2. De az édesanya a gyermeknek és felnőttnek is egyaránt legnagyobb kincse!

Mert csak egy valaki van ezen a világon, aki minket igazán, őszintén és érdek nélkül szeret és meg tudja érteni szívünk minden dobbanását és megsejti lelkünk minden rezdülését s ha szembefordulna velünk az egész világ, ha elhagyna bennünket mindenki, akit valaha szerettünk és követ dobbanának ránk az emberek, csak egy valaki lesz, aki akkor is szeret, aki keblére szorít és megsimogatja bánatos fejünket: az édesanyánk.

Olvashatták Önök is az újságban, talán két évvel ezelőtt, hogy Amerikában a közönség elfogott egy rablót, — gangstert — felháborodásában ott a helyszínen agyonverte s csak a temető árkában földelték el. Egy jeltelen hant mutatta a helyét. Az egyik iskola tanítója, hogy a gyermekek elé elrettentő példát állítson, ki vezette a temető árkához tanítványait. De mi történt? A rabló sírján virágcsokrot látnak és mellette egy imádkozó, síró öregasszonyt. A tanító odamegy hozzá és azt kérdezi tőle: — Miért hozott virágot és mit akar ennek a gazembernek a sírjánál? — Az öregasszony fölnézett rá és ezt mondotta: — Ha gazember volt, akkor is az én fiam volt!

A dörgedelmes beszéd, amit a tanító a gangsterek ellen a gyermekekhez intézni akart, elmaradt s el-elcsukló hangon csak ennyit tudott mondani: Fiaskáim, szeressétek az édesanyátokat, mert míg őt szeretitek jó emberek lesztek.

Csakugyan! Addig jó emberek és boldog emberek leszünk és gazdagok leszünk.

Épp ezért — kedves Hallgatóim — ápoljuk a lelkünkben mindig az édesanyánk iránti hála szépséges virágait. Necsak a gyermekeket biztassuk a hálára, hanem magunk is éljük azt át. Nem szégyen ez felnőtt fejjel sem, hiszen azt a sok jószágot, azt a sok-sok átvirrasztott éjtszakát, azt a sok-sok anyai aggódást, mit

értünk élt át az édesanyánk, úgysem tudjuk soha
eléggé meghálálni.

Gyönyörűen fejezi ezt ki a papköltő: Mécs László
egyik költeményében. Hallgassák meg szeretettel.

A királyfi három bánata.

Amikor születtem, nem jeleztek nagyot
messiás-mutató különös csillagok,
csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok.

A többiek láttak egy stró porontyot,
de anyám úgy rakta rám a pólyarongyot,
mintha babusgatná a szép napkorongot.

Maga adta nékem édessége teljét,
úgy ajándékozta anyasága tejét,
hogy egyszer a földnek bennem kedve teljék.

Isten tudja honnan, palástot kerített,
aranyos palástot vállamra terített,
fejem fölé égszín mosolygást derített.

Ma is úgy foltozza ingemet, ruhámat,
ma is úgy szolgál ki, főzi vacsorámat,
mint királyi ember királyi urának.

Amerre én jártam, kövek énekeltek,
mert az édesanyám üzent a köveknek,
szíve ment előltem előre követnek.

Amíg ő van, vígan élném a világom,
nem hiányzik nekem semmi a világom,
három bánat teszi boldogtalanságom.

Az egyik bánatom: mért nem tudja látni
egymást a sok ember, a sok-sok királyfi,
úgy, ahogy az anyjuk tudja őket látni?

A másik bánatom: hogy ha ő majd holtan
fekszik a föld alatt virággá foszoltan,
senki se tudja majd, hogy királyfi voltam.

Hogyha minden csillag csupa gyémánt volna,
minden tavaszi rügy legtisztább gyöngy volna,
kamatnak is kevés, nagyon kevés volna.

Hogyha minden folyó lelken átfolyna,
s ezer hála-malom csak zsoltárt mormolna,
az én köszönetem úgy is kevés volna.

Hogyha a föld minden színmézét átadom,
az ő édességét meg nem hálálhatom,
ez az én bánatom, harmadik bánatom.

•

Gondolkoztak-e már azon, kedves Vendégek, hogy mikor lesz valaki öreg? Akkor talán, amikor eléri a 60—70 évet? Nem. Vagy talán, amikor az első ősz szálak jelentkeznek bogárfekete hajában? Vagy amikor az első kopasz foltok mutatkoznak addig dúshajú fejeken? Nem, nem! Nem akkor. Hanem akkor lesz mindenki öreggő, amikor az édesanyja temetésén az első göröngyök hullanak az édesanya koporsójára, mert attól kezdve nem lesz többé, aki azt mondja nekünk: „Édes kicsi gyermekem.” Nem lesz többé, ahova gyermeki nyugodtsággal odahajtsuk fáradt fejünket.

Ezért kincs nekünk az édesanya. Ezért tanítja templom és iskola a gyermeket arra, hogy szeresse, nagyon szeresse az édesanyját, a felnőttet pedig arra, hogy tisztelje és becsülje az anyai méltóságot!

Mert az Isten is megbecsülte. Amikor ember alakjában mint Messiás közénk szállt és egy tisztaszívű názáreti szűzet választott ki édesanyjául. Azóta Szűz Mária minden keresztény nőnek legszentebb példaképe és anyatársa.

Mindnyájunknak ez az égi édesanyja könyöröggön szent Fiánál a magyar édesanyákért, hogy Isten sok erőt és vigaszt adjon nekik, hogy a földi élet legszébb, de legnehezebb méltóságát, az anyai méltóságot mindig áldozatos, krisztusi lélekkel tudják viselni.

•

Ez volt, kedves Vendégek, az én vizsgai feleletem az édesanyjáról. Ha nem is sikerült egyésre, köszönöm, hogy meghallgatták.

Jézus Szíve kis katonái

(A szeged-belvárosi elemi iskola Szívgyárdájának avatási ünnepélyén. 1935 máj. 19.)

Kedves Hallgatóim!

Pompázó virágdíszbe öltözött a természet. Zöld már a mező, zöldül a liget, nyílnak a virágok, illatozik az orgona, bimbót vet a rózsza. Az Istennek szépséget teremtő hatalma soha annyira nem domborodik ki a természetben, mint az életindulás hónapjában: májusban.

Ilyenkor úgy van az ember, hogy szeretne mindenről megfélekedezni és egészen belemerülni a természet nagyszerűségének és a romlatlan, tiszta életpezsdülés — szabad azt mondanom — bájának szemléletébe. Szeretnénk kiszakadni az annyi küszködéssel járó napiélet bilincseiből és teletölteni a lelket égi érzelmekkel, tiszta gyönyörűséggel, mit a romlatlan természet tavaszi lehellelte közvetít számunkra. Szeretnénk ilyenkor megfélekedezni arról, hogy a fakadó virág-bimbót elhervasztja majd a júliusi nap melege és a zöldelő falevelet egy ködös őszi reggelen fagy legyinti meg s az aszottan, sárgán, élettelenül hull majd a dérlepte földre.

Embersors, hogy a földi élet nyújtotta minden szépség, öröm és gyönyörűség — még ha tiszta és romlatlan is az — a rohanó élettel tovaszáll; az Apostol erre csak azt feleli: „Nincs nekünk itt maradandó városunk.”

De, kedves Hallgatóim, van mégis egy örökös tavaszi virágzás, van mégis bimbófakadás és rózsanyílás, van egy örök tavasz mégis, melyben a kinyílt virágot a nap le nem perzseli, a zöldelő levelet fagy le nem hullasztja s ez: *az ártatlan, tiszta gyermek-*

léleknek öntudatos Isten felé fordulása s az istenszeretetben való teljes kivirágzása és örök pompázása.

Rosszul mondtam, hogy ezt nap le nem perzseli, fagy le nem hullasztja, mert az élet rácáfol szavaimra. A fáradt, fásult lelkek, az életunt, kiábrándult, hitetlen, sőt istentagadó lelkek mintha azt mutatnák, hogy a gyermeki szívnek öntudatos Isten felé fordulása és a gyermeki hitnek gyönyörű virágai is múlt-konyak és nem örök életűek. Az életküzdelem tüze leperzseli s a megpróbáltatásoknak fagyként ható hidege ezt is leszakasztja. Hol van tehát az örökös lelki tavasz? Hol az örök lélekvirágzás?

Kedves Hallgatóim! E tényre, mit kétségtelenül bizonyít az élet, egyszerű a feleletet megadnunk vagy a kérdésre kérdéssel felelnünk.

Vajjon szükségképen el kell-e hervadnia a gyermeki ártatlanság első virágainak? Vajjon szükségképen le kell-e törnie a lélekszárnyaknak, melyekkel a gyermek Isten felé törekszik? És szükségképen derékba kell-e törnie a tiszta, kételkedést nem ismerő gyermeki hitnek? És a gyermekszobából kinőve szükségképen kételkedő, hitetlen, Isten törvényére fittyethányó világfivá kell-e lenniök a gyermekeknek?

Ha azt a feleletet kapjuk, hogy nem, akkor mégis igaz volt állításunk, hogy van örökös lélektavasz és lélekvirágzás. (S ha mégis baj éri a gyenge gyermeklelkeket, azok felelnek értük, akikre az Isten őket bízta: a szülők és nevelők.)

Van tehát örökös lélektavasz, mely gyermeki ártatlanságban, szívtisztaságban virágzik.

S hogy ez így van, azt Krisztus bizonyítja. Mikor a felől érdeklődnek tanítványai, hogy kik mehetnek be Isten országába, az Üdvözítő nem beszél sokat. A tanakodó és érdeklődő tanítványok közé állít egy ártatlan, tisztaszemű kis fiúcskát és azt mondja nekik: „Ha olyanok nem lesztek, mint a gyermek, nem mehettek be Isten országába.”

Mit bizonyít az Üdvözítőnek a szava, ha nem azt, hogy a gyermeki ártatlanság, a töretlen szemragyo-

gás, a kétkedést nem ismerő Isten felé fordulás és bízalom nem múló valami, hanem olyan valóság, melynek első kivirágzásától kezdve, a földi életen át az örökkévalóságban is élnie és éltetnie kell. Krisztusnak e szavai azt bizonyítják, hogy az Isten szemében és lelkek világában nincs gyermek és felnőtt, nincs kised és öreg, nincs megrokkant és fáradt, az Isten előtt csak egy valami van: tiszta, romlatlan, mocsoktalan és töretlen lélek, Istennek pompázó lélek, gyermekben és felnőttben egyaránt.

•

Kedves Szülők, kedves Hallgatóim!

Csupa örömet sugárzó, nagy vágy beteljesülését eláruló gyermekarcot látunk ma körülöttünk, ha lélekbe nézni akaró szemmel szétttekintünk. A kis pajtik büszke örömmel és féltő szeretettel simogatják az avatáson mellükre tűzött egyszerű érmecskét: a gárdistajelvényt.

Azok, akik a gyermek lelkének mélyéig hatolni nem tudnak és akik nem tudják ennek a kis éremnek a gyermek számára sokat jelentő voltát felfogni, ugyancsak olcsó örömnnek nevezhetnék ezt. De akik úgy igazán, lélekből átérzik a célt, amit a Szívgárda maga elé tűzött s megsejtik, hogy a gyermekek, akik a gárdista életre önként vállalkoztak, voltaképpen milyen célt akarnak megvalósítani, azok szemében ugyancsak nagy jelentőségű lesz ez az egyszerű érmecske, azok lelkében csak egy vágy és fohász verhet gyökeret: isteni Szív, drága Jézus, segítsd e gyermekeket a nagy-szerű cél megvalósításában.

Tulajdonképpen mit is akarunk mi, s mit akar a Gárda?

Meg akarja őrizni a gyermeki szív ártatlanságát; meg akarja óvni a fejlődő kis lélekvirágokat. Elő akarja készíteni a küzdelemre, a veszélyekre, melyek rá leskelődnek; erőssé akarja tenni a harcra, melyet az életben a hit megvédéséért és érvényesítéséért vívni kell. Gyakorlativá és életté akarja tenni a nagy hitigazságokat, melyeket a hittanórán az iskolában vagy a templomban hall a gyermek, de az idő rövidsége vagy

az órák szűk kerete miatt a napi élet vonatkozásaira alkalmazni már nem lehet vagy nagyon nehéz.

A Gárda rá akarja nevelni a gyermeket arra, hogy a hit nemcsak szép tanítás, hanem élet és valóság.

A gyermek a Gárdában imádkozik — és boldogan kacag; fegyelmezi magát és hetiparancsot gyakorol; játszik — és komolyan dolgozik lelke formálásán, hogy ezek összességüképpen biztosan rátaláljon arra az útra, melyen az igazi katolikus férfiideálhoz juthatunk.

S e nagy cél elérésén a Gárda úgy dolgozik, hogy a gyermeket meghagyja kacagó, mosolygó gyermeknek. Engedi fejlődni az ő színes lelki világát, sőt a mese, a játék, a móka ezernyi fogásával még színebbé teszi azt. A Gárda azt akarja, hogy a gyermek legyen igazán gyermek, nem pedig komolykodó, sötét-lelkű valaki, — a mai nyelven úgy szokták mondani, hogy „kis öreg” — aki kedves ugyan a családban, akit szeretnek is, de mégsem az, akinek lennie kellene: nem szívárvány a gondterhelt családban és nem nap-sugár a szenvedés vagy kétkedés sötétjében.

A Gárda azt akarja, hogy maradjon meg, vagy pedig vonuljon be a családba is a gyermekszem-ragyogás és tiszta kacagás és a gyermeki szeretet, mely elsimítja az édesapának gondbarázdás arcát, viszont ártatlan imája leesdi az Isten kegyelmét az esetleg porlepte lélekre s megnyitja az Isten számára újra a végleg bezártnak hitt apai szívet. Vonuljon be a családba a gyermeki szív hálás ragaszkodása és e szeretet melegsége olvassza le az apai lélekről az életrárakta sok keserűséget és sötétséget.

A Gárda tiszta gyermekszívet és ragyogó gyermekszemet akar, mely szemragyogás mosolyt fakaszt az édesanyának bánatos lelkén is; mely tiszta, lélekből áradó melegség megérteti az édesanyával az élet, a nevelés, a gyermekkel való bajlódás végső célját és gyönyörét. Gyermeklelket akar a Gárda, melyet fűt a hála tudata, mely odaadást és ragaszkodást csókol az édesanyára és e hálából fakadó gyermeki csók ezer-

szeres kamatként fizet az édesanyának életet adó fájdalomért és könnyeiért.

S ezt nem emberi eszközökkel és magyarázkodással akarja elérni. Nem a természetes erény és vonzalom alapján, mert ez mind mulékony és bizonytalan. Miért hidegűl el annyi gyermek később? Miért lesz goromba és hálátlan? Mert tisztán emberi alapokra, emberi tekintélyre volt építve a szülők iránti tisztelet.

Nagyobb alapot kell adnunk. Szilárdabbat s ez az isteni tekintély. A Gárda a Jézus Szíve-tisztelet jegyében működik s ez biztos alap, melyre lehet építeni.

A Gárda úgy nevel tiszteletre, hitre és szeretetre, hogy központba állítja az Úr Jézusnak szeretettől áradó Szívét, a szeretet igazi, egyetlen forrását s e szent Szív iránti szeretetre tanítja a gyermekeket. E szeretetforrásból csordultig igyekszik tölteni a gyermeki szívet, hogy így tudjanak maguk is szeretetet árasztani.

A gárdisták elé állítjuk a gyermek Jézust. Egyszerűen és keresetlenül. Hogy szeressék meg és forrjanak vele egybe. Formálják a lelküket úgy, mint azt a gyermek Jézustól tanulni lehet. És e szívükbe vésett Jézus-kép növekedjék bennük. A gyermek Jézusból legyen ifjú . . . majd dolgozó . . . tanító . . . és másokért is fáradó, önzetlen és keresztet is viselni tudó Jézus.

Ezen dolgoztak a mi kedves gárdavezetőink. Mennyiben sikerült munkájuk, nehéz lenne megítélni, mert a lélekformálásban elérhető eredményt emberi mértékkel felmérni alig lehet.

De amint ők mondták, munkájuk kedves és örömteli volt, mert egyrészt láthatták, hogy a gyermekekkel odahaza is ilyen szellemben foglalkoztak a lelkes szülők, másrészt pedig az iskola tantestületének és vezetőségének nagy készségét és segítségét is mindig tapasztalhatták. Részünkről köszönet, az Úr Jézustól pedig áldás szálljon rájuk érte!

Kedves Hallgatóim! Az avatással a gyermekek is e munkába állottak be. Lelküket Istennek adták, hogy a hit, bizalom és istenszeretet virágait teremjék. Lel-

kükbén az örök tavasz és virágzás szaka kezdődött meg, melynek nem szabad megszűnnie.

Az idei tavasz, pompája mellett sok szomorúságot is hozott, mert szerte a vidéken pusztító fagy vonult végig és letarolta a nyíló virágokat és a sarjadó vetést. Sok helyen úgy védekeztek az emberek, hogy ruháikat, sőt ágyneműjüket terítették a gyenge palántákra és bevetett földre.

Kedves Szülők! Oltalmazza most önök ez isten-virágokat, gyenge palántákat, ártatlan gyermekszíveket, hogy a hitetlenség fagya le ne tarolja őket. Terítsék rájuk szeretetük egész melegét. Segítsék lélekalkakulá-sukat, hogy formálódják bennük az Úr Jézus képe, legyenek hithű katolikus ifjakká és férfiakká, akik meg-valósítják azt, amiért naponként imádkozunk:

JÉZUS SZENTSÉGES SZÍVE, JÖJJÖN EL A TE
ORSZÁGOD!

Szűzmáriás ifjúság

(A szegedi áll. Klauzál Gábor gimn. Gyertyaszentelő Boldogasszonyról elnevezett, Szent Imre herceg pártfogása alatt álló Mária-kongregáció 25 éves fennállásának ünnepélyén. Szeged, 1934. II. 4-én.)

**Nagyméltóságú Püspök Úr! Mélyen tisztelt Vendégeink!
Ünneplő kongreganista Testvéreim!**

Mióta a Golgota tetején fényárba szökölt az addig csak megvetéssel övezett két gerendafa s szent kereszt lett a neve; amióta a bitóból győzelmi jelvényt alkotott a hódoló és hálás szeretet; és amióta a legszegényteljesebb büntetés eszközéből, a keresztből a legnagyobb elismerést jelképező rendjel lett; — az életnek a halál felett, az igazságnak és szentségnek a hazugság és bűn felett aratott első nagy győzelmi ünnepe óta az Egyház állandóan örömnünnepet, jubileumot ül.

Ennek a győzelemnek állandóan erőadó tudata csendül ki szent hitünk egész tanításából és a keresztény embernek egész világnézetéből.

És ennek a jogosan örök ünneplésnek ad szépséges kifejezést az Egyháznak mély tartalommal megtöltött liturgiája is.

Az Egyház tehát örök jubileumában is elsősorban lélekben és lélekkel való állandó ünneplésre tanít mindnyájunkat.

De mert az ember valahogy természeténél fogva megkívánja a nagy eseményeknek külsőségeiben, helyesebben külső formában való megemlékezését, megülését is, hogy ezzel el-ellanyhuló lelke számára újabb lendületet nyerjen és a lelkét gazdagító kegyelmi kincseknek nagyobb bőségében részesüljön, ezért rendeli és engedi az Egyház időnként a rendes vagy rendkívüli jubileumi éveket.

Ily nagy jubileumi esztendőnek ünnepli utolsó hónapjait az egész keresztény világ.

És mert nap-nap után erről hallunk, a XIX. század, az 1900 esztendő már annyira a lelkünkbe vésődött, hogy e mellett minden más szám eltörpül. — És mert a legtöbb, valamelyest is vallásos vonatkozású ünnepség e nagy századfordulóval van kapcsolatban, szinte kicsinyes és jelentéktelen eseménynek látszik, a jubileumi esztendő utolsó hónapjaiban egy kongregációnak kis, 25 éves fordulóját ülni.

25 év az 1900 mellett, valóban törpe az óriás mellett! És első pillanatban felvetődhet lelkünkben a kérdés: kis törpe, miért állsz oda? Tüntetni akarsz talán, hogy te is létezel? Hisz kicsinységed ez óriás közelében csak szembetűnőbb s te jobban eltörpülsz . . .

Mit akar a kis csermely a zúgó tenger mellett, hisz elnyeli és semmivé teszi a hullámok zuhogó árja . . .

A törpe messze az óriástól nem látszanék oly kicsinynek . . . a csermely a sivatag kopár pusztaságában kicsinységgel is diadalmas nagyság lenne . . . és a mi jubileumunk is, oly időben, mikor a lélek nincs lekötve a nagy számok varázsával, önmagában is nagyobb jelentőségű volna.

De mert a törpe nem akar tüntetni, hanem csak ez óriás nagyságát akarja hirdetni, azért bátran mellé állhat; mert a csermelynek az a rendeltetése, hogy folyammá növekedve a tengerbe ömöljék, azért nem kell a kopár sivatagban folydogálnia . . . És mert a kongregáció nem akar mást, mint igazi katolikusokat nevelni, nem akar semmi egyebet, mint az igazi keresztény életre gyakorlatilag, öntudatosan rávezetni tagjait, hogy Krisztus vallása legyen az ő éltető elemük, legyen világító fáklyájuk és legyen mozgató erejük . . . mert nem akar mást, mint hogy tagjai egészen katolikusok legyenek szívükben, eszükben és életükben . . . nem akar mást, mint azt, hogy a kongreganisták ne csak a templomban, hanem az iskolában is, otthon a család-

ban is és a világban, a társadalmi életben is igazán katolikusok legyenek, hogy mindig és mindenütt Krisztus uralkodjék bennük, az Ő parancsai legyenek legfőbb törvényeik, azok vezessék őket tisztán és sértetlenül, csábításon, kísértésen és minden megpróbáltatáson át egészen a végső diadalig, mert egyszóval a kongregáció nem akar mást, mint a kereszti diadalát, a megváltói halál gyümölcsének terjesztését, mert csak azt akarja, hogy a kereszthalállal hitelesített igazságok minél mélyebben verjenek gyökeret minden szívben... azért a mi kongregációnk negyedszázados ünnepsége jogosan kapcsolódik az Egyház nagy jubileumába, mert nem más ez a 25 éves jubileum sem, mint hirdetője Krisztus győzelmének, éspedig a legszebb és legszenvedőbb eszmény útján, szíve vágyának a legmegfelelőbb módon: Krisztus győzelme Szűz Mária tisztelete által.

•

Igen, — mélyen tisztelt Hallgatóim — Krisztus győzött! Ő maga hirdeti: „Confidite ego vici mundum! Bízatok, én meggyőztem a világot!” A sátán kényursága felett győzött, de az egyes szívekben még nem tudott győzelmet ülni.

És a kongregáció azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a Szűzanya segítségével, az Ő tisztelete révén utat nyit Krisztus számára a szívekben.

És azért diadalünnep ez a jubileum nekünk, mert a Fia számára minden szívben helyet kereső Szűzanyának nyitottak utat a lelkes alapítók ezelőtt 25 évvel. Diadalünnep azért, mert forrón tárták ki szívüket az élet számára, mikor körülöttük csak hidegség, közöny és dermedtség uralkodott. Diadalünnep e jubileum, mert 25 évvel ezelőtt bevonulhatott a kongregáció az állami gimnázium falai közé is, hogy attól kezdve áldatosan végezze kegyelemosztó és nemesen nevelő munkáját a kongreganisták hosszú-hosszú soraiban.

Győzelmi esemény volt a kongregáció megalakítása. A világ világosságának győzelme volt ez a sötétség felett, mert a lelkes ifjak a világosság, az igaz hit tagjainak sorába léptek.

Győzelmi esemény volt; az öntudatos ifjú lendület győzelme a tespedés felett; a hit győzelme — a hitbeli tétlenség és hitközöny felett; az egyetlen igaz módon, a tevékenyen való élniakarás győzelme a csak sorvasztó és halálthozó éledgelés felett.

Ennek a győzelemnek áldásaiból mindannyian részesültünk, akik a kongregációnak tagjai voltunk. Ezért jogos a mi örömünk és ünneplésünk. Örülünk a kongregáció győzelmének, mint a gyermek a szülők diadalának . . . és fennhangon kiáltjuk: venite iubilemus — exultemus, jöjjetek, örvendezzünk. És mert mélyen tisztelt Hallgatóim megjelenésükkel is bizonyítják, hogy velünk együtt örvendenek, hogy a mi örömünkben osztoznak, azért a kongregáció egész szeretetével mondok köszönetet. A jubiláló kongregáció örömeivel köszöntöm azokat a régi kongreganistákat, akiket a hála, szeretet és ragaszkodás ez ünnepségre elhozott és a régi tagok testvéri üdvözlétével köszöntöm a kongregációnak ma működő tagjait.

*

Mélyen tisztelt Hallgatóim! Egy jubileum ünnepi szónokának, ezek után az volna a feladata, hogy lelkes szavakkal emlékezzék meg az alapítók nagy munkájáról, nemes elgondolásukról és minden akadályt legyőző tevékenységükről.

A második feladata meg az volna, hogy ismeresse a 25 év történetét, annak kiemelkedő jelenségeit, esetleg mély pontjait és annak okát. De ezen utóbbi feladat megoldásának általában egy nagy nehézsége szokott lenni; a mi jubileumunkon meg két akadály is van.

Az általános nehézség az, hogy egy egyesület belső munkáját, mely arra is irányul, hogy tagjaiban igazi, mély, éltető lelki értékeket neveljen — mondom — ezt a munkát felmérni nagyon is nehéz feladat, annál is inkább, mert az ifjúsági kongregáció tagjai pár évi együttműködés után szétszóródnak, a főiskolára kerülnek vagy az élet küzdelmébe állnak, sokszor távol a kongregáció helyétől, ahová a prézes gondos-

kodó tekintete már nem kísérheti őket el. De mégis. Tekintsünk a lelkünkbe és nézzük meg, adott-e valamit nekünk a kongregáció? Kongreganista Testvéreim, gondoljunk azokra a győzelmekre, melyeket a kongregáció révén arattunk, arra a lelki oltalomra, melyben a kongregációban részünk volt. Gondoljunk csak vissza arra a pártfogásra, melyben a Szűzanya minket mint fiait részesített. A sok kegyelemre, mely erőt adott az ifjú évek tomboló kísértései között; gondoljunk csak arra, hogy gerincesen megállhattunk, amikor elbukni is olyan könnyű lett volna! Vagy arra, hogy a kongregáció felsegített, ha a küzdelemben tragikusan elbuktunk volna; gondoljunk arra, hogy amikor már-már ellankadtunk, mikor csalóka képek, üres ábrándok és nem tudom, még milyen gondolatok kergették egymást képzeletünkben, *akkor felébredt öntudatunk: Én kongreganista vagyok; engem oltalmazott a Szűzanya! Előttem igazi helyes életeszmény áll; nekem ezt kell megvalósítanom, ezért kell küzdenem. És akkor újra szilárdan álltunk. Ugye, kongreganista Testvéreim, hogy van nekünk miért köszönetet mondanunk. És a kongregáció belső munkájáért jogosan mondhatunk köszönetet, hogy mi is kongreganisták lehettünk.*

És ha ennek a belső munkának külső eredményét kutatva kissé körülnézünk és azt látjuk, hogy a kongregáció volt tagjai az egyetemek kongregációinak munkájában tevékeny részt vettek vagy vesznek, vagy más szervezetekben működnek, melyek ma már szép számmal szolgálják az ifjúság lelki fejlesztését, akkor azt kell mondanunk: a kongregáció megtette feladatát!

És ha azt látjuk, hogy a kongregáció volt tagjai az életben is megállják helyüket, mint hitüket élő és hitükért dolgozó katolikus férfiak, amint vannak ily kongreganisták, akkor azt mondjuk, érdemes volt az alapítóknak fáradniok, mert a kongregáció meghozta a maga gyümölcsét, mert eredményes belső munkát végzett.

.

A 25 éves tevékenység vázolója és külső törté-

nete már könnyebb feladat volna és az első évek munkájáról, küzdelmeiről szóló beszámoló talán a mostani tagokra is nagy biztatás lenne.

És mi épp ennek a feladatnak nem tudunk eleget tenni.

Egy egyesület élete szorosan összefügg intézete sorsával. Mélyen tisztelt Hallgatóim! Sokkal jobban tudják, mint én, hogy a hazánkat oly sok veszteséggel sújtó időben a reálgimnáziumnak mily hányatott élete volt. Ebben az időben veszték el a kongregáció első iratai és ma már nehéz ezen első adatokat összegyűjteni. De meg úgy gondolom, hogy a jubileum szempontjából nem is szükséges. Mert így a személyi kultusz minden veszélye nélkül róhatjuk le hálánkat és köszönetünket az alapítók nagy munkájáért.

A nemzet az ismeretlen katonának hódol; mi az ismeretlen alapítónknak mondunk köszönetet. Mert van miért köszönetet mondanunk!

•

De mert a kongregáció történetét csak nagyon hiányosan tudnám elmondani és mert nem akarom magam annak a veszélynek kitenni, hogy a beszéd után valamelyik ismeretlen alapítótag vagy régi kongreganista felkeressen és azt mondja: „Késői utódunk, nem úgy történt, amint mondtad” — azért inkább annak a feladatnak teszek eleget, hogy az alapítók elgondolását, tervét és szándékát vázoljam röviden. Ezt annál könnyebben tehetem meg, mert egyetlen irat, mely hűségesen tükrözi az első tagok lelkes elhatározását és nagy elgondolását, az eredeti alapítólevél és jóváhagyás szinte ismeretlen kerülő utakon pár héttel ezelőtt került vissza a kongregáció tulajdonába . . .

•

Az alapító ifjak azon kor zavaros szellemi árával szemben az igazi, helyes életeszmenyt, életideált keresték. A gimnázium hittanára, Römer Péter segítette őket. És ez az eszménykeresés a szó szoros értelmében küzdelmes volt. Én ugyan csak a történeti feljegyzésekből és régebbi szónokok előadásából olvas-

tam ezekről a szellemi küzdelmekről, de úgy hiszem, hogy önök is, mélyen tisztelt Hallgatóim, akik ennek az időnek küzdelmeiben résztvettek, megerősítik ezen írók előadásait.

Mihályfi Ákos közel harminc évvel ezelőtt egy kongregáció tagfelvételi ünnepén mondotta, hogy „Az ifjúság és vele együtt az egész emberiségnek nagy része hamis bálványokat csinált magának, hamis ideálok után rohan. Az emberiség nagy része elvesztette szeme elől az ember igazi típusát, valódi ideálját.”

És mint annak a kornak irodalmából és szellemi csatáiból tudjuk, keresték a helyes ideált tudósok, bölcselek — keresték írók és költők ezt az elveszett ideált, de mert nem ott keresték, ahol egyedül található, nem Istennél keresték és nem Istennel, nem is találták meg. Az elveszett ideállal együtt keresték az elvesztett boldogságot is, mert mint ugyancsak *Mihályfi Ákos* akkor mondotta: a kettő összefügg. És az ember csak annyiban éri el e földön az igazi boldogságot, amennyiben a valódi eszményképet igyekezett megközelíteni, saját életében megvalósítani. Keresték a helyes ideált és milyen különböző eredménytelenségre jutottak. Időnkint felhangzott egy-egy tudósnek hirdetett valaki, egy-egy művész vagy költőnek kiáltása: megtaláltam az ember valódi eszményképét és a csodálkozó emberek, a megtévesztett vagy a korok divatja után futó emberek elé állították egyszer a Nietzsche-féle „Übermensch”-et, máskor a Zola-féle elállatiasodott embert, azután a teljes materializmust és csupa élvezetet, majd pedig a majomembert és hirdették: „Nézd, ember, ez a te valódi ideálad.”

És ezeket a hamis elveket felkapta a tudomány, a művészet, a színház és irodalom és az ideálok hódítottak. Hódítottak az akadémiáktól a falusi népiskolákig; a tudományos munkáktól a népies ujságokig! És a hamis ideálok nyomán járt nemcsak az erkölcsi elzüllés, hanem az elégedetlenség, a lelkek háborgása, a pesszimizmus és az életmegvetés, ezzel együtt járt a

szakítás mindazzal, ami egyedül igaz és helyes, szakítani akarás az Istennel.

Ily környezet, ily szellemi áramlatok közepett élt századunk első évtizedeinek ifjúsága — amint ezt egykorú szónokok előadásából olvastam.

Ezen hamis eszmék cáfolatával van tele a kilencszázas évek hitvédelmi irodalma is.

És az ugyancsak 25 évvel ezelőtt, 1909-ben Szegeden tartott katolikus nagygyűlés kongregációs szónoka is arról beszélt, hogy az ifjúságot meg kell védeni a romboló szellemi áramlatokkal szemben, meg kell óvni őket a galilei körök és más egyesületek bomlasztó munkájától. E felszólítás az állami gimnázium ifjúságát már szervezetten találta. Ez évben, 1909 június havában hagyta jóvá kongregációjukat Csernoch János akkori csanádi püspök.

•

Ők is keresték az igazi életideált, de ők helyes úton keresték és meg is találták! Az ő szemüket nem vakította el a megtévesztő lidércfény. Ők megtalálták az igazi életcélt, mely az örök boldogságban van. Ők megtalálták az Isten által feléjük mutatott valódi emberideált: a *szeptőtelen* Istenanyát és nemcsak felismerték, hanem férfias bátorsággal és szent lelkesedéssel összeálltak, hogy egyesülve a kongregáció kötelékében, ezen tökéletes emberi ideál után induljanak.

•

„Ó, igazán boldog ifjak, kik megtalálták az ifjú hevének, lelkesedésének és törekvésének legméltóbb tárgyát, akik megtalálták a tökéletes emberi ideált.” De boldogok lehetünk mindnyájan, mert ezt nekünk is átadták.

Eszményképpül választották a Szűzanyát és a kongregációt Gyertyaszentelő Boldogasszonyról nevezték el.

Gyertyaszentelő Boldogasszony napján ünnepeljük annak emlékét, hogy Szűz Mária az Üdvözítőt a templomban bemutatta és az isteni Kisdedet, a Messiást váró Simeonnak és Annának karjaiba adta.

Szűz Mária bemutatta a világ Világosságát a templomban, bemutatta és átadta az agg, Messiást váróknak és ezzel megpecsételte a kongregációk alaptanítását: *Per Mariam ad Iesum!* Akik Jézust akarjátok, menjetek Máriához!

Ez volt, mélyen tisztelt Hallgatóim — az alapítók elgondolása.

•

Gyertyaszentelő Boldogasszony tiszteletére picinyke gyertyácskák gyúltak ki 25 évvel ezelőtt a lelkes ifjak szívében; a világ világosságának kicsinyke gyertyái és mécsesei, és e lángocskák nem füstölögve pislákolnak, hanem lobogva égtek és égve növekedtek és az öreg kongreganisták lelkében fáklyákká hatalmasodtak.

De meggyújtották a kongregáció nagy, közös gyertyáját is, hogy világítson az utánuk jövők hosszú sorainak.

A gyertyagyújtás, a lélekgyújtás sikerült; ennek bizonyítéka e 25 éves jubileum.

•

Kedves kongreganista Testvéreim! Kik most jártok a 25 év előtt meggyújtott gyertyának fényénél, kik most jártok a 25 év előtt megépített úton, és kik ez útra lépni akartok, kik most is ápoljátok és szítva őrzitek a 25 év előtt meggyújtott gyertyalángot, hozzátok van az öreg kongreganistáknak néhány szavuk.

Tudjuk, hogy hamis eszméket nektek is mutogatnak; tudjuk, hogy nektek is küzdenetek kell, de kérünk titeket, hogy ne térjetelek le a biztos útról. Kérünk titeket, hogy üres ábrándok után való futkározás helyett értékkel teli valóságot keressetek és tartalom nélküli célkitűzések helyett gazdag életprogramot szerkesszettek. Nem, nem kell ezt szerkeszteni, megtették az alapítók 25 évvel ezelőtt. Megtalálták ők a helyes életideált és eszményt és ez az ideál és eszmény csalatkozhatatlan.

Fiúk! Az egyetlen életeszmény Krisztus, és a

Gyertyaszentelő Boldogasszony tiszteletére fogjatok léleklángot és örökké boldogok lesztek.

Nem vagytok egyedül! 25 év lelki gazdagsága áll mögöttetek! Lelkes prézes áll előttetek. — Sorakozzatok és toborozzatok, hogy ne picinyke nyáj, hanem hatalmas sereg legyen ez a kongregáció!

Feküdjete a munkába lélekkel és lendülettel, mert az eredményes munka a tagok lendületétől és buzgóságától függ. Buzgó tagokkal sok mindent tehet a prézes, de azok nélkül hiába a fáradozás. Dolgozzátok ki lelketekben az igazi katolikus férfi típusát! Ez lesz öröme az Egyháznak! Ezt akarják szüleitek, ezt akarja ez az intézet is és ezért fáradozik az Igazgató úrral az élén az egész tanári kar; hogy munkás katolikus férfiak legyetek, ezt várja tőletek Szeged katolikus társadalma is.

Fiúk! Ha mint késő utódok, ily lélekkel dolgoztok, akkor a kongregáció eléri célját 25 év után is és bátran nézhet újabb 25 év elé.

Akkor boldog reménységgel nézhet a kongreganistákra az egész katolikus magyar társadalom is, mert lesznek újra nagy magyarok, hős magyarok, akik fel-emelik és diadalmasan újra lobogtatják a letört máriás zászlót, Szűz Máriának feltámasztott, boldog országában.

MÁSODIK RÉSZ:

ERDÉLY FELÉ — BÁCSKÁBAN

(KATONABESZÉDEK)

Ezeket a beszédeket úgy adom e könyvben, ahogy a táborban elhangzottak. Idejétmultnak látszik talán némely gondolata, de nem változtattam mégsem rajta, hadd lássék meg az a várakozás, mely égett bennünk és az a reménykedés, mely erősített minket. Jó érzés tudni, milyen szépen váltak valóra, amiknek lehetőségét heteken át Istenben bizva rajzoltam katonáink elé.

Hadd lássék meg az az öröm is, mely eltöltött bennünket s a felszabadult testvéreket Bácska ősi földjén.

Indulásra készen

(Eskütétel a 13. ő. dd. eü. oszlopnál.)

Bajtársak! Magyar Testvéreim!

Ma — eskütételünk napján — bízó reménnyel, büszke öntudattal és szent várakozással néz rátok és minden magyar katonára a sokat szenvedett, de annál boldogabb feltámadás hajnalán álló édes magyar Haza.

Olyan reménységgel csüng most rajtunk, mint amilyen bizakodással és boldog tervekkel nézi kora tavasszal a gazdaember a szépen sarjadó és haragoszöldben pompázó, százszoros termést ígérő gyönyörű vetést.

De nagy baj volna, ha a májusi fagy elhervasztaná. De nagy kár volna, ha a nyári forróság elfonynyasztaná. De nagy csapás volna, ha pusztító jég letarolná és előre learatná. — Oda lenne a gazdaember egész évi munkája, vágya, álma és reménye, és az álmodott boldogság helyett könny ülné meg a szemeket és keserűség a szíveket.

De nagy baj volna, — drága Bajtársaim — ha bennünk, a ma katonáiban csalódna az édes Haza. Ha a fegyelmezetlenség, a léhaság, nemtörődömség és kötelességmulasztás folytán összeomlanának azok a vágyak, tervek, boldogság-reménységek és várakozások, melyek megvalósulása előtt most állunk.

Bajtársak! Bennünk és bennetek nem fog csalódni a nemzet. Mert mi itt állunk a vártán és megteesszük azt, amit tőlünk kér és vár a Haza. Azért hagytuk el otthonunkat, családunkat, kicsiny földjeinket. Helytállunk szívvel-lélekkel, a turáni puszták őserengetegéből hozott ezeréves magyar erővel, úgy mint Szent István, Szent László, a Hunyadiak, a Rákócziak dicső vitézei. Mert mi is magyarok vagyunk. Mert bennünk is az

ezeréves, el nem fajzott magyar vér lüktet és magyar akarat él.

Hazám! Te ezeréves magyar föld! Magyar Testvérek, székely Testvérek, Arad, Temesvár, Kolozsvár, Brassó, Fogaras, Szatmár vidékén. Ott az erdélyi havasokban, a Hargitán, a Királyhágón és mindenütt, ahol csak vagytok és 20 éve szenveditek az oláh elnyomás rettentő keservét, az oláh bakancs rugdosását, és 20 éve éjjel-nappal titkon bízva, várva néztek a magyar határ felé, hogy jönnek-e már a szabadságot hozó Horthy-katonák, és néztek nyári éjtszakákon a csillagos égre, hogy jönnek-e már Csaba vezér égi útján a diadalmas magyar vitézek és várjátok régóta a boldog föltámadást. Testvérek, bízzatok, várjátok, mert mi készen vagyunk és várjuk a pillanatot, amikor Fővezérünk kiadja a parancsot: Előre, Erdély felé!

Mi készen vagyunk! S míg egy csöppnyi vér lesz az ereinkben, egy szemernyi erő a karunkban, mindent megteszünk, amit tőlünk vártok, ti rab testvérek, és vár a Haza. Mindent megteszünk örömmel, szívesen. Erre most, ebben a szent és komoly órában, az eskütétel alkalmával Isten és a világ előtt: *őszinte, igaz esküt teszünk.*

Bajtársak! Egy pillanatra szálljunk most magunkba és gondoljuk meg, mit teszünk. Az eskü nem gyerekjáték. Az eskü nem üres formáság, amelyen túl kell esnünk, azután minden rendben van. Az eskü 1. szent, 2. nagy, 3. komoly dolog.

1. Szent: mert az Istennek tesszük. A mindnyájunk sorsát intéző, mindnyájunkat és minden szavunkat, tettünket számonkérő Istennek ígérjük meg, hogy hűek leszünk. Hogy megtesszük köteleességünket. Nem alkudozunk és nem kritizálunk, hanem készségesen engedelmeskedünk.

2. Nagy az eskü: azért, mert abban áldást és átkot kívánunk magunknak. Ma megáldjuk magunkat, de meg is átkozzuk. „Isten engem úgy segéljen!” Vagyis úgy boldogítson, úgy áldjon meg ezen a földön és a másvilágon, ahogy megtartom azt az esküt, amit neki tettem.

Ha nehéz is megtartani, nem baj. Mert az Isten nem marad adósa annak, aki hűséges Hozzá. Nem az Isten szokta elhagyni az embert, hanem az ember az Istent. De megáld, ha hűek leszünk.

De — Bajtársak — van az esküben átok is. Mert átok annak, aki hűtlen lesz esküjéhez; gyávaságból, lustaságból, fegyelmezetlenségből vagy bujtogatókra hallgatva meg nem tartja azt.

3. És azután *komoly* dolog az eskü; mert az nem egy vagy két napra szól. Nemcsak a siker idejére, hanem a küzdelmek nehéz óráira is.

És a magyar ember ezt mindig megértette, mert féli az Istent és tartja a szavát. Azért becsülnek minket barátaink is, mert tudják, hogy bennünk lehet bízni. A magyar inkább mindent elveszít, mindent feláldoz, ha kell, de *a szavát megtartja*. És ezért előbb vagy utóbb diadalt arat. Mert velünk az igazság, velünk az Isten.

Ezt jegyezzétek meg magatoknak Bajtársak, jól, mikor az esküt letettétek. És még egyet.

Hogy azt a szolgálatot, melyre minket beosztottak, hogyan is töltsük be. Bajtársak! Egészségügyi katonák vagyunk. Hogy ebben a nehéz feladatkörben megállhasuk a helyünket, nemcsak hősiesség, bátorság és magyar virtus kell, hanem jósággal, szolgálatkészséggel és szeretettel teli szív. Igen, ide szív kell, mely átérzi a másik ember baját és fájalmát. Ide szív kell, mely önmagát egészen oda tudja adni, hogy segítse és megmentse a másikat. Csak akkor tudnak nyugodtan, bátran, orosz-lánként harcolni, golyóval és gázzal szembenézni a hős magyar katonák, ha tudják, hogy bármi érheti őket, magyar testvérek lesznek mellettük, akik szerető jósággal kötik be sebüket, törlik le verejtékes homlokukat, sietve viszik a segélyhelyre és nem fognak hiába kiabálni elhagyott utak szélén vagy füstölgő erdők mélyén egy korty vízért vagy segítségért. Szolgálatkész, testvéri érzülettel eltelt egészségügyi katonák rögtön ott lesznek és segítenek.

Bajtársak! Mintha csak a betegeket gyógyító, csüg-

gedőket bátorító, szomorúakat vigasztaló Úr Jézus járná a magyar küzdőtereket, úgy, olyan szívvel és szeretettel kell minden egészségügyi katonának őrhelyén járnia. Igen, vigasztaló, könnyeket törölő, simogató kezű Krisztusként kell szolgálatunkat betöltenünk.

Ezt pedig csak úgy tudjuk megtenni, ha megértjük, hogy mi magyarok valamennyien testvérek vagyunk. Egy család. Úgy töröljétek tehát szenvedő testvéreink verejtékét, úgy segítsétek majd a rászorulókat, — öreg Bajtársaink — mintha legkisebb, tehát legkedvesebb gyerekekkel szaladnátok a szomszéd faluban lakó híres doktorhoz.

Olyan gyöngédséggel, olyan féltő szeretettel, — fiatal Bajtársak — mintha betegágyon fekvő öreg édesapátok verejtékező homlokát törölgetnétek. Testvért, gyermeket, édesapát lássatok majd minden szenvedő magyar katonában.

Bajtársak! Ha így, ilyen komolyan vesszük az esküt és ilyen lélekkel töltjük be helyünket, — kiki ott, ahol van — akkor bízhatunk, hogy az Isten is megsegít. Felvirrad az igazi szabadság, és lesz boldogabb élete — kevesebb gondja és több öröme minden magyarnak. És akkor rövidesen megérjük, hogy az aradi 13 sírjánál elénekelhetjük a magyar Himnusz, a segesvári síkon dübörögve száguldó magyar katonák bakancskoppanásától örömmel mozdulnak meg Petőfi porladó csontjai, felhangzik az ellopott székelynóta az erdélyi bérceken és kivirít a letaposott gyöngyvirág a csíki hegyekben és megtanulják megint az elfelejtett boldog kacagást a csikországi székely lányok, ha meglátják a diadalmas magyar katonákat, ha visszatér a drága Székelyország az édes Hazához.

Hogy ezt elérhessük, hogy ez valóra váljék, eszünkhez hűek leszünk és becsülettel helytállunk utolsó lehelletünkig: *Isten minket úgy segítjen!*

Az igazságos Isten

(Tábori misén. 1940 július 14-én.)

Bajtársak! Magyar Testvéreim!

Németországnak egyik híres városában, Salzburgban minden nyáron ünnepi játékokat szoktak rendezni. Olyasfélét, mint a szegedi szabadtéri játékok. Az előadásra kerülő darabok között leghatásosabb Hugo von Hoffmannsthal „Jedermann”-ja, melyet a híres dóm előtti téren szoktak előadni.

Ki ez a „Jedermann”? „Akárki”, „Minden ember”, minden gazdag ember, aki önfeledt tékozlással éli szívtelen életét, mikor pazarul terített asztalnál, víg cimborák mulatsága között — egyszer csak valahonnan hosszan elnyújtott, hátborzongató hívás hallatszik: Jee-deer-maann! . . . Jedermann fölfigyel. Most a másik oldalról hallatszik újra a halál hívása . . . most onnan . . . most amonnan: Jee-deer-maann . . .

Isten küldötte a halált s Jedermannnak mennie kell Isten elébe. Micsoda ijedt arccal könyörög halasztásért! Így menjen üres kezekkel Isten elé? Ah! Csak egypár évi haladékot adj! Csak egypár napot! — kérleli a halált. Végre kap egy órai haladékot. „Most aztán szerezz kísérőket, akik veled jönnek az Úr elébe!” — mondja neki a halál.

És Jedermann hozzáfog a kereséshez; de mily csalódás éri! Kéri mulató társait, kísérjék el az Úr elébe. „Mit? Azt már nem!” — és ijedten rebbenek szét. Kéri legközelebbi rokonait, kéri azt a bűnös nőt, akivel együtt élt — mind ijedten szalad el tőle. „De legalább megrakott pénzesládám velem jön!” Most még a pénz ördöge is felmondja a szolgálatot.

Az óra pedig telik . . . Már alig van hátra pár perc . . . Végül is Jedermann megtört lélekkel el-

végzi szentgyónását, . . . és íme . . . most pár vézna, erőtlen alak vánszorog feléje . . . — az a néhány sóvány jótett, amit életében úgy, ahogy elvégzett. És ezek, egyedül ezek ajánlkoznak, hogy elkísérik őt Isten elébe, az igazságos Isten elébe. (Tóth Tihamér 16. köt. 281. l.)

Igy végződik a darab. A közönség megrendülve, bizony libabőrös háttal indult hazafelé, de mégis az a megnyugtató érzés lesz úrrá a hallgatók lelkében: van egy igazságot tevő Isten, aki előtt semmi jószág nem marad jutalom nélkül, semmi szenvedés nem marad végső vigasz nélkül, de semmi bűn és gonoszság sem marad jogos büntetés nélkül.

Az igazságos Isten! Bajtársak, ezt az istenarcot szeretném a lelketekbe véteni úgy, mint a szobrász kőbe vési a gyönyörű alakot. Mert ha az igazságos Isten arca ragyog előttünk, ha rá gondolván tudunk járni, akkor nincs olyan csapás a világon, amely össze-törne, nincs olyan megpróbáltatás, mely alatt össze-roppannánk, nincs olyan kereszt, melyet nyugodt és bízó lélekkel elviselni ne tudnánk, nem érhet oly siker, melyben elbíznánk magunkat, nem szakadhat ránk olyan kísértés, melyben hősi erővel megállni ne tudnánk, mert erősít, bátorít bennünket a nagy igazság: él a számonkérő, jutalmazó vagy büntető igazságos Isten!

Igen, ha békét akarnak a népek, ha békeességben, boldogságban, szeretetben és nyugalomban, jólétben és egyetértésben akarnak élni az emberek, ennek egy a feltétele: *gondolj az igazságos Istenre.*

Szegény és gazdag, tábornok és közlegény, kegyelmes úr és napszámos, felnőtt vagy gyermek egyformán: *gondolj az igazságos Istenre.*

Amikor dolgozol, szenvedsz, amikor terveket szövögetsz és mindig, mindig az életben: *gondolj az igazságos Istenre.*

Éz hiányzik, édes Bajtársaim! Azért van annyi nyomorúság a földön. Amikor Trianonban szétépték gyönyörű hazánkat, *nem gondoltak az igazságos Istenre.*

Amikor a világháború dicső magyar katonáinak, rokkantjainak fehér kenyér helyett koldustarisznyát adtak a kezébe, *nem gondoltak az igazságos Istenre.*

Amikor a hatalmas elnyomja a szegényt, amikor az erős kihasználja a gyöngét, amikor a szemfüles meglopja az ügyetlenebbiket, amikor a lusta és kötelességmulasztó azt nézi, hogyan játssza ki a parancsot, amikor a naplopó azt nézi, hogyan élösködjék a társadalom nyakán: *nem gondolnak az igazságos Istenre.*

Lehet, — Testvérek — hogy ideig-óráig boldogsága van annak is, aki nem törődik az igazságos Istennel. De el ne felejtsetek, hogy egyszer majd értem is, értetek is eljön a halál, mint Jedermannért, az élet röpkén tovaszáll, a sír magába zár, de életünk folytatódik majd az *igazságos Isten ítélete* szerint!

•

Bajtársak! várjuk az Isten áldását és segítségét. És amikor baj tornyosodik felettünk, a megpróbáltatások nehéz éjszakája szakad ránk, olyankor hol remegve, hol meg számonkérőn nézünk az égre. „Hol vagy te hatalmas, igazságos Isten?”

De én egyet kérdezek tőletek, kedves magyar Testvéreim: van-e joga annak Isten segítségét kérni, — kivált igazságára hivatkozni — akinek száján többször szalad ki a káromkodás, mint rebben az imádság; akinek fejében ritkán fordul meg a gondolat, hogy Isten parancsaival is törödni kellene, de annál többet töri a fejét trágárságon és erkölcstelenségen; bízhat-e az Isten áldásában az, aki nem tud minden asszonyra olyan tisztelettel nézni, mintha hőn szeretett édesanyja vagy otthonhagyott hűséges felesége volna; aki nem tud minden leányra oly tiszta lélekkel gondolni, mintha érintetlen jegyese vagy féltve őrzött testvére lenne? Várhat-e istenáldást az, aki nem tud feljebbvalóinak készségesen engedelmeskedni; aki nem tud a másikkal szeretettel szólni; aki csak gorombáskodni és bántani tud, de nem is akar vigasztalni, könnyet törölni és örömet szerezni annak a magyar testvérnek? Kérhet-e jogosan istenáldást az, aki gyakran járja a korcsmát,

de vajmi ritkán a templomot? Számíthat-e istenáldásra az, aki vajmi keveset törődik életében az Úristennel?

Hát, Testvérek, így állunk! És vigyázzunk mi nagyon. Ne felejtjük el, hogy nem az Isten szokta elhagyni az embert, hanem az ember fordul el előbb az Istentől s akkor ne csodálkozzék az ember, ha szerencsétlen és nyomorult a sorsa.

És ne felejtjük el, hogy a durva katona mundért is jóssággal és szeretettel teli lélekkel kell hordani. És a katonáskodás, mit hitvestől, családtól, szülőktől távol töltünk, nem kirúgás a hámból, amikor mindent szabad, hanem szent és nagy kötelesség, melyet istenfélő szívvel kell teljesíteni. Vidáman, jókedvvel, hangulatosan, de mégis mindig az igazságos Istenre gondolva.

Mert — Bajtársak — a boldog és szebb magyar élet eléréséhez nem elég a sok fegyver, nem elég a feszülő kar és elszánt akarat, hanem e mellé kell az Isten áldása, amelyet úgy érdemlünk meg, hogy mindig igazságosak leszünk. Megadjuk az Istennek azt a tiszteletet, ami Őt megilleti, de igazságosak leszünk mindig embertársainkhoz is. És még egy dolog. Kell, hogy mi az igazságért önzetlenül, hősi lélekkel szenvedni is tudjunk!

Bajtársak! Én hiszek abban, hogy ezen a könnyáztatta magyar földön lesz még rózsás magyar élet, lesz még gazdag istenáldás azért, mert ez a nép már sokat, nagyon-nagyon sokat szenvedett.

Nézz le ránk, Úristen, Hozzád forduló és Benned bízó magyar katonáidra. Nézz le ránk úgy, mint azon a véres nagypénteken néztél a kereszten vergődő szent Fiadra és hosszú nagypénteki szenvedésünkre — magyar kálváriajárásunkra — adj boldog húsvéti feltámadást, magyar feltámadást!

Én nem tudom, csak az írásokból olvasom, de Te Istenünk, tudod, mert örök Isten vagy, hogy mennyit szenvedtek őseink már ezért a földért. Te tudod, hogy ezer év alatt mennyi vér csorgott a magyar szívekből és mennyi könny pergett a magyar szemekből és mennyi sóhaj szállt fel honukért aggódó magyarok

lelkéből. Te tudod, — mert ott voltál akkor is — hogy török, tatár dúlt rajtunk és mi mennyit véreztünk és szenvedtünk, de tartottuk, mindig magasan tartottuk a keresztet.

Te tudod, Uram, hogy mennyit szenvedtünk ez alatt a trianoni 20 esztendő alatt. Mennyit szenvednek magyar testvéreink ott túl a határon, akiknek nem kong magyarul a harang és nem szabad magyarul énekelniök és nem lehet hangosan magyarul imádkozniök.

És nézz le, Uram, ezekre az öreg katonákra, kik otthagytak hitvest, családot, picinyke házikót és tenyérnyi földcsekét; nézd, milyen beesett a mellük és hajlott a hátuk, igen, mert nehéz volt az a négy és fél év, melyet a világháborúban töltöttek . . . nézd, milyen golyójárta a testük, mert bizony sok süvített el mellettük a kárpáti harcokban . . . Piavenál . . . a szerb fronton . . . és az orosz földön. Nézd, milyen rogyant a lábuk, mert bizony nehéz volt a havas, fagyos Kárpátokat és a szibériai fogolytáborokat járni . . . de mégis — ugye, öreg Bajtársaim — itt vagytok szívesen, mert tudjátok, mi a hazafiúi kötelesség.

És nézd, Uram, ezeket a fiatal katonákat itt elötled, akik most állnak először nagy várakozások és komoly feladatok előtt, nézd ezeket a fiatalokat, akiknek Piavenál, Doberdónál vagy ki tudja, hol maradt 20 év előtt az édesapjuk . . . És fiatal éveik tele voltak gondnal, nehéz munkával, sokszor reménytelennek látszó várakozással és olyan kevés volt az igazi öröm fiatal életükben. De lám, Uram, itt vannak ök is szívesen, mert készen állnak arra, hogy a boldogabb magyar jövődőért minden áldozatot meghozzanak.

Ó Uram, mennyi . . . mennyi szenvedés. Szenvedett-e nép annyit, mint mi?

Ott állnak földjeink vetetlenül és vízzel borítva, mert sok volt az idén a víz . . . ott áll a kevés gabona a földre sujtva, aratatlanul . . . tele vagyunk gondnal, hogy mit hoz majd a kemény, nehéz tél . . . Űristen, mi már olyan sokat, de sokat szenvedtünk. Azért mégsem félünk és csak nem is zúgolódunk,

mert mi tudjuk, hogy ez a szenvedés nem maradhat jutalom nélkül. És ahol a legnagyobb a szenvedés, ott lesz legközelebb az Isten, mert hiszen Te őrködsz felettünk, *igazságos Isten*.

•

Azért minden szenvedésünket és megpróbáltatásunkat rátesszük most a misét bemutató pappal az aranykehely aranyos tányérkájára és Téged hűségesen, nagyon szerető, bűnbánó magyar szívünkkel együtt Neked följajánljuk, igazságos Isten, és könyörögve kérünk, áldj meg minket, családjainkat, az otthonhagyottakat, vigyázz ránk és sok szenvedésünk, de hűséges szeretetünk jutalmául adj nekünk szebb, boldogabb, gondtalanabb, örömtelibb és krisztusi szeretettel megtöltött magyar életet a nagy magyar Hazában, felszabadult Erdélyben, melyért mindent otthon hagytunk és eljöttünk, hogy teljesítsük kötelességünket.

Hallgass meg és segíts meg minket, igazságos Istenünk. Amen.

Hű leszek!

(Tábori misén. 1940 július 21-én.)

Bajtársak! Magyar Testvéreim!

Beteg öregemberrel beszélgettem egy alkalommal. Mikor már belemelegedtünk a társalgásba, az öreg fiatalkoráról kezdett mesélni. Elmondotta, hogy ő mindig nagyon boldog volt, pedig sok nélkülözésben volt része. Egy dolog tette boldoggá. Ha sok bánata volt, amikor elfogta a keserőség, amikor cimborák zülleni, mulatni csábították vagy ha szenvedés szakadt rá, erre az egy dologra gondolt és ez mindig megerősítette és megvigasztalta. Ezért maradt becsületes, istenfélő és templomjáró is.

Engem is nagyon érdekelni kezdett a dolog, hát megkérdeztem tőle: bácsikám, aztán mi volt az a csodálatos valami, ami magának mindig ennyi erőt adott? Az öregember a következő életvallomást tette: Egyszer fáradtan és éhesen igyekeztem hazafelé szénagyűjtés után. Az úton édesapámmal találkoztam, ki így szólt: — Szeretném, ha ezt a csomagot elvinnéd helyettem a városba, János.

12 éves voltam akkor, s mint minden olyan korú fiú, én is szerettem játszani. Nem nagyon volt hát ínyemre, hogy most, munkám befejeztével még a két mérföldnyire fekvő városba menjek. De szerettem az apámat s szeretetemet azzal igyekeztem kimutatni, hogy mindig azonnal engedelmeskedtem neki. Készségesen feleltem tehát most is: — Elmegyek, atyám.

— Köszönöm, édes fiam — mondá. Magam mentem volna, de ma valahogyan nem jól érzem magam. *Te mindig jó gyermekem voltál.*

Siettem a városba. Mire visszaértem, házunk előtt

sokan állottak összeverődve, valaki így szólt hozzám: Édesapád holtan esett össze, amikor belépett a kapun.

Öregember vagyok már, de most is hálát adok a jó Istennek azért, hogy édesapámnak utolsó szava ez volt hozzám: *te mindig jó gyermekem voltál.*

Ez erősített és ez vigasztalt mindig az életemben. És sem a szolgálatomban, sem a katonáskodásnál nem volt panasz rám soha, mert nem akartam, hogy az édesapám csak egyszer is szomorúan nézzen rám az égből.

•

Drága Testvéreim! Az a gondolatom támadt akkor, hogy erre az emberre az Isten is örömmel néz az égből. Ő is meg fogja dícsérni azzal a dícsérettel, melyet kiérdemelni mindnyájunknak egyetlen földi kötelességünk, amely dícséret nem csupán itt a földön, hanem a síron túl is örökké boldoggá tesz — mint az Írás mondja az Úr szavát: „Örülj jó és hű szolgám, mivelhogy a kis dolgokban hűséges voltál, lépj be a te Urad örömébe.”

Ez földi vándorlásunk végállomása: belépni az Úr örömébe és elnyerni, kiérdemelni az örök élet koronáját. Bármennyi küzdelem, bármennyi lemondás és önlegyőzés árán. Mert bizony komoly keresztény életet élni nehéz dolog. Mindíg az Isten törvényeit tartani szem előtt — miként a mult alkalommal mondtam: az igazságos Isten szeme előtt járni — bizony nehéz, mert sokszor egész romlott, bűnrehajló természetünk ellene lázong. Mert a buzgó, istenfélő katonát még társai is — kik nyakig úsznak a hitetlenségben és erkölcstelenségben — kinevetik. De mégis érdemes, egyedül érdemes ezen az úton járni, Istent félni és szolgálni, mert csak így jutunk el a boldog végállomáshoz: az örök életbe.

Ahol elfelejtünk mindent. Mindent, ami fáj, ami fárasztó volt, ami szenvedés volt, ami keserűség, gond, törődés és aggodás volt, mert nem marad ott meg más, csak a hűségünkért, jóságunkért járó jutalom, amit megad az igazságos Isten.

Úgy van az, — Bajtársak — mint mikor hosszú távollét után végre hazamegy a katona. Zsúfolt vonaton és marhakocsiban utazik, éjszakákon át roskodolva, állva és fázva, sokszor zúgolódva és méltatlankodva, de mikor hazafelé közeledik és messziről eléje tűnik kis falujának magas fehér tornya, amikor meglátja az állomáson édes szüleinek, drága hitvesének vagy aranyos pici leánykájának örömtől reszkető kezében lengeni a gyűrött keszkenőt és mikor először cseng fülébe gyermekének boldog kiáltása, hogy: apukám! — akkor elfelejt ugye a hazatért katona mindent, ami bántott és ami fáj s csak az öröm marad meg és nem bánja már, hogy nem bárszonyúlésan utazott, puha kényelemben, csak az fontos, hogy hazaért. És nem beszél arról, hogy mennyit fáradt és szenvedett, fázott és izzadt, csak arról fogtok majd beszélni, Bajtársak, hogy milyen szép volt, mikor kidöntöttük a magyar haza ezeréves testébe szúrt gúnyhatárfát ott a bihari határban . . . milyen szép volt, mikor végigdübörögtek lépteink a váradi főutcán és Szent László király sírjánál énekeltük a magyar Himnusz . . . hogy milyen szép volt, mikor a fiók mélyében rejtegetett magyar ruhát újra felvették a székely lányok és virágot szórtak a magyar bakának még a bakancsa alá is — akárcsak otthon az úrnapi körmeneten az Oltáriszentség elé — . . . milyen jó és boldogsággal teli érzés szabad, gazdag, boldog, nagy hazában élni és milyen érdemes volt érte küzdeni és szenvedni . . . ha kellett, hát vérzeni és lemondani . . .

Igen, Bajtársaim! Így lesz! Most még csak reménykedve, feszülő karral állunk itt a határ mentén és nézünk át szabadságot váró testvéreink felé, de így lesz, megérjük mi ezt az örömet, hiszem és vallom, tudom és hirdetem, mert bízom az Istenben.

Ezért, Testvérek, hogy ezt megérhessük, hogy ez az álom, amelynek valóra válásához olyan közel állunk, csakugyan beteljesedjék, ezért kell nekünk hűségessé lennünk és ezért kell kiérdemelnünk nekünk az Isten-től azt a dicséretet, amit az előbb arról az öregem-

berről mondtam: fiam, te mindig hű szolgám voltál.
Hűségnek kell lennünk:

1. *Istenhez.* Úgy leszek hűség Hozzá, ha őt meg nem bántom. Nevét csak akkor veszem ajkamra, amikor imádkozom. És leszokom arról a csúnya magyar bűnről, mely minden második szavában, minden ok nélkül az Isten nevét emlegeti, legtöbbször gyalázva.

Volt a mi népünknek egy szentéletű, apostoli lelkű püspöke, — sok szegény ember ismeri Fehérvár környékén a nevét és áldva emlegetik most is — Prohászka püspök. Ez írta naplójába a világháború idején, akkor, amikor pedig még diadalmasan száguldottak a magyar katonák északon, délen, keleten és nyugaton és megremegtek mindenfelé a magyar katona nevének hallatára, — 1916-ban — mintha előre látta volna ez a prófétalelkű püspök azt a pusztulást, ami ránk várt, végtelen fájdalommal ezt írta: „Nem tudok szabadulni attól a kínzó gondolattól, hogy a magyar nem győzhet, hisz ezen a nyelven a legcsúnyább és legocsmányabb káromkodás száll az ég felé, mintha a pokol nyújtogatná piszkos, tüzes nyelvét.” Igaza volt. Keveset imádkoztunk és sokat káromkodtunk. Megbűnhődtünk érte, ránk szakadt a trianoni megpróbáltatás.

De ugye, Bajtársaim, ma már más a helyzet. Mi már hűek vagyunk az Istenhez. Hozzá imádkozunk, — s kevesebbet káromkodunk — benne bízunk, még akkor is, ha néha éreznünk kell sujtó kezét!

2. *Hűnek kell lennünk Hazánkhoz.* Azt mondtam a mult alkalommal, hogy a katonáskodás nem kirúgás a hámból, hanem nagy és szent kötelesség. Igen. Mikor magunkra vettük a katonazubbonyt és fejünkre tettük a katonasapkát, megszűntünk magánemberek lenni. Ránk szegeződött a világ szeme. Azóta mindenki minket néz és minket figyel, bennünk bízik és tőlünk sokat vár. Ezt a ruhát büszkén, örömmel és makulátlanul kell hordanunk. Nekem a papnak éppúgy, mint a tábornoktól kezdve a legfiatalabb ujoncig minden magyar katonának. Olyan büszke öntudattal kell azt hordanunk, mint honszerző ősünk viselték a drága

mentét, hisz mi is hazát szerezni, az elszakított hazát visszaszerezni vettük fel ezt a ruhát.

Úgy kell ezt hordanunk, olyan kötelességtudással, mint török-, tatár-, labanc- és muszkaverő őseink hordották azt. Olyan büszkén, mint az az öreg, 50 éves katona, aki azt mondotta nekem a napokban: Tiszteendő úr, örülök, hogy még én is kellek a hazának! Úgy viseljük ezt a ruhát, mint nekem is mondotta az édesapám, mikor bevonultam: Fiam, én már öreg vagyok, nem mehetek. Te ugyan pap vagy, de azért szolgálj a hazát örömmel én helyettem is!

Dicsőség, hír, tisztelet övezi a magyar katonaruhát. Én is azzal a büszke örömmel jöttem ide, hogy világháborút járt, előregedett édesapám helyett vigyem a családban tovább a katonaszolgálatot!

És mégis . . . mégis . . . s most, Bajtársak, elszorul a szívem és nem tudom, hogyan is mondjam ki, vagy szabad-e elmondanom ennyi tiszt előtt és mindnyájatok előtt, de nyomja, nagyon nyomja a lelkemet, hát elmondom. Volt a mult héten egy nap — inkább csak egy pár perc, amikor . . . amikor . . . megszégyeltem, hogy magyar katona vagyok! Tudjátok jól, mikor volt az. Az egyik délutánnak parancskiadásán, amikor azt hallottam, hogy magyar katonákat parancsban kellett figyelmeztetni arra, hogy az utcán civilekkel, komoly úriasszonyokkal és leányokkal szemben tisztességesebben viselkedjenek. Akkor elszorult a lelkem és szégyenpír ömlött el az arcomon. Hát hogyan? Mi boldog és szebb magyar életet teremteni jöttünk el otthonról. Otthon hagytunk édesanyát és testvéreket, hitvest és jegyest . . . és mostan itt magyar katonákat ilyesmire parancsban kell figyelmeztetni!? Milyen szégyen ez a parancs a katonaruhára. Ha tehettem volna, gyorsan levettem volna és szégyenkezve utaztam volna haza!

De, Bajtársaim, hamar megnyugodtam és megvigasztalódtam és visszatért az én büszke katona öntudatom, amikor láttam a szörnyű megdöbbenést legénységünk arcán . . . Amikor láttam ökölbe szorulni a

kezeket, összeszorulni az ajkakat, elkomorodni az arcokat, mintha szerettétek volna széttépni, kidobni magatok közül — úgy, mint a mérgező hullát — azokat a magukról megfélekezetteket, akik miatt ezt a parancsot kiadni kellett. És tudom, hogy azóta már ti büntettétek meg őket, a ti rosszalástokkal és megvetésekkel, akik ily helytelenül cselekedtek.

Én tudom, kik ezek. Azok, akiknek civil korukban sincs se templomuk, se Istenük. Akik a vallásukkal nem törődnek odahaza sem. Mert aki Istenével keveset törődik, az keveset törődik hazájával, a tisztességgel, a becsülettel is.

3. Ha hű leszek Istenhez és Hazámhoz, akkor *hű leszek embertársaimhoz is*. Vagyis megbecsülöm, szeretem, segítem őket és jót akarok nekik. Ezt kívánja a bajtársi szellem is. Az a nagy baj, hogy minden ember túl sokat törődik önmagával, de keveset a másikkal. Ezért van annyi nyomor és igazságtalanság. De a szebb és boldogabb magyar Hazában ez nem lehet így. Azért itt a katonakorban tanuljuk meg egymást szeretni, becsülni, embernek tartani, — felülről lefelé éppúgy, mint lentől felfelé — mert bármily rangot viseljen is valaki, legyen tábornok az vagy közlegény, egyformán a boldogság után vágó, kicsi magyar családnak a gyermekei vagyunk. Kevesen vagyunk, becsüljük hát meg egymást.

Ha hűek leszünk Istenhez, hűek a Hazához és hűek egymáshoz, akkor hű lesz hozzánk az Isten is és megáld már itt a földön is, de még inkább ott túl a végállomáson, az örök hazában azzal az áldással, amelynél boldogságot hozóbb áldás nincs ezen a földön, mint mikor azt fogjuk hallani az igazságosztó Isten ajkáról: Örülj jó és hű szolgálóm, mivelhogy a kis dolgokban hű voltál, sokak fölé emellek téged, *lépj be a te Urad örömébe. Amen.*

A tisztá lelkiismeret

(Tábori misén. 1940 július 27-én.)

Bajtársak! Magyar Testvéreim!

Híres könyvet olvastam mostanában. Egy fiatal orvosnak az életéről szólt. Sok küzdelemmel és csalódással, sikerrel és megpróbáltatással, szenvedéssel és boldogsággal átszótt életről.

A fiatal orvosnak sok küzdelmen és szegénységen kellett átvészelnie. Sokszor csak a legegyszerűbb, szűkös ennivalóra tellett neki. De dolgozott jó szívvel és örömmel azért, hogy az embertársait minél boldogabbá tegye. És Manson doktor boldog volt.

Azután jött a siker. Híres londoni doktor lett belőle. Volt már pénze, tekintélye, nagy vagyont gyűjtött és úri társaságokba járt. Egyszerűen híres ember lett. E közben meghasonlott önmagával, nem találta már helyét, nem volt nyugta, ideges lett. Dolgozott, de most már azért, hogy még többet gyűjtsön magának és ettől kezdve oda volt a régi boldogsága. Nem tudta, miért. Hisz most már volt pénze. Mehetett mulatni a legdrágább helyekre. Messziről kalapot emeltek neki és kintüntetve érezte magát az a család, ahova vendégségbe ment. És Manson doktor mégis boldogtalan volt . . . Egyszer azután váratlan dolog történt orvosi praksisában, amely lelke mélyéig megrendítette. Töprengeni kezdett és rájött, hogy elhibázta az életét és rádöb-bent a nagy igazságra s ez az, hogy bármit mondjanak is az emberek: „A boldogság belső ügy, egy teljesen szellemi, lelki állapot, mely független minden vagyon-tól, birtoktól, világi kincstől.”

Vagyis — Bajtársak! — röviden, érthetőbben így mondanám, nem a pénz, nem a föld, nem a siker, nem az élvezetek és nem a szórakozás, hanem egyes-

egyedül a *nyugodt lélek, tiszta lelkiismeret teszi boldoggá az embert.*

Erre jött rá a regény szerint Manson doktor is és otthagyta Londont, a sikerek helyét és elment oda, ahol megint tiszta lelkiismerettel dolgozhatott minél többet az emberek boldogításáért.

•

Bajtársak! Boldogságot akarunk magunknak, és boldogságot ebben a meggyötört és megcsonkított Hazában minden — már annyit szenvedett — magyarnak. Azért hagytuk el az otthonunkat, azért hagytuk ott hon szüleinket, testvéreinket és a családot, mert a 20 éves trianoni gyász után, a gúzsbakötött magyar igazság felszabadítása és diadalra vitele nyomán boldogságot akarunk látni és magunk is élni ebben az országban.

Azt akarjuk, hogy hazánk megint szabad, nagy és gazdag legyen. Azt akarjuk, hogy ne legyenek idegen rabságban sínylődő magyarok. Azt akarjuk, hogy ne nyögjenek az oláh martalócok körmei között a tűzként elhurcolt magyar asszonyok, hogy ne legyenek síró, éhező és rongyos magyarok. Hogy ne legyenek nincstelen, lenézett és kisemmizett magyarok, hanem boldog és megelégedett magyarok, akiknek van kenyér az asztalán, rendes gúnya a vállán, mosolygás az arcán, béke a lelkében és boldogság a szívében.

Azt akarjuk, hogy csak boldog magyarok legyenek a Duna-Tisza táján, a Maros mentén, a kárpáti hegyekben és az erdélyi havasokon, röviden a Kárpátoktól le az Al-Dunáig mindenütt, ahol ezer év óta magyar szív dobog, magyar kéz dolgozik, magyar verejték öntözi, magyar vér termékenyíti és magyar fegyver védi ezt a földet!

Legyenek boldog magyarok, mert rászolgáltunk, megérdemeltük, hiszen eleget küzdöttünk, dolgoztunk és szenvedtünk érte.

De — Bajtársaim! — ne felejtjük el azt, — mi-
kor így szövögetjük a boldogságálmokat — amit Manson doktor nagyon megtapasztalt, hogy az igazi boldogság

mégis csak belső, lelki ügy. Ahhoz nem elég a külső siker, nem elég földi terveinknek valóra válása, nem elég magyar vágyainknak megvalósulása sem, mert igazi boldogságot csak az tud élvezni, akinek *tiszta a lelkiismerete*.

Mert annak nem kell félnie az Istentől. Nem kell félnie a haláltól és az örökkévalóságtól sem, mert a tiszta lelkiismeretű ember tudja, hogy rá a sír szélén is a jutalmazó és örök boldogságot osztó Isten vár. — Azért tudtak a mi őseink bátran és örömmel küzdeni, ha kellett, meghalni a hazáért, mert tiszta lelkiismeret és nagy hit volt bennük.

Hogy mennyire ez a tiszta lelkiismeret tehet csak boldoggá, úgy élém rajzolódik mindig egy való eset. Talán két éve történt, mikor téli vasárnap reggel egyik pusztára kocsiztam misézni. Utunk a cukorgyár mellett vezetett el. A gyár kapuján nagy fekete zászló lengett. Nem tudtam, ki a halott, hát a kocsistól kérdeztem meg.

— Pista bácsi, kit gyászolnak itt a gyárban? — Megütközve néz rám Pista bácsi.

— Hát nem tudja a tisztelendő úr? Az ujságban is benne volt az este. A gyárnak valami nagy embere fent Pesten. Valami igazgató-féle.

— Ezt nem tudtam. De hát ha meghalt, Isten nyugosztalja. — Még jobban rám néz Pista bácsi, miközben rosszalólag csóválja a fejét, így folytatja a beszélgetést:

— Mán, instálom, Tisztelendő úr, ezt ugyan aligha nyugtatja az Úristen, mert tegnapelőtt zárták be a börtönbe, tegnap meg felkötötte magát. Mán az ilyenek csak tán nem ad nyugalmat az Úristen?

Hát, Bajtársaim, ennek az embernek volt óriási vagyona. Legalább 100,000 pengő jövedelme egy esztendőben, volt hatalma és tekintélye, járhatott mulatni és szórakozni, lakhatott fényes palotában és mégis börtön és öngyilkosság lett a vége! *Miért?* Mert nem volt hite, nem volt Istene és reménye, *nem volt tiszta lelkiismerete!*

Bajtársak! Ha találkoztok emberekkel, akik mindig

zúgolódnak és méltatlankodnak, akiknek semmi sem jó, és mindig keserű lélekkel járnak, akik nem tudnak mosolyogni, nem tudnak hinni, bízni, remélni, nem tudnak igazán jószágosak lenni és nem tudják tiszta szívvel szeretni embertársaikat, sajnáljátok őket nagyon, mert ezek szerencsétlenek, boldogtalanok, valami teher, valami bűn nyomja a lelküket: *nincs tiszta lelkiismeretük*. Azért nem jó ezeknek semmi. Azért zúgolódók és elégedetlenek.

Úgy vannak ezek, mint a falusi kocsmáros a bor-kereskedőnél. Kifogyott a kocsmárosnak a bora. Felugrott hát az egyik kocsira, amelyik épp a városba ment. — De csak úgy szurtosan, piszkosan, ahogy ott-hon az istálló körül foglalatostkodott. — Lemennek a kereskedővel a pincébe és kóstolgatják a hordóban a borokat. Jobbnál-jobb bor volt. De a kocsmáros egyikkel sem volt megelégedve; mindegyikre azt mondotta: Jó bor, jó bor, de, de valami szaga van. Mikor a kereskedő legfinomabb borát mutatta meg, s a kocsmáros erre is csak azt mondotta, hogy igen-igen jó, csak hát ennek is szaga van, akkor haragjában végignézett a kereskedő rajta és látja piszkos, maszatos, istállókörűli ruháját és csizmáját, így szólt a kocsmároshoz: ja, barátom, menjen csak haza, mosakodjon jól meg, vegyen fel tiszta ruhát és tiszta csizmát és úgy jöjjön vissza. Majd meglátjuk, lesz-e akkor is szaga a boromnak!

Testvérek! Rakjuk csak le lelkünknek szennyes, bűnös ruháját. Tisztogassuk csak meg egy kicsit az életünket. Vigyünk bele több imádságot és kevesebb trágárságot; több jószágot és kevesebb gorombaságot; több engedelmességet és kevesebb zúgolódást; több hűséget és kevesebb kicsapongást; több szeretetet és kevesebb önzést, s majd meglátjátok, mennyivel örömlibb és boldogabb lesz az élet!

Tisztogassuk a lelkünket a rárakódó szennytől és bűntől. Mily boldogok lehetünk mi — Bajtársaim — katolikus magyar katonák. Hiszen nekünk nem kell sötét lelkiismerettel járnunk, nekünk van szentgyónásunk. Gyónásunk, melyben — ha az életközdelemben

vagy a kísértések viharában elbuktunk — bármikor kinyújthatjuk Isten felé bocsánatért esdő kezünket. Ő megfogja azt és magához szorítja. Megölel. Visszafogad. Úgy, mint az apa a tékozló gyermeket!

Ne mondja senki, hogy mirevaló ez és neki erre nincsen szüksége. Ne mondja senki. Mert a tiszta lelkiismeret, ha valakinek kell, hát a magyar katonának kell. Ha valakinek kell égrenéző szemmel járnia, hát a magyar katonának kell. Ha valakinek kell mélységes hit és remény, a magyar katonának kell.

Mert — Bajtársak! — akkor tudunk mi bátran és semmitől nem félve szembenézni minden bajnak és veszélynek, akkor tudunk mi halált megvetve száguldani, ha kell golyózáporon, ellenséges gyűrűn, tűzvízen át . . . száguldani úgy, mint a fergeteges szél, mely ott kerekedik a kárpáti fenyvesekben, az erdélyi bérceken, a Királyhágón és hozza felénk sínylődő magyarok sirását, hívását, jajszavát . . . akkor tudunk mi száguldani és vinni nekik a magyar szót, a magyar kenyeret, a magyar igazságot, a magyar szabadságot vérünk hullásával és életünk árán is, — ha tudjuk, hogy az Isten is örömmel néz ránk az égből; ha tudjuk, hogy minden küzdelmünk, fáradságunk, vérünk hullása nem hiábavaló, mert áldozatkészségünkért és tiszta lelkiismeretünkért megjutalmaz az Isten itt a földön is, — a tiszta lelkiismeret boldogító nyugalmaival, de meg sokféle áldásával is — de örökkön-örökké a síron túl; boldogsággal, soha el nem múló boldogsággal.

Azért — Bajtársak! — tanuljunk meg égrenéző szemmel, töredelmes szívvel, tiszta lelkiismerettel élni, hogy jogunk legyen kérni az Istentől nemcsak az örök boldogságot, hanem azt is, ami most minden magyar szívnek hangosan dobogó imádsága:

Urunk és Istenünk! Ki ezer éve vezetsz már minket csodálatos módon, büntetsz és áldasz, sujtasz és felemelsz, kérünk, adj nekünk minél előbb boldogságot, igazi magyar boldogságot. Add meg azt a boldogságot, melyet akkor érzünk majd, amikor végigmegyünk a

Maros-parton és a Körösök mentén, amikor felmegyünk a váradi hegyekre, amikor átlépjük a Királyhágót és felénk integet kincses Kolozsvár, mikor magunkhoz ölelhetjük elszakított testvéreinket és szenvedéstől elkínzott arcukról lecsókolhatjuk 20 keserves rabesztendőnek minden könnyét és keservét . . . add meg nekünk ezt a boldogságot . . . Azután a mi jóságunkért, hűségünkért, hitünkért és tiszta lelkiismeretünkért adj nekünk örök boldogságot a Te birodalmadban, az égi Hazában. Amen.

Hódolat Krisztus előtt

(Tábori misén. 1940 aug. 11.)

Bajtársak! Magyar Testvéreim!

„Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, a többi mind hozzáadatik nektek.” Az Úr Jézusnak ezek az ég felé utaló szavai örök vigasztalást, de örök figyelmeztetést is rejtenek magukban.

Vigasztalást: mert megértetik az ezer bajjal és gyötrő gondokkal küszködő emberrel, hogy küzdelme és fáradsága nem hiábavaló, mert van egy gondviselő Isten, aki nem hagyja a benne bízó és hozzá húzó embert örökre elpusztulni. Megérteti velünk, hogy az ember több az útszéli virágnál, az ember értékesebb a magasságokban tova húzó madárnál és nem szabad soha félnünk, mert az Istennek gondja van ránk.

De figyelmeztetés is van ebben a krisztusi mondatban és ez az: törődj egy kicsit többet a lelkeddel, többet a lelki dolgokkal és ne nézd mindig csak a földi siker szemüvegén át az életet. Mert a földi élet is csak annak sikerült, aki biztosította magának az örök életet.

Ezért bátorkodtam két héttel ezelőtt arról beszélni, hogy minden embernek, de legfőképpen minden magyar katonának legelső feladata arra törekedni, hogy tanuljon meg tiszta lelkiismerettel járni.

*

Bajtársak!

Mielőtt bevonultam katonának, azt mondotta valaki: — katonaviselt ember volt — no, ott könnyű dolgozni, nem kell sok mindenről prédikálnod.

Beszélsz arról, hogy ne káromkodjanak, hogy ne lopják meg egymást, nőkkel szemben tisztességes em-

berhez illően viselkedjenek, az előjáróknak szót fogadjanak és ezzel kész.

Hát ennek az illetőnek nem volt igaza. Mert ahogy én belenéztem a ti életetekbe, egészen mást láttam. Azt, hogy akiben egy kis istenfélelem van, az úgyis vigyáz, hogy ne nagyon káromkodjék; akibe egy kis bajtársi érzés szorult, az úgysem lopja meg a bajtársát; akiben egy kis tisztességtudás van, az tudja, hogyan kell viselkednie a polgári egyénekekkel szemben és aki csak egy kicsit is magyar embernek tartja magát, az tudja, mit kíván tőle a haza. De láttam én még egyet a ti lelketekben: sok jó érzést. Isten utáni vágyat. Sok becsületességet. Láttam, hogy jött még hétköznapon is nem egy ráérő katona a szentmisére. Láttam, hogy jönnek lassacskán előbb kevesen, aztán mindig többen és többen gyónni és áldozni, minden felszólítás és parancs nélkül.

És ez a mai nap egészen meggyőzőtt a ti nagy hitetekről.

Ma közös szentáldozáshoz járulunk. És az a felmérhetetlen értéke ennek a szentáldozásnak, hogy nem én erőszakoltam ki, nem az ezredes úr adta ki parancsba, hanem ti jöttetek hozzám, ti kértétek, hogy mielőtt ki tudja hová, merre elindulnánk, gyónjunk és áldozunk meg. Azért Testvérek, ez a nap az én katonáskodásomnak legboldogabb napja lesz. Mert láttam, hogy az eddigi maghintas termést hozott a szívetekben.

Értékeljük és becsüljük is meg mindig a szentáldozást. Ez köt minket össze az Istennel. Ez hozza bőven a szívünkbe az Isten áldását, mely istenáldás nélkül az élet csupa kín és pokol. De vele boldogság és öröm.

Szomorú tulajdonsága a mai embereknek, hogy csak azt tartják értéknek, ami fogható földi dolog. Érték a pénz, a föld, a ház, érték az egészség, jólét és élvezet, érték az autó, repülő és tank, *de nem becsülik* a lelki értékeket. Nem érték nekik az istenszeretet, jóság, lelki tisztaság, ártatlanság, hűség, becsület, gyónás-áldozás, igazi istenfélelem. *Pedig* Testvé-

reim, csak ezek az örök értékek. Ezeknek vesszük majd hasznát a síron túl is. A pénznek nem, a földnek sem. A sok bűnnek és bűnös élvezetnek, kicsapongásnak és fajtalanságnak sem. Káromkodásnak és haragnak sem. De az alamizsnának, sok buzgó imádságnak, őszinte, vággyal teli szentáldozásnak igen, mert ezekből épül fel örök boldogságunk hajléka.

Ezt értette meg a nagy megtérő, Newman bíboros. Newman megtérése előtt anglikán vallású lelkipásztor volt Oxfordban. Egyik templom főesperese. Kb. 100,000 franknyi fizetést élvezett. Beszédeiben sokszor támadta a katolikus vallást, főleg az Oltáriszentséget. Azt a hitünket, hogy ez nemcsak jelkép, nemcsak emlékeztető Krisztusra és az utolsó vacsorára, hanem Krisztus valósággal jelen van a fehér ostyában. Tanulmányozni kezdte hát a katolikus vallást, mert annyi becsületézés volt benne, hogy olyasmit nem támadott sokáig, amiről meg nem győződött. És tanulmányainak az lett az eredménye, hogy megtért. Katolikus vallásba való visszatérése előtt néhány nappal egyik barátja kereste fel s próbálta lebeszélni. Mikor már minden érvelésből kifogyott, végül ezt mondotta: gondold meg, mit teszel. Ha áttérsz a katolikus vallásra, elvesztesz évi 100,000 frankot!

Newman erre nyugtalanul ugrott fel és ezt mondotta: „*Mi ez a 100,000 frank egyetlen szentáldozáshoz képest.*”

Drága Testvéreim, ebben az emberben volt hit. Ez megértette, hogy mit akart mondani Krisztus az utolsó vacsorán, amikor ráhajolt a fehér kenyérkére és azt mondotta: „Ez az én testem.” És mikor azt mondotta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” És amikor azt hirdette: „Én veletek leszek a világ végezetéig.” Ó áldott velünk levő Krisztus az Oltáriszentségben! Köszönjük Neked ezt a nagy csodát és végtelen szeretetet. Ezt a csodát, hogy így kiüresited magad, ily titokzatos módon jössz közénk, és köszönjük azt a szeretetet, hogy így átadod magad nekünk!

És hogy méltóképen részesüljünk Krisztus véte-

leben, — Bajtársak — fontoljuk meg: 1. milyen hittel, 2. milyen bizalommal és 3. milyen szeretettel kell az Oltáriszentséghez közelednünk.

1. *Hittel.* Az Oltáriszentség s így a szentáldozás is a *hit titka*. Eszünkkel soha felfogni nem tudjuk. De mi hiszünk Krisztus szavának azzal a nagy hittel, ahogyan azt Szent Lajos francia királyról olvassuk.

Egy napon lélekszakadva ront be hozzá udvari embere és sürgősen a kápolnába hívja. Jöjjön azonnal, mert nagy csodát láthat. A szentmisében a pap kezében a felnyújtott Szentségben láthatóan megjelent Krisztus. — De a király nem mozdult! — Hát Felség nem akarja látni a csodát? — Ó, a csodát nézzék meg azok, akik nem hisznek az Oltáriszentségben. Én hiszek s ez nekem elég — felelte a király.

Nem nézte meg a csodát. De estefelé rendes szokása szerint betért az üres templomba. A színes ablakon beszüremelő vörösbe öltözött napfény összetalálkozott az oltár előtt égő örökmécs lángjával és ebben a titokzatos homályban leborult a király az oltár lépcsőjére és így imádkozott: Uram, hiszek Benned. Tudom, hogy az aranykehelyben a fehér ostya színében Te vagy itten. Azért imádlak mint Uramat és Istenemet.

És másnap reggel megáldozott. Mikor letérdelt és ajkára vette az Oltáriszentséget, földöntúli sugárzás öntötte el arcát, mint egy olyasvalakinek, aki most az Istennel találkozott.

Bajtársaim! A mi hitünket is sokszor próbára teszi az élet. Ugye, ti is sokszor szeretnétek ilyen csodát látni? Sokszor kérdezi tőlünk a világ: mit tartasz te erről a fehér kenyérről? A szemünk azt mondja: fehér ostya és semmi más. Jelkép és semmi más, mondja protestáns testvérünk! A nyelvünk is ezt érzi, kenyér és semmi más. S akkor elénk áll az Úr Jézus és azt kérdi tőlünk: hát te minek tartod ezt a fehér ostyát? És mi Szent Péter apostollal feleljük: „*Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.*” Hiszem, hogy mikor a pap az oltárra teszi a kelyhet, csak fehér ostya van az aranyos tányérkán és semmi más. De mikor ráhajol a

szentmise közben és elismétli az utolsó vacsorán elmondott csodatevő krisztusi szavakat, akkor megváltozik minden. Leszáll az égből Krisztus. Krisztus-látogatás van az oltáron; a tábori mise oltárán is. Köztünk van az Úr. Testvérem! Ezzel a mélységes hittel közeledjél majd ide. Így térdelj le és így fogadd magadhoz a Szentséget.

És mikor megáldoztál, hajtsd le fáradt fejedet lassan dobogó szívedre, mert akkor szívedben dobog az Úr szíve; lelkedet járja az Úr lelke; véredben kering az Ő vére, s köszönd meg neki szent imában ezt a látogatást, ezt az Istennel találkozást.

2. Azután Testvér, *közeledj az Oltáriszentséghez nagy reménnyel és bizalommal.* Hisz az a Krisztus, aki a földön körüljárt jót tévén, az a Krisztus jön most hozzád. Gondold csak meg, milyen jó volt az Úr, mikor a földön járt. Kedves volt a betlehemi pásztorokhoz, jósagos volt a napkeleti bölcsekhez. Örömmel fogadta a jeruzsálemi gyermekeket, meggyógyította az inaszkadtat, feltámasztotta a naimi ifjút, új és szebb életre buzdította a házasságtörő asszonyt, megbocsátott Mária Magdolnának, szeretettel kezelte a hozzáfordult bűnösöket, megvigasztalta a szenvedőket és ki tudná elsorolni a hozzá segítségért fordulóknak nagy számát. Jézus nem küldötte el magától. Mindenkin segített, aki csak hozzá ment.

Az ő Szíve nem változott meg ma sem. Nem keményedett meg. Ő olyan jó most is, mint 2000 évvel ezelőtt volt. S nekünk talán kevesebb a panaszunk, mint nekik volt? Kevesebb a kérnivalónk, mint nekik, vagy talán van valakink, aki jobban meghallgat, mint Ő? Jobban megsegít, megsímogat és megvigasztal, mint Ő? — Ó Testvérem, te kihez mennél? A szomszédodhoz, a testvéredhez, a főispánhoz vagy szolgabíróhoz, parancsnokodhoz vagy az őrmester úrhoz? Ki segít rajtad, ki hallgat meg téged? — Egyedül az édesanyánk. Őhöz minden bajunkban, minden szomorúságunkban bátran mehetünk. Megsímogat, megcsókol, bátorít, vigasztal, de tud-e igazán segítséget nyújtani, hisz ő is

gyenge, tehetetlen ember? — Az emberekhez menjünk? Ó, az embereknek elég a maguk baja. Elég a maguk panasza. Nem szeretik hallgatni a más keservét! És ha meghallgatják is, mit tudnak tenni? Kicsi a hatalmuk, rövid a kezük. Mit tudnak tenni, ha fáj a lelked, ha szomorú vagy, ha beteg vagy, ha megbántás ért, ha gyötör a gond és kínoz a holnap, amikor ott állsz gyermeked vagy hitvesed betegágyánál, ugyan mit tudnak tenni? . . .

De Krisztus tud segíteni rajtad. Ráhajol gondolateli szívedre, simogatni kezd és csodálatos érzéseket, megnyugtató gondolatokat bocsát rád, megérteti veled a szenvedés titkát, a lélek célját és te új életkedvet kapsz majd tőle. Igen. Mégint csak igaz lesz Szent Péter szava: „Uram, kihez menjünk máshoz, hiszen az örök élet igéi nálad vannak.” Azért hozzád jövünk most is a mai szentáldozásban. Hozzád, aki nem taszítasz el magadtól. És szeretettel fogadsz. Nézd, Uram, annyi a kérnivalónk. Olyanok vagyunk, mint a telhetetlen koldus. Olyanok, mint a rimázkodó gyermek. Ha Te nem segítesz, akkor nem segít rajtunk senki. Azért bízunk benned, Uram.

Mi hűséges magyar katonáid is bizalommal jövünk most hozzád. Annyi a kérnivalónk és annyit szeretnénk mondani! Úgy szeretnénk kiönteni a lelkünket, mert bizony a hathetes távollét alatt annyi minden összegyűlt benne. Nézd, Uram! Otthon van kicsi földünk, nincs aki munkálja; otthon van feleségünk, kicsi gyermekünk s mi nem lehetünk mellettük, hogy gyámolíthassuk őket; nem dolgozhatunk otthon, hogy megkeressük a télirevalót és nem tudjuk, mi lesz velünk, mi lesz a családdal majd a télen . . .

Azután itt van a mi magyar fájdalmunk. Úgy szeretnénk már menni és vinni a szabadságot székeley testvéreinknek; s csak várni kell . . . várni . . . várni . . .

Néha Uram, úgy elfog a honvágy. Úgy szeretnénk látni kicsi házunkat és szöszkehajú kisleánykáinkat; úgy szeretnénk itt az otthontól olyan távol is kiönteni valakinek a lelkünket . . . de hát kinek!? Kinek? Itt

— Bajtársaim — az oltáriszentségi Krisztusnak! Neked Uram s ez olyan jó és olyan boldogító. Hiszen veled beszélünk, veled találkozunk, Te vigasztaló és áldást-osztó Krisztus!

Bajtársam! Ilyen reménnyel siess a szentáldozáshoz. A krisztustalálkozóra. És azután öntsd ki neki a lelkedet úgy, mint az előbb hallottad. Ha visszaállsz a szentáldozás után a helyedre, húnyd be a szemedet, hogy jobban gondolhass Óreá és rimánkodjál és könnyöröggél úgy, mint a bibliai vak koldus. Mondd el neki mindazt, ami fáj. Amit kérni szeretnél. Aminek örülsz, amitől félsz; mondd el úgy, mintha legjobb barátoddal, az édesanyáddal beszélgetnél. Ő jobban meghallgat téged, mint bárki más a földön, mert az Oltáriszentségben hozzád térő Krisztus a te vigasztaló és erősítő Istened.

3. Végül Krisztus azt várja, hogy *szeretettel közeledjünk Hozzá*. Ő a szeretet Istene. És ha körülötünk tombol a gyűlölség és harag, ha tort ül a gyilkosság és pusztulás, Krisztus akkor is a szeretet Istene. Ő szeretetet hirdet és szeretetet vár. „Fiacskám, add nekem szívedet.” És ha Szent Péter azt válaszolta Krisztus kérdező szavára: „Igen Uram, Te mindent tudsz, Te tudod azt is, hogy én szeretlek Téged”, mi is ezt mondjuk. Igen Uram, én szeretlek Téged. Ha az élet útján néha eltévedek, ha bűn tapad a lelkemhez, ha káromkodás szalad ki a számon, ha gorombaság lesz úrrá bennem, akkor is. Minden gyarlóságom ellenére is szeretlek Téged. És engem most is a hozzád húzó szeretet hozott ide.

De — Testvéreim — ennek a szeretetnek jelét kell adnunk. A szeretetet nem szavakban, hanem tettekkel kell kimutatnunk. „Aki az én parancsaimat megtartja, az szeret engem” — mondja az Úr. — Mit ér, ha most itt fohászkodunk, ha most összekulcsolt kézzel imádkozunk, ha most ájtatos arccal nézünk az oltárra, s amikor elmegyünk innen, elfelejtünk mindent. Marad minden úgy, mint azelőtt volt. Kezdődnék minden bűn és gorombaság újra . . .

Nem Testvéreim! Itt megtöltjük magunkat Krisztus szeretetével és erősítő kegyelmével. Ennek azután meg kell látszania az életünkön. Örmeister és parancsnok lássa meg rajtunk, hogy mi Krisztussal találkozunk. A hazairt levélből érezzék ki otthon, hogy mi itt a katonasorban áldozni voltunk!

Milyen más lenne a világ, ha ezt a krisztusszeretetet sugároznánk ki mindenfelé. Pedig ez nem lehetetlen, ez az Isten akarata és megvalósul, ha hittel, bizalommal, szeretettel közeledünk az Oltáriszentséghez és ezt a hitet, bizalmat és szeretetet magunkkal visszük az életbe, otthonunkba és munkahelyeinkre. Így megszentelődik az élet.

•

Bajtársak! Kedves Testvéreim! Jártatok már nyári éjszakákon kint a réten? Sötét volt mindenütt, csak itt-ott villant fel egy-egy apró kis fénysugár. A fények mozogni kezdtek, csoportosultak és egész fénycsomók keletkeztek s megvilágítottak egy-egy földdarabot. Milyen szép volt az a világosság a fekete éjszakában.

Világító szentjánosbogárcák voltak.

Éjtszaka van most is a földön, a gyűlölség éjtszakája. Az istentelenség és szeretetlenség éjtszakája. De ha ebben az éjszakában megjelennek a világító kis pontok, a szeretet szentjánosbogárcái — a Krisztusra talált, szeretetétől égő lelkek — százan és ezren, akkor a sok kis fényes pontból nagy fénycsomó lesz, mely bevilágítja a sötét éjszakát és nappali világosság fénye tölti el a tájat.

Legyetek ti is mától kezdve, ettől a szentáldozástól fogva a szeretet szentjánosbogárcái. A szeretet és jószág fényével mutassátok mindenkinek az utat a szebb, boldogabb, Istennek tetszőbb, éppen ezért áldásosabb és emberibb élet felé. Amen.

Nagyboldogasszony ünnepén

(Tábori misén. 1940 aug. 15.)

Bajtársaim! Kedves Testvérek!

A Milánóból kiinduló fasizmus 10 éves évfordulóját a híres város méltóképen akarta megünnepelni. Olyan tornyot terveztek a Művészpallota mellé, amely magasságával egyrészt a művészet magasztos voltát tolmácsolja, másrészt kifejezője legyen az emberiség nevelésében felmutatott eredményeinek. A terv szerint fölülmúlta volna a Szűzanyának a híres dóm tetején 107 m magasságban reggeltől-estig a nap sugariban tündöklő és a Montblanc-tól a cremonai nagy toronyig elterülő nagy térségében mindenhová ellátszó szobrát, ahol a tekintet megpihen, s ami Lombardia lüktető szíve és az egész kultúra irányítója. Mondom, a tervezett torony fölülmúlta volna a „Madonnát” is. Mussolini 1932 okt. 27-én jutott el abba a városba, ahonnan 10 évvel ezelőtt diadalmas útjára elindult. A főmérnök bemutatta a tervet. A Duce éles szeme végigsiklott a méretek és számok tömegén. Bámulta a művészet és technika fejlődését Olaszországban s azután röviden, ahogyan szokta, megmondotta véleményét: „A Művészpallota tornya nem emelkedhetik a székesegyház Madonnája fölé. Az emberi alkotás ne akarjon az isteni fölé kerekedni.” S azután megadta az utasítást: „Legyen rajta, hogy a torony a valóságban legalább egy méterrel alacsonyabb legyen a tervezettnél.” (Walter: Üdvözlég M.)

Bajtársak! Ugyancsak jó szem kell ahhoz, hogy nagy magasságban egy méternyi különbséget észre vegyen az ember, de ugyancsak komoly gondolkodásmód, mély lelkiség és nagy, meleg szív kell ahhoz, hogy ország-újjászervező gondoktól tele fejjel is gondja

legyen valakinek arra, hogy az emberi siker és földi hatalom elhomályosodni ne engedje az istenit, a Szűzanya dicsőségét.

Ha egy keménykötésű hadvezér, híres ország-szervező így gondol a Szűzanya tiszteletére, akkor — Bajtársaim — illő, hogy mi magyar katonák, Szűz Mária országának dicső leventéi is illő tisztelettel gondoljunk Pátrónánkra ezen az ünnepen.

Ünnepel az egész katolikus keresztény világ. A legnagyobb Mária-ünnepet.

De ezenfelül ünnepel — legalább is lélekben — nemcsak a magyar katolikusság, hanem az egész magyar nemzet, mert ez a nap összeforrt az ezeréves magyar történelemmel úgy, hogy ezt többé attól elválasztani nem lehet.

Mit ünnepel ma hitünk, Nagyboldogasszony ünnepén?

1. Krisztus anyjának megdicsőülését, vagyis azt a tényt, hogy az Isten az ő szent Fia, a megtestesült Íge anyjának, Szűz Máriának testét is az égbe vitte fel. Hogy sok földi jószágáért, erényeiért és szenvedéseiért megjutalmazta a mennyei dicsőséggel, és pedig nemcsak lelkét, hanem testét is. Szűz Mária teste nem porladt el valamelyik jeruzsálemi temetőben, nem lett úrrá rajta az enyészet és rothadás, ami pedig mindannyiunknak sorsa lesz alighogy rádobban koporsónk fedelére az első göröngy, hanem őt az égbe vitte fel, hogy ott, mint az imádságban mondjuk: a mennyország királynéja legyen.

Nem csoda a mai ünnep, csak nagy kivétel az általános emberi törvények alól. Mi meghalunk és elporladunk. De ott van a temetőkön a felírás: „Feltámadunk!” Nem azért, hogy utána tovább küzdjünk ezt a küzdelmes földi életet, hanem azért, hogy a lélek a feltámadt testtel egyesülve az örök boldogságban vagy örök kárhozatban részesüljön földi életének jutalmában vagy büntetésében.

Krisztus is meghalt. De feltámadt és az égbe ment. Ez az égbemenetele a húsvéti öröm. Szűz Má-

ria is meghalt, — mert a halál alól nincs kivétel — de az ő feltámasztásával és mennybevitelével nem várt az Isten a világvégi harsonaszóig, hanem vele kivételt tett és halála után röviddel egyesítette testét a lelkével és felvitte az égbe. Ez az ő húsvétja.

Nincs ebben semmi különös. Nincs ebben lehetetlen. Ellenben nagyon is természetes és nagyon is illő, Istenhez méltó ez a kivételtevés. Mert ugye, valahogyan nagyon is természetes, hogy azt a testet, mely bünt nem ismert, ne rágják férgek a földben; azt az arcot, mely a Megváltó gyermeki csókjától volt ékes, ne érje enyészet; azokat az áldott édesanyai kezeket, melyek a megfeszített Krisztus véres homlokát törülgették, ne takarja el a földnek sáros takarója. Az emberiség elseje, kiről az angyal hirdeti: „Üdvözlégny masztyal teljes“, testével együtt az égben várja a világvégi nagy feltámadást.

Hát ez a mai ünnep. És ez az ünnep minket is tanít. Tanít arra, hogy a mi megdicsőülésünk, örök megjutalmazásunk sem marad el, ha hűek leszünk az Istenhez, és ha lelkünkben él Krisztus anyjának szeretete és tisztelete.

Az a főséges a mi szent hitünkben, hogy a Szűz Mária-tisztelettel egészen különös gyöngéd lelkületet ad belénk. Az Üdvözlégny Máriát imádkozó, Úrangyalát mondó, rózsafüzérező embernek egészen más, sokkal melegebb, sokkal kedvesebb, szebb és színesebb még a vallásossága is. Ha csak a hatalmas Istenre gondolunk, akkor valami nagy félelem fogja el a lelkünket. De a Szűz Mária-tisztelet megtanít minket gyermeki szeretettel közeledni az Istenhez még akkor is, ha bűneink miatt félnünk kellene tőle.

Úgy van az, — Bajtársak — mint mikor a gyermek fél az igazságos édesapától, de ha jószívű, kedves édesanyja fogja a kezét, bátran megy még a haragos atya elébe is.

Ezért van az, hogy az édesanyák annyira rá akarják nevelni gyermeküket a Mária-tiszteletre. Hány édesanya van, aki megfogadtatja fiával: fiam, még ha

le is térnél az istenfélelem útjáról, egyet tégy meg, mint az én utolsó anyai kívánságomat: imádkozzál el mindennap egy Üdvözlégy Máriát. És hányszor tapasztaltuk már mi papok, vallástalanul élő emberek halálos ágynál ennek a csodálatos hatását.

Talán ezt érezte meg csodás anyai ösztönével kedves jó barátomnak az édesanyja, aki nem is katolikus fiát, legelőször az Üdvözlégy Mária imádkozására tanította meg.

2. De — különösen nevezetes ünnep ez nekünk magyaroknak. Szent István király napja mellett ez a legmagyarabb ünnep. Mi magyarok, Máriát Magyarország Védasszonyának nevezzük. Édes hazánkat meg Mária-országának. Hogy miért, azt minden magyar tudja, aki iskolába járt és tanulta a magyar történelmet.

Az első magyar király, aki kereszténnyé tette ezt a pogány népet, aki megszilárdította itt a vándorló magyarságot, aki nemzetéért élt és halt, látta azt, hogy a hatalmas népek milyen ütközőpontjában van ez a kicsi ország; látta azt, hogy mennyire jószívű, de mégis állhatatlan ez az ő drága fajtája; mintha előre látta volna, mennyi vérzivataros évszázadot kell átvészelnie ennek a népnek, hányszor ássák majd meg az ország sírját és éneklik el felette a gyászindulót és mennyi vér és mennyi könny fog itt még folyni; látta, hogy ez az ország csak úgy fog állni, ez a nép csak úgy fog boldogulni minden megpróbáltatás és szenvedés ellenére is, ha lesz egy égi hatalmasság, aki ráteríti védőpalástját. Kire hagyja, kire bizza országát a szent király? S ekkor egy gondolata támadt. Augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén összehívta az ország vezetőit és előttük mélységesen vallásos lelkének egész hitével megtette a magyar történelem örök időkre szóló végrendelezését: „Egek Királyné Asszonya, aki által Üdvözítőt nyert a világ, a Te oltalmazdba ajánlom az országot a néppel együtt, hogy esedezzél értük az Isten előtt.”

Az évszázadok múlásában a magyar nemzet nem felejtkezett meg soha egy pillanatra sem a nagy király

szentséges végrendeletéről. Mindíg arra törekedett, hogy a Boldogságos Szűz Mária iránti tisztelet kinyilvánításában lángoló buzgósággal túltegyen minden más nemzetet.

Szent László Váradon templomot épített Szűz Mária tiszteletére (s mi hisszük, hogy nemsokára magyarul énekeljük a Boldogasszony Anyánkat ebben a templomban). Nagy Lajos királyunk a Szűz Mária-érmet mindig a nyakában viselte. Hunyadi János a kard markolatán hordta a rózsafüzért (s ma kicsúfolják azt a katonát, akinek kezében meglátják). Mátyás király ezt vésette pajzsára: „Szentséges Szűz Mária, könyörögj Mátyás királyért.” Esterházy nádor gyönyörű imát szerkesztett a Szűzanya tiszteletére s azt naponként elmondotta.

Magyar őseink szívét annyira áttüzesítette a Védasszony iránti lángoló szeretet s az ő segítségével való bizakodás, hogy ennek a szeretetnek láthatatlan szálaival szőtték át minden gondolatukat és minden érzéküket. A Boldogasszony harci jelvénye, a szentolvasó ott van minden szerzetes kordáján, jámbor asszonyok nyakában, a hajadonok kezében, a munkásember szerszáman, a kapa nyelén, az eke szarván és a kard markolatán. A harcok tüzeiben a Védasszony áldott neve adott hősieb bátorságot, halálos elszántságot a szabadságért küzdő magyar vitézeknek.

És ha végigtekintünk a véres, könnyes és mégis annyi szépségtől csillogó magyar történelmen, azt látjuk, hogy fényes egére de sokszor borult a megpróbáltatások sötét felhője és diadalmas harcok ellenére hányszor állott már a sír szélén, hányszor siratta a magyar leégett hajlékának füstölgő romjai között sötét reménytelenséggel hazája pusztulását.

Es mikor az elbizakodott ellenség megkondította fejünk felett a lélekharangot és megrészegült boldogságban ülte felettünk a halotti tort, egyszer csak felállt a letiport magyar. Sápadtan, reszkető tagokkal, elgyöngülten, hogy azután megerősödjék és tovább élje küzdelmekben is boldog életét.

Erős a meggyőződésünk, hogy ilyenkor mindig a

Nagyasszony volt mellettünk, aki áldást esedezett bűnbánó és megtért magyarjainak az eget Urától.

Ha visszagondolunk arra a boldog időre, mikor a Nagyasszony oltalma alatt mélységes hittel élt a magyar és boldog nótaszóval szántogatta földjét és gondtalanul ette fehér kenyerét s összehasonlítottuk az utolsó évek sok nyomorúságával, mely egybeesik azzal az idővel, amikor szegyenleni kezdtük a Patrona Hungariaet, akkor azt kell mondanunk, hogy **vétkezik az ezeréves magyar történelem ellen az, aki megfeledkezve ősei hitéről, Szent István végrendeletéről, egy szót mer emelni a Nagyasszony tisztelete ellen, vagy le akarná venni a Nagyasszony címérét az ország homlokzatáról.**

Mert nemzedékek jönnek és mennek, új tanok ébrednek és pusztulnak, új találmányok ejtik bámulatra a világot és régi hírességek tűnnek el az ismeretlenség tengerébe és a feledés homályába, de a magyarok Nagyasszonyának védelme velünk lesz, ha mi is hűek leszünk Hozzá.

Hát nem csodálatos dolog-e az, hogy amikor 900 éves fordulóját ültük az ország felajánlásának, — 1938-ban — akkor virradt ránk a szabadság hajnala? Akkor kaptuk vissza a Felvidéket és azóta haladunk előre biztos lépésekkel a megnagyobbodás útján.

Azért mi most is dolgozunk, tűrünk és várunk, rendületlenül hiszünk is és kérünk Téged, Nagyasszonyunk, hazánk reménye, nyujtsd irgalom-jobbod felénk s botlásinkért, ó meg ne vess. Botlottunk sokat, de látod, mindig bűnbánóan visszatértünk Hozzád. Azért esedezünk most is bízó fohászkodással:

Boldogasszony ezer évig
Édesanyánk voltál,
Eleink ha Hozzád sírtak,
Hozzájuk hajoltál:
Száz ostorral ostorozzon,
Csak ez egyért, Boldogasszony,
A jó Krisztust kérd meg:
Négy vízparton, három hegyn
Mindörökké magyar legyen
A máriás ének. (Sik Sándor.)

Amen.

Konganak a szentistváni harangok

(Tábori misén. 1940 aug. 20.)

Bajtársaim! Magyar Testvérek!

Szent István királynak zászlódíszes ünnepén, a trianoni csapástól még most is vérző magyar földnek bízó népe a csonka hazában, még szabadságért síró milliói a határon túl és idegen kenyeret evő százezrei szerte a nagy világban, ájtatos imával borulnak le a szent király áldott emléke előtt.

Felbúg a lelkek orgonája s a nemzet ajkán felzokog az annyi küzdelemmel, gyásszal, harccal, de az ázsiai puszták rengetegéből hozott erőből duzzadó, magyar élni akarástól teli történelem szülte gyönyörű fohász:

„Ah hol vagy magyarok tündöklő csillaga . . .”

Budavár ormán megkondul a Boldogasszony öreg harangja s méltóságtól zengő hangjával ünnepre szólítja az ország apraját és nagyját. És a búsan kongó harangnak csodálatos muzsikáját felkapja ez a borongós és csendes, de az ősi szentistváni birodalom feltámadásának reményétől és várakozásától terhes augusztusi szél és sebes szárnyon viszi szét . . . a Nagyalföldre, Vereckére, Pozsonyba, Lőcsére . . . azután Aradra . . . Váradra . . . Brassóba . . . mindenüvé, ameddig csak Szent István királynak országalapító jobbja elért!

És feleletként megkondulnak mind a magyar harangok. Hangosan . . . fölrázón . . . szívbemarkolón. Szeged . . . Kecskemét . . . Kalocsa . . . Cegléd . . . Nagykőrös . . . Kiskőrös . . . Félegyháza . . . nagyharangjai és belecseng ebbe a muzsikába otthonhagyott falucskánknak fehér tornyából a csilingelő apró kis harang . . . és felráz mindenkit és elindít az istenháza felé, hogy a Szent ünnepén imádkozzanak Nagymagyar-

országért és ennek feltámasztására hadbakelt magyar testvérekért. Igen. Ma ott van — biztos vagyok benne — a nagyvárosi dómokban vagy kis falusi templomokban mindnyájunknak az édesanyja . . . felesége . . . kicsinyke gyermeke, ma ott vannak az istenházában és imádkoznak ártatlan gyermekszívek kis imádságával, hűséges feleségek buzgó fohászával, aggódó szülőknek rimánkodó könyörgésével: Úristen és Te országunk istápjá, Szent István, vezessétek a magyar feltámadás diadalmas útján hadbakelt gyermekünket, férjünket, édesapánkat.

•

De — Bajtársak! — ma megszólalnak rab Erdélyország magyar harangjai is. Az ősi városok és apró székely falvak magyar harangjai is. Nem kongva . . . bongva . . . muzsikálva, úgy mint szabad magyar földön, hanem csak rab módra, úgyhogy nem hallják meg az idegen fülek, csak a vérző magyar szívek. De megértik a szentistváni harangok titkos kongásából, hogy nem sokáig kell már könnyezve várniok, mert itt vagyunk készen a határmentén s csak a kürtszót várjuk, hogy elindulva, visszatűzzük régi helyére a szentistváni magyar zászlót, nemcsak Vereckén, hanem az erdélyi bércekre is és mindenütt, ahová Szent István kitűzte azt.

Erről zengenek a magyar harangok határon innen és határon túl.

•

Ilyenkor úgy eltöprengek azon, miért van Szent István ünnepének oly varázsos ereje. Miért van az, hogy úgy megmozdul e napon az ország apraja és nagya. Színpompás, gyönyörű körmenetben végigviszik ma Szent István — 900 év történetét átvészelt — épen maradt kezét . . . Főméltóságú Kormányzó Urunkkal az élén kísérik ezt az áldott jobbot püspökök és miniszterek, pesti munkások és falusi emberek; ragyogó pompában megjelent palócország, Kövesd, Kalocsa díszmagyarba öltözött népe és a magyar mult fényét és dicsőségét tükröző meneten átrenget az ének:

„Hol vagy István király, Téged magyar kíván . . .“

Igen, Téged kíván az élni, éspedig békében és boldogságban élni akaró magyar.

Bajtársak! Azért a harangzúgás, azért az ünnep és azért ez a fohással teli magyar ének, mert Szent István neve egy a magyar történelemmel. Egy a magyar hazával és egy a magyar élettel. Az az el nem porladó jobbkéz, melyet ma végighordoznak Budavár utcáin, a mi nemzeti létünk letéteményese. Míg ennek az ég felé és magyar jövő felé mutató csonka kéznek irányjelzését követjük, addig él ez a nemzet és áll ez az ország. Ha megtépázottan is, ha csonkán is, de áll és az ősi szentistváni hit mindig elvezet a boldogabb élethez és feltámadáshoz.

Olyankor szakadt ránk mindig a pusztulás, a csonkulás, mikor az ősi hittől, a Szent István által magyar földbe tűzött keresztől eltávolodtunk . . .

•

Fénnyel, dísszel, de e mellett komoly keresztény lélekkel ünnepli meg az egész ország ezt a napot azért, mert Szent István adott nekünk 1. földi hazát, és 2. égi hazát.

1. Kalandozó, csak a mának élő vándor volt a magyar. Száguldott hegyen-völgyön át, mint a felhők szárnyán suhanó madár. De Szent István látta, hogy így nincs maradása a Duna-Tisza táján. Kemények voltak a törvények, melyekkel földhöz kötötte népét. Elő kellett venni a kardot és korbácsot. Kifolyt sok-sok magyar vér, de nem lehetett másként. Ha Szent István nem ezt teszi, akkor örökre elpusztultunk volna.

Meghúzta kemény magyar kezével a magyar határt ott a Kárpátok mentén s azóta húzhattak határt tatárok, törökök, osztrákok; húzhattak határt Trianonban, egy sem magyar határ az, *mert magyar határ csak egy van és egy lesz* — amíg egyetlen magyar él ezen a földön — s ez az, melyet Szent István királynak el nem porladó keze húzott meg a Kárpátok vonalán.

És földi hazát adott azzal is, hogy kereszténnyé tette a pogány magyarságot! Igen, mert itt csak úgy

volt maradásunk, hogy Szent István megismerte Krisztus keresztségének óriási erejét. Hány nép pusztult már el ezen a földön. Pedig erős volt. Bátor és vitéz. Voltak itt gótok, kelták, gepidák, húnok és avarok, kunok és besenyők, de nem maradhatott meg egyik sem, mert nem talált rá Krisztus keresztségére.

Szent István megtanított minket szeretni ezt a hazát és dolgozni érte. Szeretni minden rögöt, melyet magyar kezek szántogatnak, minden fűszálat, melyet magyar vér táplált, szeretni minden magyart, kiben az ezeréves magyar öntudat él, és szeretni mindenkit, aki idegenajkú létére szívvel és lélekkel beleállt a magyar sorsközösségbe. *Épp az volt a legnagyobb erő és államférfiúi bölcsesség Szent Istvánban, hogy össze tudta fogni ennek a földnek népét, az itt levő idegeneket is és beleállítani a magyar életbe.*

Nem volt nehéz neki, mert hisz van valami vonzó, lebilincselő a magyar népben. Miért van az, hogy minden idegen, aki közénk kerül és megismer minket, az meg is szeret? Ez az ősi magyar erő. Ez csinált a Petrovicsekből Petőfiket, a Lieb Miksákból Munkácsi Mihályokat, a lengyel katonából legendás híró Bem apót, a kárpáti tót legényekből branyiszkói hősöket . . . Igen, mert megfogta őket a magyar földnek, a szent-istváni magyar erőnek vonzó varázsa.

Szent István földi hazát adott, amikor megalapította a magyar királyságot. A római pápától koronát kért és kapott s azóta ez a Szent Korona tartja össze ezt a földet.

•

2. *De Szent István égi hazát is adott.* Az ember nemcsak testből áll, hanem örök és halhatatlan lelke van. És az gondoskodik igazán övéiről, aki nemcsak a testről, a földi életéről, hanem a lélek örök sorsáról is gondoskodik. A lélek üdvözülésének útját pedig Krisztus mutatta meg a világnak. A keresztény hit tehát az az út, amelyen járva örök életünket biztosítjuk. És Szent Istvánnak erre volt a legnagyobb gondja, mert szerette övéit. Márpedig — Bajtársak —

fontos a földi élet és földi boldogságunk, de mitsem ér, ha közben nem gondoskodunk örök boldogságunkról. „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkének pedig kárát vallja.” Szent István magyarjai nem vallották lelküknek kárát, mert ő a lélekre is gondolt akkor, mikor püspökségeket alapított, templomokat épített, hithirdetőket hozott, szóval mindent megtett, hogy vallásossá tegye népét. Sikerült is neki. S ha most lenéz az égből, azt láthatja, hogy népe hű lett földi hazájához, de hű volt hitéhez is. Vértünk mindkét hazánkért. A földi hazáért is, de az égiért is.

Bajtársak! Szent István a kettőt egybefűzte. Földi haza nélkül nem lesz égi hazánk. De égi haza nélkül nem lesz földi hazánk. Vagyis érthetőbben így mondanám ezt: csak akkor lehetünk jó magyarok, ha jó katolikusok vagyunk s csak úgy lehetünk jó katolikusok, ha jó magyarok maradunk. A kettő elválaszthatatlanul összefügg. Így hagyta ránk Szent István király. Aki szét akarná választani a magyarságot a katolicizmustól, az vétkezne az országalapító király végrendelete ellen!

Szépen mondotta egyszer egy civil szónok: Amennyivel eltávolodtunk Krisztus keresztiétől, melyet Szent István tűzött a magyar földbe, annyival haladtunk lefelé a lejtőn nemzeti életünkben. És ahány lépéssel közeledünk vissza a kereszthez, annyival haladunk előre a magyar föltámadás útján.

Ma már feltűnnek a keresztek újra az iskolákban, a középületekben. Ma már sok a buzgó, bátor, hitvalló közöttünk, akik bátran és büszkén vallják és élik a szentistváni katolikus hitet — és hála Istennek, új élet hajnala derengett ránk.

Szent István, köszönjük neked az égi hazát és köszönjük neked a földi hazát.

•

S most újra zeng az ének:

„Hol vagy István király, Téged magyar kíván . . .”
Hívunk megint. De nem úgy, mint a gyászos trianoni

20 év alatt. Nem azért hívunk, hogy lássad pusztulásunkat és gyászunkat, könnyünket és fájdalmunkat, hanem azért hívunk, hogy lássad a szemünk előtt valószínű magyar feltámadást és örülj velünk. Lássad az újabb magyar évezred indulását. Lássad, hogyan hordozzuk végig — hisszük nemsokára, talán napok vagy hetek múlva — híres aranyvonatodon nemcsak szabad Kassa, Munkács, Ungvár, Verecke vonalán országalkotó 900 éves jobbodat, hanem szabad Erdély földjén is. Hívunk most Téged, hogy láss bennünket, akik készen állunk itt ősi dacos erővel és krisztusi hittel, hogy szabaddá tegyük az utat további országlátogatásodra. Hogy végigjárhasd Arad . . . Kolozsvár . . . Fehérvár . . . Vársárhely . . . Szatmár . . . Brassó . . . a Szamos . . . a Maros . . . a Küküllő vidékét. Hogy a Királyhágóról és csíki havasokról hints áldást porladhatatlan jobboldal szabad Erdélyországra is . . . Ezért hívunk most kérve és fohászkodva: „Hol vagy István király . . .”

És addig a rövid ideig, míg szabaddá lesz a határ és országjáró aranyvonatoddal útnak indulhatsz, fent a magas égben, Szent István, a dicső magyar szentekkel együtt könyörödj a Te országodért és hűséges magyar népedért. Amen.

Az egyik szemünk sír, a másik nevet

(A bécsi döntés után. Tábori misén. 1940 szept. 1.)

Bajtársaim! Magyar Testvéreim!

Valami mélységes megindultság, valami megmagyarázhatatlan hullámvész viharzik át a lelkemen most, mikor örömtől sugározva kellene hálát rebegnem az Úrnak!

A lelkesedés vihar szárnyán, a valóravált remény-ségek sóhaj-gyors röptével kellene most küldeni testvéri köszöntésemet Szalonta, Várad, Kolozsvár, Szatmár, Beszterce és a székelvföld 20 év óta szabadság után síró magyarjainak.

Magyar szívünk önfeledt szeretetével kellene most gyorsan messze szállnunk, hogy a viszontlátás tiszta mámorában lecsókoljuk szereteteink arcáról 20 év minden könnyét, lesimogassuk 20 esztendő minden gondbarázdáját, hisz úgy várták, úgy sírták és úgy imádkozták a szabadság harangjának megkondulását.

Zengni-bongni kellene most már a szíveknek és a harangoknak, zúgnia az orgonának és pattognia a muzsikának, és a hálaima elrebegése után, az Istennek elmondott köszönet után felcsattannia a magyar öröm harsogó jókedvének. Hisz magyarul fognak pár nap múlva imádkozni Váradon, Mátyás szobrán büszkén leng már a napokban a magyar zászló kincses Kolozsváron, a gyergyói havasokban megszólal a magyar pásztorsíp és a csíki hegyekben visszhangzik a tárogató . . . mennyi ok a magyar örömmre . . . és mégis . . . mégis olyan, de olyan nehezen akar előtörni a jókedv, olyan nehezen kulcsolódnak hálaimára a kezek, annyi csalódott, annyi elégedetlen, letört arcot látok magam körül . . . úgyhogy a lelkembe belevág valami meg-rázó fájdalom . . . az örömben valami keserítő ürm

vegyül. Hát hogyan? Nem tudunk mi már egészen örülni soha? Hát mindig igaz lesz a régi nóta, hogy „Sírva vigad már a magyar régen”?

Hát persze . . . persze, ez a magyar sors. Ez az a csodálatos, az a búbánatos magyar élet. Az a tipikusan magyar élet, amelyben szinte szüntelenül az egyik szemünk sír, a másik nevet.

1. Az egyik szemünk sír. Igen, Bajtársak! Tele voltunk várakozással! Vártuk a szabadság harangjának megkondulását egész Erdély földjén. És talán ez volt a hiba, hogy többet vártunk, mint amennyit az adott körülmények között várni szabad lett volna. Minden magyar ember lelkében ott élt és ott él az 1000 éves szentistváni ország. A nagy Erdély. S nem úgy lett . . . ahogy vártuk. Csak egy darabot kaptunk vissza és ez fáj, mert Szent István nem ezt a határt húzta meg. S mi a szentistváni határokért élünk és halunk. Erről ma, a bécsi döntés után sem szabad elfelejtkeznünk. Most ugyan nem lehet még írni erről az újságokban. Hangosan beszélni sem lehet még róla . . . de itt az Isten házában, az oltár előtt kipanaszzkodhatjuk és kisírhatjuk magunkat. Itt elmondhatjuk, hogy sír az egyik szemünk. Együtt sír az Aradon keservesen síró, csalódott magyar testvérekkel . . . Együtt szomorkodik a rabságban maradt aradi 13 hőssel. Együtt sír a lelkünk a segesvári síkon nyugtát nem találó Petőfi síró lelkével. Sír az egyik szemünk Brassó magyarjaival, akik úgy várták már a feltámadást és előkészítették a magyar zászlót, hogy kitűzhessék a viszontlátás nagy ünnepén; talán kisütötték már a könnyel áztatott erdélyi búzából az örömkalácsot, mellyel a diadalmas magyar katonákat akarták ők is megkínálni . . . már díszítették az oltárokat a nagy hálaadásra . . . talán már lefejtették a bort az áldomáshoz s most sírnak csalódottan, fájó szívvel, szomorún. És sírunk mi is. Talán édesanyánk rabföldön maradt . . . talán jó apánk sírján tovább is idegen bocskorok taposnak, talán testvérünk maradt tovább is idegen rabságban . . . Nem vált valóra

minden, amit vártunk, amit kértünk, amiért imádkoztunk. Ezért sír az egyik szemünk.

De jól van ez, Bajtársak! Csak sírjon! Csak fájjon! Jó jel ez nagyon, mert azt jelenti, hogy lelkünkben nem mondunk le soha Szent István végrendeletéről!

Tudjuk, hogy másként nem lehetett. Tudjuk, hogy akik az ország sorsát ma Isten gondviselő kezébe fogódzkodva vezetik, vannak olyan jó magyarok, mint mi . . . Szeretik úgy az ezeréves magyar hazát, mint mi. Fáj nekik ez a fájdalom úgy, mint nekünk. De tudják ők azt, hogy eljön az idő, amikor megint zászlódiszt ölt az ország és megint felharsan az örömének és örülni fognak ott is, ahol ma még sírnak!

Éppen azért, magyar Testvéreim, most már csukjuk le ezt a síró szemet. Kössük be, hogy azt ne lássa senki; nézzük a magyar boldogulás útját csak a másik szemmel, az örülő és nevető szemmel.

Örülünk annak a nagy eredménynek, ami most ért bennünket. Mert aki minden örömben készakarva szomorúságot keres, aki minden sikerben sikertelenség után kutat, aki kritizál és öröm helyett csüggedést szít, az ellensége a szebb magyar jövőnek.

2. *Igenis örül a mi másik szemünk és ezentúl csak ez az öröm él bennünk.* Örül a másik szemünk, hiszen visszakertült az édes hazához egy hatalmas darab ősi föld. Visszakertült millió magyar testvér. Örülünk, mert nagyobbak lettünk. Erősebbek lettünk és meg erősödve tudunk majd — ha rövid időn belül újra út az óra — diadalmasan menni újabb megnagyobbodás, másik darab ősi föld felé.

Örül a másik szemünk, mert nem kellett folynia a magyar vérnek. Nem kellett kihűlnie a magyar szíveknek és porba hullnia annyi magyar életnek! Nem gyávaság ez az öröm, hiszen odaadtuk volna az életünket is, ha kellett volna; de Testvérek, olyan kevesen vagyunk, hogy drága nekünk minden csepp magyar vér és óriási érték minden magyar élet. Az építő, új világot teremtő, boldogabb Magyarországot és keresz-

tény Magyarországot építő munkában szükség van mindenkire.

Örül a másik szemünk azért is, mert ennek a darab ősi földnek visszatérésével győzött a magyar igazság, győzött a magyar kitartás és élniakarás. Kétség nem fér hozzá, hogy győztek volna a magyar fegyverek is, ha a körülmények megengedték és a helyzet megkívánta volna. De szebb az igazságnak ilyen győzelme.

Örül a másik szemünk, mert épül a nagy Magyarország s ebben az építő munkában mi is résztvettünk és megtettük, amit várt és kívánt tőlünk a haza.

Téglák vagyunk a nagy magyar épületben. És hogy a homlokzaton díszelgünk-e vagy valamely közfalat tartjuk, nem számít, mert mindkettő fontos. Végigdübörgünk-e örömtapsok között Várad utcáin és hull-e ránk rózsaeső Kolozsvárott, meglátjuk-e Nagybányát vagy Szatmárt, vagy pedig itt kell állnunk és várnunk tovább a határ szélén és a dicsőségben mi nem részesülhetünk . . . nem tudom, de nem is fontos, hogy mi menjünk; az a fontos, hogy magyar katonák legyenek Marosvásárhelyen, Máramarosban és Csíkszeredán. Az a fontos, hogy felharsan a Himnusz az ősi magyar földön és a szeptemberi szél magyar zászlót lenget a Keleti-Kárpátokon.

Ha nekünk az lesz a sorsunk, hogy itt álljunk tovább vagy hazamenjünk a bevonulás dicsősége nélkül, nem baj, akkor is megtettük a mi kötelességünket, emelt fővel és büszkén mehetünk majd haza.

És ezért nemcsak örömkönny ragyog a szemünkben, hanem mélységes hálaima fakad az ajkunkon: Köszönjük, jóságos Istenünk. Ma nem tudunk mást mondani, csak azt, hogy köszönjük neked, hogy megérni engedted ezt az időt. Köszönjük, hogy nem kell eredmény nélkül, szégyenkezve hazamennünk; köszönjük, hogy millió könnyes magyar arcot letöröltél. Köszönjük, hogy ennyire is meghallgattál és megsegítettél minket.

Add, jó Istenünk, hogy necsak köszönő szavunk, de egész további életünk nagy hálaadás legyen. Egész életünk és minden percünk az evangéliumos krisztusi életnek a megvalósítása legyen.

3. És itt jutottam el beszédem harmadik gondolatához. Bajtársak! Ha majd elvégezzük a feladatot, ami az ősi föld átvételével ránk vár, — akár vonulás, akár csak várakozás — visszamegyünk otthonunkba. A muskátlis ablakú, fehérfalú falusi házikókba vagy városi bérházakba; visszamegyünk örömtől tapsoló kisgyermekünkhez, boldogarcú feleséghez és menyasszonyhoz, fehérhajú édesapánkhoz és édesanyánkhoz és úgy folytatjuk a régi otthonhagyott életet . . .

Nem, Bajtársak! Nem lehet. Nekünk a régi életet folytatni nem lehet. Új élet, krisztusibb, keresztényibb, éppen azért magyarabb élet kell most már erre a meg-nagyobbodott földre. Elég volt abból az idegen szellemtől megmértelyezett kereszténytelen életből . . .

elég volt abból a gyermektől irtózó családi életből . . .

elég volt abból az egykéző életből . . .

elég volt abból a trágár, sikamlós, erkölcstelen, utcalányos, vérrontó életből . . .

elég volt abból a templomkerülő, Istennel, lélekkel semmit sem törődő életből . . .

elég volt abból az önző, kapzsi életből, melyben nem törődtünk mással; azzal a szegény, dolgozó, rongyos, pedig talpig becsületes magyar testvérrel, hagytuk szenvedni, nyomorogni; hagytuk, hogy magyar testvéreink vérén és pénzén hízzanak és gazdagodjanak egy hazátlan, idegen fajnak elősdierei . . . hagytuk kismizni . . . pusztulni . . . lerongyolódni . . .

elég volt abból a liberális, tedd-ide, tedd-oda, gerinctelen életből . . .

elég volt . . .

Éppen azért kezdjünk mi is új életet. Nem akkor, amikor hazamegyünk, hanem most mindjárt. Új életet, melyben az evangélium kettős szeretetparancsa irányít. Oly gyönyörűen megmondotta az Úr Jézus: szeresd

Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből, és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.

Szeretni az Istent. Egészen. Úgy, hogy ez az istenszeretet sugározza be egész életünket. Lássék meg rajtunk ez a szeretet úgy is, hogy megtartjuk az Isten parancsait. Következtesen. Keményen. Éljük, de mutassuk is meg a keresztény krisztusi életet.

Szeresd felebarátodat úgy, mint magadat. Milyen szép volna az élet ezen a magyar földön, ha ezt megtartanánk. De csak az tudja felebarátját őszintén szeretni, aki komoly, vallásos életet él. Mert bizony rettető önzés van bennünk és kevés az az önzetlenség, amit Krisztus hirdet: „Amit akartok, hogy cselekedjenek nektek az emberek, ti is cselekedjétek nekik.” — Vagyis röviden: amit magadnak akarsz, azt tedd másnak is. De ezt megvalósítani csak az tudja, aki a valásból merít hozzá erőt.

Ezt a nagy elhatározást — hogy mi így fogunk élni a szeretet kettős nagy parancsa szerint — most zárjuk örökre a szívünkbe. S most mindjárt imádkozva kérjünk ehhez erőt és kezdjük meg azonnal. Mélységes hittel eltelve térdepeljünk le a pap kezei között megjelenő Krisztus előtt s azután nagy magyar szeretettel szorítsuk meg egymás kezét és ettől kezdve legyünk mindig őszinte szeretettel egymáshoz.

S ha Isten hazasegít, otthon is ebben az evangéliumi szellemben éljünk, s majd meglátjátok, a béke, boldogság, szeretet és öröm nemcsak ritka vendége, de állandó társa lesz a ti életeteknek. Amen.

Újra indulunk!

(Eskütétel a bácskai bevonulás előtt.)

Sűrű, sötét felhők gomolyognak a magyar égen.

Tegnap még napsütötte meleg volt a táj, ma esőtől ázott, hideg a vidék. Mult héten még reménykedve dolgoztunk otthonunkban, a vízáztatta földeken, műhelyekben, irodákban, kinek hol a helye: ma itt vagyunk megint. Ismét otthagytuk a meleg otthont, a beázott, düledező házakat, a vetetlen és talán még vízborította földeket; ismét otthagytuk az aggódó édesanyját, síró gyermekeket és könnyes szemű asszonyt, hogy dicső őseink, a honszerző magyarok, törökkel-tatárral s minden ellenséggel szemben önfeláldozón hazát s otthont védő elődeink példája nyomán sorompóba álljunk, amikor körülhordozzák hazánk földjén a veszélyt hirdető véres kardot.

Fegyvert forgató, harcias nép volt mindig a magyar. De ezer háborút átvészelt történelmünkkel is bátran állunk a világ ítélőszéke és az Úr Isten tekintete elé, mert a mi lelkiismeretünk nyugodt, mert mi nem akartunk soha ölni és gyilkolni, mi nem akartunk hódítani és elvenni, ami a másé, mi mindig csak védtük azt, ami a miénk volt, amit éhes és kapzsi népek annyiszor el akartak rabolni tőlünk. Csak védtük azt a hazát, melyet — hisszük és valljuk — az Úr Istentől kaptunk!

.

Ma felhős és borús az ég. De nem ezekre a tova szálló áprilisi felhőkre gondolok, hanem azokra a rettentő megpróbáltatásokra, melyek annyira aggasztják ma minden derék magyar ember szívét.

Fülünkbe cseng még a vészharang kongása, mely menekülésre szólította a Duna vidékének derék ma-

gyarjait; szinte halljuk még az összedőlt házak robaját s hajlék nélkül maradottak sírását. Még aggasztja a lelkünket százezrek kárvallott sóhaja s ma megint elszorul a szívünk. Szirénák bűgása és bombák robbanása nyugtalanítja a magyar asszonyok és ártatlan gyermekek millióit.

Ki sem hevertük az egyik bajt s már itt a másik csapás. Be sem gyógyult az egyik seb, már jelentkezik a másik. Szegedet bombázta tegnap az ellenség és megrongált több házat. Szentgotthárdnál a szerb bombától meghalt egy ártatlan gyermek és megsebesült egy asszony.

A bánáti, bácskai magyaroknak újra rettenetes a sorsuk és keservesen szorul a kezükön a rablánc.

Mult héten még örök barátságról volt szó s tegnap szerb bombák magyar életet oltottak ki!

Bajtársak! Minden kiömlött csepp magyar vér és kioltott magyar élet, minden magyar könny és messzeszálló sóhaj az égbe kiált! Nem bosszúért, — mert mi keresztények vagyunk és magyarok — hanem elégtételért. Erőért az erő Urához. Igazságért az igazság egyetlen Istenéhez. Bizalomért az elnyomottak és szenvedők Atyjához. Kitartásért a gyengék Gyámolítójához. Hitért, törhetetlen hitért a kétkedőknek Erősítőjéhez. Urunk és Istenünk! Ne engedd elveszni, amit nekünk adtál, ne engedd pusztulni drága magyar fajtánk, édes magyar földünk. Add vissza, amit egyszer nekünk adtál, de mi haszontalanul eltékoztunk. Úgy érezzük, Uram, hogy ezekben a napokban megint nagy jót akarsz velünk tenni: Segíts, hogy készen legyünk s adj erőt, hogy méltók legyünk rá.

Igen, — Bajtársak! — készen kell lennünk! Mert minden talpalatnyi föld, melyen nem hangzik még a magyar imádság és nem tör magasba a boldog magyar nóta: nekünk figyelmeztetés, hogy készen legyünk! Ha őseink életük árán megszerezték ezt az Isten-áldotta földet, nekünk elveszni engedni nem szabad!

Ne felejtjük el, Bajtársaim, hogy ennek az országnak határai vannak. De ezeket a határokat nem Trianon-

ban húzták meg, nem is Münchenben jelölték ki és nem Bécsben rajzolták meg örökre és megváltoztathatatlanul, hanem a magyar határt Szent Istvánnak el nem porladó keze húzta meg; de nem! a magyar határt maga az Úristen teremtetten meg akkor, amikor a Kárpátok gyönyörű koszorúját és a Duna vonalát beleszántotta Európa testébe. S ezt a földet szent örökségként nekünk adta, mikor honfoglaló őseinket ide vezérelte!

Ez az ősi föld hívott most megint össze minket. Ezért a földrét, melyen áldjon vagy verjen sors keze, élnünk s halnunk kell, gyűltünk egybe alig félesztendei dolgoz otthonlét után! S hogy mindent megteszünk, amit tőlünk hazánk e sorsdöntő napokban kér és vár, erre tettünk most, ezekben az ünnepélyes percekben őszintén, igazán, becsületes magyar szívünk egész melegével szent és megmásíthatatlan esküt!

Bajtársak! Testvérek! Nem magyarázom most azt, mily *komoly dolog az eskü*. Hogy az esküvel magát a fölséges Istent hívjuk bizonyossággul arra, hogy megtartjuk azt, amit megígértünk.

Nagy dolog az eskü, mert áldás és átok van benne. Áldás annak, aki megtartja, átok annak, aki semmibe veszi, hiszen azt mondjuk az esküben: Isten engem úgy segít. Úgy, amint megtartom vagy meg nem tartom azt!

De hogy eskünket mindig megtarthassuk, ahhoz:

1. *Fegyelem kell*. Nagy tetteket nem lehet fegyelmetlen emberekkel, — bocsássatok meg a katonás szóért — csordanéppel véghezvinni. Közös ügyet nem lehet egyéni elgondolásokkal, okoskodással és spekuláciával szolgálni. Az egész csapatért Isten és haza előtt egy valaki felelős: a Parancsnok Úr. Ezt ő tudja és érzi, mert tudnia és éreznie kell! De ezen felelősségre csak akkor tud megfelelni, ha mindenki becsülettel, készséggel, okoskodás és huza-vona nélkül aláveti magát az ő rendelkezéseinek és parancsainak.

2. *Kötelességtudás kell*. Nem játékból jöttünk össze. Nem kirándulás és nem szórakozás az, amiért itt va-

gyunk. Véresen és halálosan nagy és komoly feladat toborzott most egybe minket.

Egész embert kívánó munkát hagytunk otthon. Én otthagytam a plébániámat, a másik az irodáját, a harmadik műhelyét vagy keményen dolgozó kézre váró földjét éppen most, amikor az egész évi kenyeret kellett volna biztosítani . . .

Hát — Bajtársak — ha ennyi értéket hagytunk el a hazáért, akkor kell, hogy őszintén és komolyan álljunk helyt a vártán!

3. *Szív kell.* A mi szolgálatunk — az egészségügyi szolgálat — részvevő, meleg, a szenvedő és segítségre váró testvérrel együtt érző szívet követel. Fásult, unott szívvel, kedvtelen és üres lélekkel, kibújókat kereső gondolatokkal nem lehet sebeket gyógyítani, nem lehet szenvedő testvéreknek segítségére lenni, könnyet törölni és enyhülést hinteni. Márpedig, Testvérek, a szolgálatkész, jó lélekkel és mosolyogva, egyszóval szívvel nyújtott ápolás megnyugvást, erőt s biztatást jelent a beteg testvéreknek! Ezért kell a mi szolgálatunkhoz szív.

•

Bajtársak! A boldog és szép magyar életet csak közös és vállvetett munkával lehet biztosítani. Akik a közös munkából kihúzzák magukat, itt is csak azt lesik, hogyan lehetne könnyebben s minél kevesebb munkával megúszni a katonáskodást: azok nem építői, hanem kerékkötői a szebb magyar életnek s így saját boldogságuknak is.

Mikor a munka ideje van, akkor dolgozunk, kinek mi a beosztása és kötelessége. Mikor a pihenés ideje van, akkor pihenünk és szórakozunk, de mindig tisztességgel és becsülettel. Soha egy percre ne felejtjük el, hogy a katonaruha nem azt jelenti: most mindent szabad, hanem ellenkezőleg: ez kötelez a tisztességes viselkedésre, jó erkölcsre, hűségre. Asszonyt, menyasszonyt vagy tisztalelkű férjéről álmódzó leányt hagytatok otthon. Ez, Bajtársak, tudjátok, mire kötelez! Meg ne fedkezettetek erről!

Ha ezeket a gondolatokat megszívlevél indulunk a ránk váró feladatok elvégzésére, az Isten áldása sem fog elmaradni.

•

Van valami kifejező és biztató jel abban, hogy most, a komor nagyhéten jöttünk össze, mikor keresztény lelkünk Krisztus szenvedésén oly elfogódottan elmélkedik!

Elénk rajzolódik a kálváriás Krisztus . . . a nagypéntek . . . azután a húsvéti feltámadás. Azután a magyar kálváriajárás . . . a húsz éve tartó magyar nagypéntek . . . de jön erre is — Testvéreim — a magyar feltámadás húsvéti ünnepe! Északon, északkeleten, kelet egy részén már kivirradt vagy dereng a húsvéti hajnal, most következik a déli testvéreknek húsvéti feltámadása. A húsvéti harangok már magyarul kongnak majd és magyar katonát köszöntenek Szabadkán, Zomborban, Újvidéken, Zentán, Óbecsén s mindenütt, hol déli testvéreink oly epedve várják 22 éve ezt a húsvétot.

Ugye, Uram, megadod nekünk ezt a húsvéti örömet!

S hogy mi erre méltók legyünk, fegyelemmel, kötelességtudással és testvéri meleg szívvel teljesítünk mindent, amit most vár tőlünk a haza: *Isten minket úgy segítjen!*

Hála neked, jószágos Istenünk!

(Tábori mise Óbecsén, a felszabadulás első vasárnapján.)

Bajtársak! Ünneplő magyar Testvéreim!

Valami csodálatos, eddig soha nem érzett s szavakba nem önthető érzés hullámszik át a lelkemen, mikor itt állok a 22 éves rabságból felszabadult Óbecse főterén és szemetekbe nézek, az őszi leszerelés óta először látott magyar Bajtársaim!

Mikor elsiklanak előttem az ismerős katonaarcok, az az első gondolatom, hogy még mindig ott állunk a vésztői főterén, a szalontai határban s még mindig a kürtszót várjuk, hogy induljunk Várad s Kolozsvár felé . . . azt hiszem, csak álmodom a 22 éves álmot a szabad Bácskáról; csak álmodom a régi magyar álmot a bácskai—bánáti rónákon magyarul hullámszó búzatáblákról s magyar nótát daloló szabad magyarokról . . . Azt hiszem, hogy csak álmodom a katonáknak dübörgő lépteit Szabadka főterén, Zomborban, Zentán s mindenütt a Délvidéken . . . Csak álmodom a könnyek közt éljenző boldog, szabad testvérekről . . . Azt hiszem, csak álmodom s úgy félek, hogy felébredek . . .

De zászlók lengenek a házakból, fakultan . . . öregén. Szinte érzem rajtuk, hogy régen simogatta őket a napsugár. Valami kimondhatatlan örömet eláruló, könnyben úszó, ismeretlen szempárok ezrei szegeződnek rám csodavárón, simogatón . . . S ahogy belenézek ezekbe a gyémántként ragyogó, soha még nem látott szemekbe, érzem, hogy nem álmot látok én, hanem édes valóság minden . . . minden, ami eddig csak álom volt . . .

Nem álom a magyar szabadság Bácska ősi földjén, nem álom az igazság diadala az igazságtalanság felett, nem álom a boldog magyar feltámadás, hanem

olyan igaz valóság, mint a szomorú nagypéntekre következő allelujás húsvét!

•

És mikor ily csordultig tele szívvel állok most előttetek, dicső magyar Katonák s előttetek, sokat szenvedett óbcesei magyar Testvérek: az egymásra talált örvendező emberek szeretetével köszöntlek titeket. Titeket is Bajtársaim, kik annyi fáradságon s életveszélyen át elhoztátok a magyar szabadságot, magyar fel-támadást. De titeket elsősorban, bácskai Testvérek, kik annyi esztendőn át sírva, szenvedve és imádkozva vártátok ezt a napot! Krisztusi magyar szívünk szeretetével köszöntünk titeket, kik annyi esztendőn keresztül álltatok nyári estéken a csillagos magyar éjszakákban és epekedve néztetek az égre — mert nappal nem nézhettetek a határ felé — s lestétek, hogy ha már Szeged, Szabadka, Zenta, Szenttamás felől nem jönnek a szabadulást hozó magyar katonák, hát akkor a csillagoknak égi útján, a ragyogó tejúton jönnek-e már Csaba vezér fergeteges katonái, mert tudtátok és éreztétek, amit mi tudtunk és éreztünk, hogy egyszer valahonnan, valahogyan, valamikor jönniök kell a szabadulásthozó vitézeknek, mert a szívetek — Testvéreim — együtt dobogta velünk a költő szavait:

Ez itt magyar föld és az is marad
Tiporhatják most idegen hadak.
Csaba mondája új erőre kél
Ha ember nem, akkor segít a szél
Segít tűz, a víz, a csillagok
De mi nem leszünk mások, csak magyarok!

•

Ó, hányszor mondtuk ezt el imádkozva, kérve, könyörögve, rimánkodva a jó Istennek. Hányszor akarunk meghalni inkább, mint hazánkról s Rólatok lemondani. Vallottuk a költővel:

. . . nem akarok élni
csak magyar földön és csak magyarul.
S ha bűn, hogy lelket nem tudok cserélni
Jobb is, ha szárnyam már most a porba hull.
De ezt a lelket itt hagyom örökbe

S ez ott vijjog majd Kárpát havasán
És belesfrom minden ősi rögbe
El innen rablók, ez az én Hazám!

Ó, hányszor imádkoztunk a magyar feltámadásért,
értetek, végre viszontlátott drága Testvéreim.

S most Urunk, mikor látjuk végtelen irgalmadat,
jóságodat rajtunk teljesülni, ugye megbocsátasz nekünk
bűnbánó fiaidnak. Ugye nem veszed bűnül, — hiszen
Te teremtetted belénk ezt a csodálatosan érző magyar
szívet — hogy mi, bár hű gyermekeid voltunk, nem
tudtuk még a Miatyánkot sem úgy imádkozni, mint
arra Te tanítottál minket. Tudtuk mi, hogy mindenkit
szeretni kell s minden ellenünk vétőnek meg kell
bocsátanunk, de valami a bensőnkben mindig feltételt
szabott. Valahogy úgy volt az, hogy imádkozni is a
költővel tudtunk:

Ha Kassán magyarul zeng a nagyharang
Ha Cenktetőn, ha Segesvári síkon
Megmozdul a kar és megpendül a lant,
Ha Bácska, Bánát gyönyörű rónaságán
A gúnyhatárfák szégyenülve dőlnek,
Akkor szívünkre vonjuk a világot
„És megbocsátunk az ellenünk vétőknek.“

•

Bácska, Bánát gyönyörű rónaságán összedültek a
gúnyhatárfák s itt vannak a magyar katonák az óbe-
csei öreg templom előtt. Elhozták a magyar imádsá-
got . . . elhozták a magyar szabadságot . . . elhozták
krisztusi szeretetük egész melegét.

Uram! Édes jó Istenem! Ugye, nem veszed zokon
tőlem, fiatal magyar papodtól, hogy ma nem tudok
beszélni evangéliumi tanításod magasztos szépségéről,
mert ma más érzésekkel van tele a lelkem . . .

Ugye, nem veszed zokon, hogy a Te parancsaid
életet kormányzó erejéről sem tudok szólni . . . nem
tudom ma hirdetni a mennyország örök szépségét,
sem a pokolnak félelmetes voltát . . . Nem tudok ma
beszélni szentségeidnek kegyelmet sugárzó gazdagságá-
ról sem . . . De Te adtad nekem azt az örömet, ami

most fogva tart. Te töltötted tele a lelkemet azokkal az érzésekkel, melyek nem engednek másról beszélni. Legyen hát minden szavam *szent imádság*. Legyen ma minden érzés, mely most itt ezrek szívéen — katonák és civilek lelkén — áthullámszik: *szent hálaadás*. Legyen minden örömkönny drága gyémánt, melyet köszönetünk jeléül leteszünk isteni trónusod *szent zsámo-lyához*.

Az első szavunk, — Uram — amit ma imádkozva mondunk Neked: *bocsáss meg nekünk*. Bocsásd meg, hogy 22 esztendő alatt határon innen és határon túl akár egy percre is kishitűek voltunk és nem bízunk Benned. Bocsásd meg, ha csak egy percig is kételkedtünk s nem hittük mindent elsőprő *szent hittel*, hogy a mi igazságunk nem a fegyver félelmes erejével, hanem a Te igazságot osztó hatalmadnál fogva: előbb vagy utóbb, de győzni fog.

És bocsásd meg, ha kishitűségünkben sokszor Rólad is elfeledkeztünk.

De most már hiszünk Neked, mert Rólad beszélnek — igazságos Isten — ezek a susogva lengő zászlók; ezek a könnyek közt mosolygó arcok; Rólad beszélnek az örömhimnusz kongó harangok, a rombadőlt trianoni határ. Rólad beszél az a szabadkai kisiú, aki végre megláthatja az édesanyját hét esztendő után. Eddig nem mehetett haza, mert nagy bűne volt: Szededen járt magyar iskolába! Rólad beszélnek, Uram, a gyermekek, kik végre elvihetik kegyeletük virágát szüleik sírjára, mert a temetésre sem jöhettek el. Rólad beszélnek a testvérek, akik boldogan ölelhetik át újra egymást . . . Rólad beszél szabad Bácska s a nagy-nagy magyar öröm és hirdeti, hogy él az igazságos Isten s jaj annak, aki feltámad ellene . . .

Nincs annak emberi szíve és nincs józanul gondolkodó esze, aki nem néz most hálatelt szívvel az égbe s nem mondja bűnbánó lélekkel: Uram, hiszek, hiszek Benned s bocsásd meg, hogy eddig oly keveset törődtem Veled!

A bocsánatkérés után meg köszönetet mondunk.

Köszönjük Urunk, hogy meghallgattad az otthoniak és a rab magyarok 22 éves forró imádságát. Köszönjük, hogy megelégtelted déli testvéreink szenvedéseit. Hogy megjutalmaztad a mi szenvedéseinket. Ó, mert szenvedtünk mi is sokat, nemcsak ti, kik rabságban éltetek. Nemcsak a csonkaságnak sajgó fájdalmát, nemcsak a kicsiségnek s szegénységnek keresztjét, hanem végigszenvedtük mi a ti szenvedéstekeket is. Eljutott hozzánk minden sóhaj, mely Bácska—Bánát felől szállt az ősi haza felé . . . A szívünkre hullott minden könny, melyet magyarok sírtak itt a Délvidéken . . . Elszomorított minden fájó hír, mit rólatok hallottunk . . . Veletek szenvedtünk — Testvérek — hát most veletek is örvendezünk s veletek együtt köszönjük meg a jó Istennek, hogy mindennek már vége!

Szabad élet kezdődik itt is. Nem kell félve énekelni a Himnuszt, nem zárt ajtók mögött lehet csak megvallani most már magyarságunkat. De nem kell itt félnie senkinek, aki becsületes és jószándékú, — még ha nem is magyar ajkú — mert mi nem bosszút állni és nem kegyetlenkedni jöttünk ide, hanem boldogságot, békét és nyugalmat hozni mindenkinek, aki hűséges lesz ehhez a földhöz és őszinte barátja a magyaroknak!

Köszönjük Uram, hogy lesz alkalmunk megmutatni, hogy mi mindenkit tudunk szeretni, aki szereti ezt a hazát, szereti az Istent és szeret minden magyart!

•

De — Testvéreim — a nagy örömből fakadó hálálkodás közepett félőn és aggasztón vág a lelkembe a Szentírásnak egy figyelmeztetése. Azt mondja egyszer az Úr Jézus hallgatóinak: „nem az, aki mondja nekem, Uram, Uram, megyen be a mennyek országába, hanem aki Atyám akaratát teljesíti.”

Nem elég Testvéreim, könnyes szemmel hálálkodni és örvendezni, hanem az Úristen iránti hálánkat életünkkel kell megmutatnunk.

Felszabadult hazában új életet kezdünk!

Félre azzal az Istennel[™] nem törődő étellel. Félre azzal a földrenéző, komolytalan étellel, azzal az elválásos, gyermektől irtózó, léha étellel. Félre azzal a kereszténységet csak jelszónak, érvényesülési lehetőségnek használó, de át nem élő étellel. Nem, ilyen étellel nem lehet Istennek tetszeni s boldogabb magyar jövőt teremteni.

Lássék meg az életünkön az, hogy mi az Isten gyermekei vagyunk. Hogy mi a földi hazát is azért szeretjük, mert ez Istennek akarata. De ugyanakkor ki akarjuk érdemelni az örök hazát is. Mint akik megértették az Úr Jézus szavait: „Mit használ az embernek, ha az egész világot is megnyeri, de lelkének kárát vallja.” Mit használ, — igen — ha most sugárzó arccal örvendezünk hazánk megnagyobbodásának, de holnap meg kell jelennünk az Isten előtt s ott elveszítjük az égi hazát, az örök hazát!

Legyen életünk az igazi keresztény ember élete. Út az Isten felé. Út a földtől az égig. Út, melynek útjelzői: az Isten tízparancsa; iránymutatói: az Egyház ötparancsa; erősítőnk pedig nemcsak a mindennapi kenyér, hanem a mindennapi imádság és a szentségek-ből áradó isteni kegyelem. Ez az igazi élet. Ebből az Istenbe kapaszkodó életből nő majd ki az annyira várt, annyiszor kért, annyit emlegetett magyar boldogság.

•

Ezen a gyönyörű és felejthetetlen napon — Bajtársaim és drága bácskai Testvéreim — megtaláltuk nemcsak egymást, hanem ebben a ránk virradt húsvéti örömben megtaláltuk ugye, a jó Istent is. Hiszünk Benne most már nagyon és Vele élünk!

Urunk! Ki 22 évi rabság és várakozás után megadtad ennek a földnek és népnek a felszabadulás örömet, maradj velünk, légy erőnk és oltalmazónk, hogy soha, soha ne szakadjon többé gyász és szomorúság erre a Te jószágodon most örvendező népre. Amen.

Imádkozó katonák!

Bajtársak! Testvérek!

1907-ben Borghese herceg autóval Pekingből Párizsba ment. A 160,000 km-nyi úton rengeteg nehézséggel kellett megküzdenie. A két hónapos utazás különösen a keletázsiai Góbi-sivatagon volt kellemetlen. Kopár, borongós, szomorú vidék. Sehol sem ember, sem állat — csak halotti csend . . . pergő homok és perzselő meleg . . .

Egyik nap feltűnt mégis messziről egy fekete pont. Folyton nő, végül kiválnak a Pankiaug táviróállomás körvonalai. Ha tisztviselője élő embert akar látni, nyolc napig gyalogolhat. A herceg egyik kísérője táviratozni akar Londonba. A tiszt zavarba jön, keresgél a táblázatokon és a szabályok közt, megolvassa a szavak számát és az úrlap felső részére írja: 1. szám. Az utas megkérdezi, vajjon ez ma az első távirat? „Nem kérem, — feleli a kínai tisztviselő — ez a táviróállomás első távirata.” „Ebben az évben?” „Nem kérem, hanem amióta itt hivatal van! Már hat esztendeje!” „Hat év alatt nem volt táviratfeladás?” „Nem. Egyetlenegy sem. Sok karaván járt erre, de senki sem használta fel az alkalmat, hogy innen összeköttetésbe kerüljön a világgal.”

Valahogy így vagyunk mi is a jó Istennel. Rohanunk az életben. Járjuk az életnek fárasztó sivatagát. Rójuk az esztendőket egymásután. Küzdünk és fáradunk. Sírunk és örülünk. Fel-felnézünk az égre és közben nem jut eszünkbe, hogy az életnek ezen a nehéz útján érintkezést keressünk az élet Urával: Istennel!

Nem gondolunk rá, hogy egy üzenetet küldjünk oda, ahová mindannyian tartunk: az égbe!

Nemigen gondolunk arra, hogy erőért forduljunk ahhoz, aki minden erőnek forrása: az Úristenhez! Sokat dolgozunk . . . de keveset imádkozunk . . . Sokat tervezgetünk . . . de mellé nem imádkozunk . . .

Sokat fáradunk . . . de nem merítünk hozzá az imádságból erőt . . .

Sokat sóhajtozunk . . . de keveset fohászkodunk . . .

Sokat panaszkodunk . . . de keveset könyörgünk . . .

Sokat szaladgálunk . . . de keveset térdepelünk a templom magányában és ezek ellenére egyre azon csodálkozunk, hogy az életünk olyan sivár és üres, lelkünk olyan aszott és reménytelen, terveink és vágyaink olyan nehezen hozzák meg az annyira várt örömet, sikert és boldogságot.

Valahogy úgy vagyunk, mint az öreg rab a börtönben. A börtönlelkész felkeresett a börtönben egy hatvanéves gyilkost. Nem volt ez szegény életeműlt ember. Hát akkor hogyan lett gyilkos? Ó, nagyon egyszerűen. Több bort ivott a kellenél, azután szóváltás következett, néhány sértő szó, gúnyos heccelődés és már villant is a kés és vérben fetrengett az áldozat. A lelkész megkérdezi, hogyan érzi most magát? „Hogyan? Hát láthatja — feleli a rab. — 14 éves voltam, mikor az apám inasnak adott. Azóta dolgoznom kellett. Családom lett. Elmúlt a mulatós ifjúság. Csak küzdelem volt az életem. Örömöm legfeljebb egy pipára való rossz dohány volt.” Fogait csikorgatta, kebléből mély sóhaj fakadt fel, majd rekedt hangon folytatta: „Főtisztelendő úr, én mindig *tisztességes ember voltam* s gyermekeimet sem neveltem rosszul. Senkiét nem bántottam. Soha bezárva nem voltam . . . és most . . . most kellett ennek a szegénynek velem megtörténnie. Kétévi börtön ilyen megfontolatlan tetteért! . . . Főtisztelendő úr, mindig dolgoztam s gyötörtem magam; hát mondja csak, mivel szolgáltam rá, hogy Isten ennyire elhagyott, hogy ennyire sülyedhettem!” A pap elgondolkozott. Ó, sokan szoktak így

panaszkodni. Majd így szólt: „Munkában eltöltött hosszú élet van maga mögött, ezért őszintén sajnálom, hogy ebbe a házba került. De most feleljen igazán és becsületesen kérdésemre. Maga mindig szorgalmasan és becsülettel dolgozott, de vajjon . . . vajjon a munka mellé ugyanoly szorgalommal *imádkozott-e?*”

A rab nagyot nézett a váratlan kérdésre. „Hogy imádkoztam-e? . . . Hát igen, valamikor gyerekkoromban imádkoztam. De azután jött a munka, gond és törődés s lassan elhagytam az imádságot. Most már nem tudok imádkozni.”

„Testvér, — felelte erre a pap — sokat törődött és dolgozott, de régesrégén nem imádkozott. Vajjon kérdezi-e még tőlem, hogy miért hagyta el a jó Isten. Mert maga még régebben elhagyta Öt.”

.

Testvérek! A dolgozó ember csak félemler. Az életben sokat tapasztalt bölcssek állították fel a gyönyörű aranymondást: *imádkozzál és dolgozzál.*

Dolgozni kell, de nem maradhat el mellőle az imádság. Kell imádkozni, csak tudjunk jól imádkozni! Kell, csak értsük meg az imádkozás nagy titkát.

Értsük meg, hogy az imádkozás nem az öreg-asszonyok szórakozása. Táncolni már nem bírnak, sétálni nem tudnak, nem udvarol már nekik senki, hát beülnek a templom csendjébe vagy a kuckó homályába és elmormolják az imádságot. Nem így gondolkoznak-e sokan az imádságról?

Értsük meg, hogy az imádság nem a gyermekek kedvtelése, nem jámbor emberek sóhajtozása, nem a bajbajutottaknak utolsó mentsvára, melybe ha már minden kötél szakad, hát belekapaszkodik a megszorult ember: Uram Isten, most segíts, ha vagy. Hanem az *imádság az öntudatos, komoly és értelmes embernek hódolata teremő Ura, Istene előtt.*

Az imádság üzenetváltás az ég és föld között . . .

Az imádság a keresztény embernek anyanyelve . . .

Az imádság a komoly és küzdő embernek legnagyobb erőforrása . . .

Mikor Apponyi Albert gróf a népszövetségben tárgyalásokat folytatott, előbb a szentmisén imádkozott. Teleki Pál hivatalos külföldi útjai előtt meghagyta, úgy állítsák össze a napirendjét, hogy szentmisét hallgathasson, ahol először imádkozni akar munkája előtt. A világháborús hős, Hindenburg tábornok íróasztalán e szavak olvashatók: Imádkozzál és dolgozzál. Diadalmas csatái előtt pedig azt mondta: Az ember azonnal megérzi a fronton, ha otthon gyengül az imádság. A nagy Hunyadi rózsafüzérrel a kezében harcolt. Szavojai Jenő, a másik törökverő vezér minden nagy csatája előtt meggyónt. Mikor katonái hosszú imába merülve látták, ezt mondták: Nemso-kára csata lesz, mert a vezér megínt sokat imádkozik . . .

Milyen komoly gondolkodásra valló tettek, milyen sokat jelentő dícséretetek ezek.

Hát hiszen nyegle ficsúrok és üresfejű szájhősök módjára lehet mosolyogni az imádkozó és vallásos emberen. Léha emberek módjára lehet semmibe venni a hitet és Isten parancsait, szentségeket és a szentmisét. Voltak, vannak és lesznek emberek, hol többen, hol kevesebben, akik a keresztény élet komolyságáig felemelkedni nem tudnak, akiknek életében fontosabb a borospohár és az utcai nők, a szórakozás és léhaság, a pénz és a kényelem, mint az istenszolgálat; de ne feledjük, az ilyen emberek sohasem voltak a magyar életnek oszlopai. Nem voltak a magyar boldogság építői . . . nem ezek voltak a magyar szabadság meghozói és a magyar feltámadás kiérdemlői, hanem a Szent Istvánok, Szent Lászlók, Hunyadiak és Rákócziak imádkozó unokái . . . azok a derék magyarok, akik mielőtt a harcba indultak, kicsi gyermekükkel és feleségükkel elmentek a fehérfalú kis falusi templomba és ott imádkoztak, hogy a jó Isten vezérelje az édesapát vagy távozó gyermeket. Azok voltak mindig a derék magyarok, akik minden körülmény között az

Isten erejében bízva, imádsággal indultak el a kötelességteljesítésnek sokszor vért és életet kívánó nehéz útján . . .

Dolgozó ember sok van, -de boldog ember kevés. Mert a munka Isten áldása nélkül csak átok és kereszt. Csak vergődés és gyötrelem.

A modern ember gyönyörű palotákat épít, de boldogabb-e, mint imádkozó nagyapáink voltak?

A mai ember rádión veszi a hírt egyik földrész-től a másikig, de boldogabb és megelégedettebb-e, mint a középkor imádkozó embere?

A ma embere repülőgépen száll a magasba. Nem az imádság, hanem a gép szárnyain akar az égig hatolni, de megtalálta-e lelke nyugalmát és boldogságát?

Ember! Büszkén és gőgösen vergődő és kínlódó ember! Nézz fel az égre és tanulj meg, de nagyon gyorsan, imádkozni!

Tanulj meg imádkozni azért, mert minden gondolkodó embernek meg kell hajolnia teremő Istene előtt. Meg kell vallania Őt. Mivel valljuk meg, mivel ismerjük el legtöbb Urunknak? *Az imádsággal.*

Tanulj meg imádkozni azért is, mert mint mondtam, az imádság a keresztény embernek az anyanyelve. Még az anyanyelvet is elfelejti az ember, ha sokáig nem gyakorolja. S ha egyszer a mennyei Atya előtt majd meg kell jelenned s nem tudsz megszólalni, jaj, mi lesz akkor veled?

Tanulj meg imádkozni azért is, mert az imádsággal küldjük el üzenetünket igazi hazánkba, örök hazánkba: az égbe!

Mit mondasz, Testvér, arról az emberről, aki hosszú hónapokat tölt távol az otthonától, távol a szüleitől, távol gyermektől, hitvestől — mint ahogyan mi hagytuk el most szeretteinket — s közben egyetlen üzenetet, egy sornyi levelet sem küld haza. Hej, pedig hogyan várják otthon a híradást. Hányszor elolvásnak minden sort, amit a távol élő vagy harcban levő küld a családjának! Mit mondasz az ilyen emberről? Hát azt, amit a magyar szokott ilyenkor mondani, — bo-

csássatok meg a kemény szóért — hogy az ilyen ember bizony rongyember.

No és az olyan ember, akinek a mennyei Atyához nincsen egy szava sem, nincs egyetlen üzenete sem, nincs semmi közölni valója? Az ilyen — Testvéreim — több mint rongyember, az ilyen sajnálatra méltó, szerencsétlen ember, akinek a földön lehet ugyan sikere és tekintélye, gyönyöre és élvezete, mégsem boldog ember, mégsem egész ember, mert *egész ember csak az égre néző, Istent hívő, imádkozó ember lehet!*

Soha nem felejttem el azt a megindító történetet, melyet egyik papismerősöm beszélt el:

— Egyik faluba mentem egy alkalommal missziót tartani; — mondotta — a vasútnál kocsi várt. Hosszú utat kellett megtennünk. Oda ültem hát a kocsis mellé és a langyos, tavaszi, csillagos éjtszakában beszélgetni kezdtünk. Hamar összemelegedtünk s az ember, derék magyar ember, kiöntötte a lelkét. Elmondotta, hogy egyeztetendő kicsi fia, felesége és beteg édesanyja maradt otthon, mikor neki a világháború alatt be kellett vonulnia. Egy-két levelet váltott az otthoniakkal, azután fogságba került s nem tudott többé hírt adni magáról . . . egy darabig szomorkodott és bánkódott, de csakhamar beletörődött. Egypár pohár borral vigasztalta eleinte magát, azután megismerkedett egy asszonnyal s élte vele a maga bűnös életét, mert hát ember az ember . . . De később elfogta a honvágy. Három esztendei fogság után megszökött s keserves út után egy borongós őszi éjtszakán ért haza . . . fáradtan . . . kopottan . . . éhesen . . . elcsigázva. Elszorult a szíve, mikor a rég látott kis utcába ért. Benéz a düledező, öreg kerítésen és hirtelen vadul kezd verni a szíve. Az ablakon világosság szüremlik ki . . . Mért van ébren az asszony? Csak nem . . .? ökölbe szorul a keze és eszébe jut a hűtlenül eltöltött három esztendőnek sok bűnös éjtszakája . . . Benyomja a le nem zárt utcaajtót . . . beljebb megy a házba . . . óvatosan benyit a szobába s itt megindító látvány tárul

elébe: a füstölő lámpa feketére kormozta már az üveget . . . az ágyban édesen alszik a gyerek . . . valami van a kezében s azt keményen odaszorítja az arcához . . . Az ember lábujjhegyen odamegy és megnézi, mi az. Sírás fojtogatja a torkát: az apa fényképe van a gyerek kezében . . . így altatta el minden este az asszony. Ő maga meg az asztalnál alszik egy könyvre hajolva . . . kezében gyűrött papír . . . kimerült szegény . . . az ember odalopakodik, mit olvasott az asszony? Imakönyv van előtte . . . nedves a lapja a ráhullott könnyektől s a piszkos lapokon még látszik az írás: Ima a távollévőkért . . . kezében meg a levél, melyet még három évvel ezelőtt küldött. Így várta az asszony haza az urát . . .

Az ember megtörtén áll a szobában, azután hangoz sokogásban tör ki. A zajra felébred az asszony . . . ráismer . . . a váratlan öröm lelkesedésével rohan az urához . . . de az eltaszítja, nem engedi, hogy felesége megcsókolja. Háborgó lelkiismerete nem engedi, hogy ez a tiszta és áldott teremtség hozzá érjen. „Ne érj hozzám, — mondja a férfi — mert én rongyember vagyok!”

Csak mikor őszintén kisírta magát s másnap reggel az Isten házában őszinte bánattal, becsületes gyónással letörülte lelke szennyét, akkor köszöntötte boldogan s örömmel a családját.

Rongyembernek vallotta magát ez az illető — Testvéreim — és igaza volt . . . hisz elfelejtkezett Istenéről, családjáról, oltárnál tett hűségesküjéről . . . *Miért? Mert elhagyta az imádságot. De derék embernek érezte magát újra, mikor az imádság szárnyán Istenre talált!*

•

Hát drága Testvéreim, derék magyar Katonák: Imádkozzunk! Imádkozzunk, hogy mindig derék emberek maradhassunk. Imádkozzunk, hogy az Uristent dicsérjük. Imádkozzunk, hogy keresztény anyanyelvünket gyakoroljuk. Imádkozzunk, mert rengeteg kérni-

valónk van, vagy ha ez nem volna, annál több, amit buzgó szívvel meg kell köszönnünk a jó Istennek!

Vegyük csak elő — Testvérek — az édesanyánktól örökbekapott kopott imakönyvet és imádkozzunk.

Jaj, de okos volt az az édesanya, aki egy alkalommal bejött hozzám a plébániára s imakönyvet kért, mert katonának ment a fia és a fehér kalács mellé az imakönyvet is oda akarta tenni fia katonaládájába. De okos ember volt köztetek az, aki indulás előtt a cigarettás dóznival együtt zsebre tette az imakönyvet is. Jól mondták a régiek: szolgabíró hajdú nélkül, katona puska nélkül, huszár ló nélkül, juhász kutya nélkül, csikós karikás nélkül, *keresztény magyar ember imakönyv nélkül: csak félelme*. Félelmeikkel pedig nem lehet egész munkát végezni.

Ne szégyeljük hát reggel imával kezdeni a napot. És este — Testvér — ne törődj vele, hogy mit mondanak a léhább gondolkozású társak, térdelj csak oda szépen szalma-fekhelyed szélére s küldj egy fohászt a jó Istenhez és imádkozzál magadért, az édesanyádért, a feleségedért, téged naponként emlegető kicsi gyerekedért . . .

És ha napközben elhaladsz a templom előtt, ne restelkedj egy percre benézni, rövid kihallgatásra legfőbb parancsnokodhoz: az Úristenhez!

•

Az imádságban összetalálkozik a gyenge ember és az erős Isten . . . a kérő ember és az ajándékozó Isten. Az imádságban összedobban az egymástól távol állóknak a szíve; a magasba szálló imák összetalálkoznak az Isten trónusa előtt. Ég felé száll az otthonától távol élő apa, férj és fiú imája . . . de az égbe száll a kis otthonokból, falusi fehér templomokból az aggódó édesanya, feleség és kicsi gyermek imája . . . s addig Testvéreim, míg így imádkozunk egymásért itt és otthon, addig nem kell félnünk, addig nincs baj, addig vigyáz rájuk és ránk a jó Isten!

Tehát imádkozni és dolgozni. Verejtékes munkád, könnyes aggódásod, hazavágyó sóhajod mellé tedd oda

— Testvér — imádságod szent adóját. Nemcsak dolgozó, de imádkozva dolgozó emberek kellenek a magyar életbe.

Testvér! Ki itt, szabaddá lett Bácska földjén láttad egy igazságtalanul összetákolt országnak rombadőlését s ebben megláttad az igazságos Istent, így megtaláltad a talán elfelejtett Istent, légy mától kezdve az Ő hűséges, imádkozó magyarja. Amen.

Hőseink

(Hősök napján Bácskában.)

Bajtársak! Testvérek!

Ma, szerte az országnak minden templomában ünnepi hangon szólalnak meg a harangok s kongva-bongva hívják az embereket az Isten házába, hogy imádságos lélekkel mondjanak köszönetet az Úrnak mindazért, amit a hősökben művelni kegyes volt.

Azután elzarándokolnak az emberek a hősök emlékműveihez, hogy leróják a kegyelet adóját a nemzet nagy fiai előtt.

Özvegyszerű magyar asszonyok, könnyfátyolos szemű édesanyák, testvérek és édesapák szíve messze száll a Kárpátok... Doberdó... a piavei síkság és az orosz hómezők felé s imádságos fohászt küldenek arra a földre, melynek jeltelen hantjai alatt vagy a tömegsírok mélyén, szeretteik hült teteme pihen.

Magyar szívemmel ma úgy érzem, talán egyetlen nagy szív ez az ország s ez a szív nagyot dobban, amikor kimondom ezt a szót: Hősök.

Nem fájó emlékezés, hanem büszke öntudat tölti el a lelkünket: vannak hőseink, akikre fölnézhetünk, mikor nagy áldozatot kíván tőlünk a haza.

Akikre fölnézhetünk, mikor a feladatok súlya alatt gyengéeknek érezzük magunkat.

Akikre büszkén gondolhatunk, mikor az emlékezés szárnyán a messze múltba száll a lelkünk.

Most, mikor a hosszú trianoni igazságtalanság után elindultunk a nemzeti naggyálevés útján, szabad Bácska földjéről köszöntünk titeket: Hősök.

Golyójárta testeteket magába fogadta ugyan a föld, melyből vétetett, de lelketek az Isten országából látja,

hogy nem hiába hoztátok meg a legnagyobb áldozatot: az életáldozatot.

Úgy látszott ugyan, hogy minden elveszett, hogy minden hiába volt. De mégsem. Mert kihulló véretek-ből új vetés sarjadt s ez a vér tovább csörgedezett a hős magyar fiúkban, a trianoni gyászban felnőtt, kötelességét tudó neimzedékben. A világháborúban elhal-tak helyébe jöttek az új hősök: ott Munkácsnál, Kár-pátalján, Erdélyben s most itt a Bácskában. A világ-háborús Nagy Lászlók és Kiss Józsefek nyomán itt vannak a Koncz főhadnagyok, Bélydy főhadnagyok, Csapók és Simon Antalok, Marosi Sándorok és Szászi Lászlók s a többi halott hősök mellett az élő vitézek, kik Felvidéken, Erdélyben s Bácskában sziccszárdisták támadásán, vasgárdisták pergőtüzén, csetnikek orv lö-völdözésén át a halálra mindig készen, mentetek a régi határ felé s vittétek az ezeréves ősi zászlót a régi di-csőség ormára. Szabadka, Pacsér, Topolya, Szenttamás hősei s ezeréves multunk minden dicső halottja: sze-retettel köszöntünk titeket. A jó Isten áldjon meg ben-neteket s adja jutalmul nektek a kiérdemelt örök bol-dogságot.

Neveteket mind nem tudjuk a szívünkbe írni, mert az kicsi és ti sokan vagytok, de emlékteket meg-őrizzük úgy, hogy követünk titeket és tanulunk tőletek.

Megtanuljuk tőletek, hogyan kell szeretni ezt a hazát. Szeretni utolsó leheletünkig. Őszintén. Igazán. Szeretni Isten nevében. Mert Isten adta nekünk a ha-zát. Ő akarja, hogy szeressük és védjük azt. Mindíg becsülettel, hűséggel, jó szívvel. Mert csak aki Isten nevében szereti és megbecsüli ezt a földi hazát, az ér-demli ki az égi hazát. Mert mondjátok, számíthat-e Isten áldására és jutalmára, elismerésére és megelé-gedésére az, aki áruló módjára, becstelenül, a haza bol-dogulását bármily módon hátráltatja és akadályozza? Nem lehet jó magyar ember az, aki nem igazán isten-félő, mint ahogy nem lehet jó kereszténynek mondani azt, aki nem szolgálja becsülettel és minden áldozatra készen a hazát.

Önzetlenül és áldozatra készen. De nagy dolog ez, Testvéreim! Nem azt nézni, mi hasznom van a haza szolgálatából, hanem hogy mit adhatok én jó szívvel, örömmel.

A hősök példát adtak ebben is! Mit kaptak ők a hazától? Egy sírt a messze idegenben. Talán kereszt sincs rajta. Nevüket sem olvassa ott senki. Magyar imádság sem hangzik el soha hideg poraik felett. Testvérek és gyermekek hiába várják haza őket . . . S a haszonleső emberben ilyenkor felvetődik a gondolat: hát érdemes volt nekik ezért meghalni? feláldozni a legdrágább kincset, az életet? Elszakadni mindentől, ami itt kedves volt, amiért itthon fáradoztak és küzdöttek? Ki jutalmazza meg őket, ki hálálja meg nekik ezt a sok áldozatot?

Ezekre a kérdésekre magyar lelkem egész meggyőződésével azt mondom: érdemes volt nekik ezt az áldozatot meghozni, mert a hazáért felajánlott önzetlen áldozat megtermi jutalmát nemcsak a jó Istennél, hanem az utódoknál is, csak érezzük át mindannyian, hogy mi tartozunk nekik. Régi mondás: a vértanúk vére a kereszténység magja. Igen, a hősök hulló vére a magyar nagyság alapja. Az utókor boldogságának hordozója.

A hősök önzetlen áldozata a százszorosan jutalmazó Isten előtt sem marad méltó elismerés nélkül s ez a legmegnyugtatóbb felmerülő kétségeink eloszlatására.

Hát követünk titeket, Hősök! Ha tőlünk most nem az életünket kéri a haza, azért mégis méltók leszünk hozzájuk. Itt kell lennünk s várni a további feladatokat. Pedig otthon vár a család, a föld, a munka . . . de itt vagyunk zúgolódás nélkül, szívesen . . . Titeket is vártak otthon s Ti már nem mehettek . . . nincs okunk hát panaszra. Nem volnánk méltók hozzájuk, ha szomorodott és keserű lélekkel szolgálnánk. Mi tudjuk, hogy nagy eredmények kis áldozatok láncolatából tevődnek össze. A ti nagy példátok nyomán így akarjuk most szolgálni a hazát! Így iesz — drága jó

Bajtársaim — minden, hazáját becsülettel szolgáló katona is hős, mert igen, ezek is hősök!

*

De — Testvéreim — a hősöknek még egy csoportjáról, szerényen is nagyot alkotó csoportjáról is meg kell itt emlékeznem.

Mikor lelki szemeim előtt elvonulni látom a hősi halottak légioit, mikor vitéz katonáink dübörgő lépteit hallom, mikor élő és halott hősökről emlékezünk, egy másik hősi sereg jut az eszembe, akikről bűn volna megfélemlkezni: *a magyar édesanyák!* Azok az édesanyák, akik hősökké nevelték fiaikat. Kik büszkén küldötték harcba is a gyermekeiket, pedig tudták, hogy talán soha nem látják őket. Azok az édesanyák, akik imájukkal és titkon elsírt könnyeikkel kísérték fiaik hősi küzdelmeit. Azok a magyar édesanyák jutnak most eszembe, akik Erdélyben, Felvidéken s itt Bácskában zárt ajtók megett tanították gyermekeiket magyar szóra és magyar imádságra, különben kiveszett volna belőlük a magyar öntudat. Hogy magyar leventék vannak már itt a Bácskában, hogy magyar katonák viszik mindenfelé az ősi zászlót és az annyiszor megálmodott magyar szabadságot, köszönjük nektek, legnagyobb hőseink, magyar édesanyák, akik szembenézve minden szenvedéssel, gánccsal, gúnnyal, egykéző és semmikéző nemzetpusztító, bűnös felfogással, az anyaság nehéz súlyát vállalni bátrak voltatok s így a szebb magyar jövődönék megalapozói lettetek.

A jó Isten áldjon, segítsen s ezerszer és száz-ezerszer jutalmazzon meg titeket, hős magyar édesanyák!

*

Igazán hős csak az lehet, akiben erkölcsi erő van. Igazi erkölcsi ereje pedig csak annak van, aki a hitből meríti azt. Istentelen népeknek lehetnek mindenre elszánt fanatikusai, de soha nem voltak nagy értéket képviselő hőseik.

Azért hős a mi fajtánk, mert mindig az ezeréves szentistváni hitből élt és mindennél jobban szerette az Istent!

Uram! Adj nekünk erőt, hogy őseink hitével mindig készen legyünk minden áldozatra, amit a haza kíván tőlünk. Így tegyük boldoggá a nemzetet itt, hogy méltók legyünk a mi hűségünkért és áldozatunkért az örök jutalomra ott túl, Tenálad, örök Istenünk. Amen.

TARTALOM:

Előszó	3
------------------	---

Első rész: Hazafias és alkalmi beszédek.

Ősi magyar tűz (márc. 15-re)	7
Új márciusi üzenet (márc. 15-re)	13
Az igazság szabadít meg titeket (márc. 15-re)	17
Szent István király üzenete (aug. 20-ra)	22
Az igazi hazafiság (okt. 6-ra)	27
Hősi példák (okt. 6-ra)	32
Az aradi hősök üzenete (okt. 6-ra)	35
A nagy ravatalnál (XI. Pius pápa halálakor)	40
Húsz év az örhegyen (Kormányzó Úr jubileumán)	44
Fordul az óra (Szilveszter-éjféli)	47
Uram, irgalmazz nekünk! (Könyörgő ájtatosságon)	49
Az áldozatos és megbocsátó szív (Anyák-napján)	54
Édesanyánk, drága kincsünk (Anyák-napján)	59
Az édesanya a haza és egyén legdrágább kincse (Anyák-napján)	66
Jézus Szíve kis katonái (Gárdaavatási ünnepélyen)	72
Szűzmáriás ifjúság (Kongregációs jubileumon)	78

Második rész: Katonabeszédek.

Indulásra készen (Eskütételre)	91
Az igazságos Isten	95
Hű leszek!	101
A tiszta lelkiismeret	107
Hódolat Krisztus előtt (Katonaáldozásra)	113
Nagyboldogasszony ünnepén	121
Konganak a szentistváni harangok	127
Egyik szemünk sír, a másik nevet (Bécsi döntés után)	133
Újra indulunk! (Eskütétel a bácskai bevonulás előtt)	139
Hála neked, jóságos Istenünk! (Hálaadás Öbeccsén)	144
Imádkozó katonák!	150
Hőseink (Hősök vasárnapján)	159

